

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Μ. Π. Σ «ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

Η ΑΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΑΚΡΑΣ ΔΕΞΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, 1975-2012: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΛΑ.Ο.Σ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΣΤΑΜΑΤΙΝΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ: ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

ΣΕΦΕΡΙΑΔΗΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ

ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΜΑΝΩΛΗΣ

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ: 2011- 2012

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ 1

1.1 ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....2

1.2 ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ 4

1.3 ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.5

2.ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑΣ 7

2.1 ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ.....7

2.2 ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ.....9

2.3 ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ……10

2.4 ΜΙΣΣΑΛΟΔΟΞΙΑ……12

3. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑΣ……..14

3.1 Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ……..14

3.2 Η ΝΕΑ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ……..17

4. ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑΣ-

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΜΑΖΩΝ……22

5. ΟΙ ΨΗΦΟΦΟΡΟΙ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑΣ……..25

6. ΤΟ ΑΠΡΙΛΙΑΝΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ- Η ΑΡΧΗ……..29

6.1 Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΠΡΙΛΙΑΝΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ…….30

6.2 Η ΠΤΩΣΗ……..34

6.3 ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ……42

7. ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1975 – 1990:

« ΤΟ ΞΥΠΝΗΜΑ ΤΩΝ ΝΟΣΤΑΛΓΩΝ» 44

7.1 Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΕΩΝ ΑΚΡΟΔΕΞΙΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ

ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ……..51

8. ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ, 1990 – 2012……..56

8.1 ΑΚΡΟΔΕΞΙΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ’90……58

8.1.1 Η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ……...58

8.1.2 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΘΝΙΚΙΣΤΩΝ ΡΕΘΥΜΝΟΥ (ΟΕΡ)……64

8.1.3 ΔΙΚΤΥΟ 21……..65
8.2. ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ’90: ΔΙΑΛΥΣΗ ΕΠΕΝ,
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ ΚΑΙ ΠΡΩΤΗ ΓΡΑΜΜΗ……66
8.3. ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ’00:
Ο ΛΑΙΚΟΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ ΚΑΙ
Η ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ……..69
8.3.1. Η ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΛΑ.Ο.Σ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ-
Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ Η ΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ
ΝΕΑΣ ΑΚΡΑΣ ΔΕΞΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ……..72
9. ΕΠΙΛΟΓΟΣ……..78
9.1 ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ…….81
10. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ……84

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ρώτησαν κάποτε τον Ουμπέρτο Έκο για τη διαφορά ανάμεσα στη σύγχρονη άκρα Δεξιά και εκείνη του παρελθόντος. Και ο Έκο απάντησε πως «η μόνη διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι οι ναζί σκότωσαν εκατομμύρια ανθρώπους, ενώ οι απόγονοί τους δεν έχουν καταφέρει να κάψουν ζωντανούς και να ξυλοκοπήσουν παρά μερικές δεκάδες». Παρόλα τα εξωτερικά μερεμέτια, στον σκληρό πυρήνα της άκρας Δεξιάς δεσπόζει πάντα η άρνηση του σώματος του Άλλου, η άρνηση της συνύπαρξης με το σώμα του Άλλου. Χωρίς την υπόσχεση πως, μόλις δοθεί η ευκαιρία, θα απελάσουμε, θα περιορίσουμε, θα εξορίσουμε, θα εξαφανίσουμε τους Άλλους, η άκρα Δεξιά δεν υφίσταται. Ίσως, η καλύτερη διατύπωση αυτής της λατρείας της βίας είναι η απόπειρα για την αναθεώρηση και την άρνηση του Ολοκαυτώματος: απόπειρα που αποτελεί σήμερα την κύρια ιδεολογική «αποστολή» της άκρας Δεξιάς. Τα θύματα του Ολοκαυτώματος δεν είναι έξι εκατομμύρια Εβραίοι, αλλά πέντε ή λιγότερα, λένε οι αναθεωρητές. Και δεν πρόκειται για απλό παιχνίδι αριθμών ή για απόπειρα «ιστορικής εξακρίβωσης». Το ύπουλο «μήνυμα» της αναθεώρησης του Ολοκαυτώματος είναι: «Εάν πέθαναν λιγότεροι Εβραίοι, αυτό σημαίνει πως δεν πρόκειται για έγκλημα». Ή ειπωμένο με τα λόγια του Λεπέν: «Το Ολοκαύτωμα δεν είναι παρά μια λεπτομέρεια της Ιστορίας».

Οι «άλλοι Εβραίοι» της σύγχρονης άκρας Δεξιάς είναι οι μετανάστες. Για την αντιμετώπισή τους οι «σοβαροί ακροδεξιοί», που δεν λείπουν από τα πάνελ των «σοβαρών τηλεοπτικών εκπομπών», δεν επικαλούνται το βιβλίο «Ο Αγών μου» του Χίτλερ. Επικαλούνται βιβλία του τύπου «Το στρατόπεδο των Αγίων» του Γάλλου συγγραφέα Ζαν Ρασπάι. Ο Ρασπάι φαντασιώνεται στίφη πεινασμένων Ινδιάνων που αποβιβάζονται μια μέρα στη Γαλλία. Με το που πατούν το πόδι τους στη στεριά, οι πεινασμένοι εισβάλλουν στα χωριά και στις πόλεις, λεηλατούν τα πάντα και τους πάντες... Ο Ρασπάι καλεί τους ντόπιους να απαλλαγούν από τις «αλυσίδες της ηθικής», αλλιώς θα χάσουν τα υπάρχοντά τους, τα προνόμιά τους, τον πολιτισμό τους, στο όνομα μιας μαζοχιστικής γενναιοδωρίας... Το μήνυμα του συγγραφέα είναι: «Μη νιώθετε ενοχές! Να τους εξαφανίσουμε προτού μας εξαφανίσουν»

Στο λεξιλόγιο της σύγχρονης άκρας Δεξιάς ο κόσμος προβάλλεται σαν μια ζούγκλα, όπου ο καθένας παλεύει με όλα τα μέσα, απαλλαγμένος από τους κανόνες της ηθικής, για την επιβίωσή του και τη διατήρηση των «προνομίων» του. Ένα «μήνυμα» που νομιμοποιεί και προωθεί το έγκλημα στο όνομα της αυτοάμυνας και της επιβίωσης. Και αυτό το «μήνυμα» στέλνει σε κάθε ευκαιρία: είτε με τα φεστιβάλ μίσους είτε με τις ιστοσελίδες της. Σε αυτούς τους δρόμους προβάλλεται και ασκεί την πολιτική της και η νέα άκρα δεξιά στα κράτη, που κατά τα άλλα μπορείς να απορήσεις πως αφήνουν τέτοια φαινόμενα να ανθούν και να ενεργούν πολλές φορές καταλυτικά στην πολιτική ζωή των χωρών.

1.1 ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το 1974, μετά από την αντίσταση του ελληνικού λαού, τα δραματικά γεγονότα της Κύπρου και την διεθνή απομόνωση, η επταετής δικτατορία των συνταγματαρχών, κατέρρευσε. Είχε έρθει πλέον η στιγμή να εγκαθιδρυθεί στην Ελλάδα, ουσιαστικά για πρώτη φορά μετά τη δικτατορία του Ιωάννη Μεταξά το 1936, ένα ελεύθερο δημοκρατικό πολίτευμα, χωρίς πιστοποιητικά «εθνικοφροσύνης», χωρίς νοθευμένα εκλογικά αποτελέσματα, χωρίς εξορίες, βασανιστήρια και εκτελέσεις δημοκρατικών πολιτών. Η χώρα μας θα αρχίσει σταδιακά να μπαίνει σε τροχιά εκδημοκρατισμού, ανάπτυξης και ένταξης στους ευρωπαϊκούς θεσμούς.

Όμως, ήδη από τους πρώτους μήνες μετά την πτώση της δικτατορίας, στελέχη, οπαδοί και νοσταλγοί του Απριλιανού καθεστώτος, αρνούμενοι να αποδεχτούν την ήττα τους και βαθιά εμποτισμένοι από το εθνικιστικό, ρατσιστικό και αντικομμουνιστικό πνεύμα της Χούντας, θα δημιουργήσουν πολιτικούς σχηματισμούς, επιδιώκοντας την επάνοδο τους στη λήψη αποφάσεων, αυτή τη φορά μέσω της δημοκρατικής νομιμότητας. Παράλληλα, θα προβούν σε τρομοκρατικά χτυπήματα, ενώ ύποπτες «κινήσεις» θα καταγραφούν και στο στράτευμα.

Αλλά, παρ' όλες τις προσπάθειες τους για επαναφορά στο επίκεντρο της πολιτικής σκηνής, τα ακροδεξιά κόμματα και οι οργανώσεις που θα δημιουργήσουν οι αναπολητές της δικτατορίας, θα φυτοζωούν και τελικά θα διαλυθούν. Ο κύριος λόγος ήταν ότι αυτοί οι ακροδεξιοί πολιτικοί σχηματισμοί της πρώτης περιόδου κατά την μεταπολίτευση, είχαν ως κεντρικό σημείο αναφοράς την σκοτεινή περίοδο της δικτατορίας, με αποτέλεσμα να μην μπορέσουν να βρουν ερείσματα στον ελληνικό λαό που τόσο είχε υποφέρει από αυτήν.

Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, η μετατροπή της Ελλάδας σε χώρα υποδοχής μεταναστών σε συνδυασμό με την ανυπαρξία οργανωμένης μεταναστευτικής πολιτικής και πολιτικής ένταξης και ενσωμάτωσης και, παράλληλα, η έξαρση του Μακεδονικού ζητήματος και η όξυνση των σχέσεων με την Τουρκία, θα ενεργοποιήσει στη χώρα μας έντονα εθνικιστικά, ξενοφοβικά και ρατσιστικά αντανακλαστικά. Την κατάσταση αυτή θα καταφέρει να εκμεταλλευτεί επιτυχώς στις εκλογές του 2007, το ακροδεξιό κόμμα *Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός* (*ΛΑ.Ο.Σ.*), πετυχαίνοντας την είσοδο του στο ελληνικό κοινοβούλιο, μια ιστορική νίκη για την άκρα δεξιά στη χώρα μας.

Από τη δεκαετία του 1990 μέχρι σήμερα διανύουμε την δεύτερη περίοδο για την άκρα δεξιά στη χώρα μας μετά την πτώση της Χούντας, με τον σχηματισμό νέων ακροδεξιών οργανώσεων και πολιτικών κομμάτων. Οι νέοι αυτοί σχηματισμοί, με μερικές «γραφικές» εξαιρέσεις, δηλώνουν ότι αποδέχονται πλήρως τη δημοκρατική νομιμότητα, αποφεύγουν κάθε ανοιχτό συσχετισμό με το Απριλιανό καθεστώς και τα φασιστικά καθεστώτα του Μεσοπολέμου και θέτουν στο επίκεντρο του ιδεολογικού και προγραμματικού τους λόγου την άμεση απομάκρυνση όλων των

«λαθρομεταναστών» και την υιοθέτηση μιας «σκληροπυρηνικής» γραμμής στα εθνικά μας ζητήματα.

Για τα ακροδεξιά κόμματα και τις οργανώσεις της δεύτερης περιόδου, ο οικονομικός μετανάστης είναι ο υπαίτιος πολλών δεινών του ελληνικού λαού: φτώχεια, ανεργία, εγκληματικότητα, διάδοση μολυσματικών ασθενειών, κατάρρευση ασφαλιστικών ταμείων. Γι' αυτό, σύμφωνα με τη σημερινή ελληνική άκρα δεξιά, θα πρέπει είτε η Ελλάδα να μετατραπεί σε «φρούριο» μέσα στο οποίο δύσκολα κανείς εισέρχεται είτε σε όσους «ξένους» επιτραπεί να παραμείνουν στη χώρα μας, να αποδεχτούν μια σειρά από αυστηρούς περιορισμούς δικαιωμάτων και μια μεροληπτική εις βάρος τους πολιτική, οδηγώντας τους στον κοινωνικό αποκλεισμό.

Τέλος, όσοι υποστηρίζουν τη διπλωματική επίλυση των εθνικών μας ζητημάτων, όσοι πιστεύουν και ελπίζουν σε μια ειρηνική συνύπαρξη με τα γειτονικά κράτη, δεν είναι τίποτε άλλο για την σημερινή ελληνική άκρα δεξιά παρά «προδότες», «απάτριδες», «εθνικοί μειοδότες» και «πράκτορες ξένων συμφερόντων» που θα πρέπει με κάθε τρόπο να «φιμωθούν». Είναι και αυτοί ένας άλλος «εχθρός» του έθνους, ο εσωτερικός, που υπηρετεί συμφέροντα «διεθνιστικών» και «αντεθνικών κύκλων» και γι' αυτό θα πρέπει να εξοβελιστούν από την κοινωνική και πολιτική ζωή του τόπου.

Επομένως, η υποστήριξη με οποιονδήποτε τρόπο (ψήφο, ένταξη, οικονομική ενίσχυση) ενός ελληνικού ακροδεξιού κόμματος είναι κατάφαση των συγκεκριμένων στόχων και έκφραση πίστης ότι μέσω αυτού του αποκλεισμού η χώρα μας θα λύσει πολλά, αν όχι όλα, προβλήματα.

1.2 ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Αντικείμενο της μελέτης αυτής είναι τα κόμματα και οι οργανώσεις της άκρας δεξιάς που αναπτύχθηκαν στην Ελλάδα από την πτώση της δικτατορίας των συνταγματαρχών μέχρι σήμερα. Κατά το παρελθόν, πραγματοποιήθηκαν αρκετές μελέτες για τον ελληνικό ακροδεξιό χώρο πριν και κατά τη διάρκεια της δικτατορίας.[1] Επίσης υπάρχουν λίγες μελέτες και έρευνες για την ελληνική άκρα δεξιά και μετά την πτώση της δικτατορίας,[2]

Ο **πρώτος στόχος** της παρούσας μελέτης είναι να διερευνηθούν τα αίτια της ανόδου της νέας άκρας δεξιάς στην Ελλάδα, ιδιαίτερα κατά την περίοδο 2000-2012.

Παρατηρώντας τον ιδεολογικό και προγραμματικό λόγο της ελληνικής άκρας δεξιάς, καθώς και τα πεπραγμένα των εκπροσώπων και των οπαδών της, βλέπουμε ότι η άκρα δεξιά στοχοποιεί κάθε φορά συγκεκριμένες ομάδες , κατηγορώντας τες ως υπαίτιες των δεινών της χώρας και γι' αυτό.

Ο **δεύτερος στόχος** της μελέτης είναι να καταδείξει ακριβώς αυτή τη σχέση μεταξύ ελληνικής άκρας δεξιάς και ισχυρής βούλησης των εκπροσώπων και των οπαδών της να στοχοποιούν ομάδες και ποια τα επιχειρήματά της εις βάρος αυτών των «εχθρών του έθνους».

Τρίτος στόχος είναι να βρεθεί η δεξαμενή των ψηφοφόρων, τα κριτήρια με τα οποία επιλέγεται αυτή η μορφή έκφρασης από τους Έλληνες και οι λόγοι για τους οποίους αναζωπυρώθηκε και βγήκε στην επιφάνεια η νέα άκρα δεξιά.

---

1. Βλ. Βακαλοπούλου Μπέττυ, *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, στο Gaddi Giussepe, *Ο Νεοφασισμός στην Ευρώπη*, μετάφρ. Βακαλοπουλου – Τζουλιάνο Μπέττυ, Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1975 / Ζορμπαλάς Σταύρος, *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1978 / Κάτρης Α. Γιάννης, *Η Γέννηση του Νεοφασισμού – (Ελλάδα 1960 – 1974)*, Παπαζήσης, 1974 / Λεντάκης Ανδρέας, *Παρακρατικές Οργανώσεις και 21η Απριλίου*, Καστανιώτης, Αθήνα, 1975.

2. Βλ. Milza Pierre, *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, μετάφρ. Καυκιας Γιάννης, επιμ. Βουλελης Νικόλας, Scripta, Αθήνα, 2004 / *ΕΚΘΕΣΗ εξ ονόματος της Εξεταστικής Επιτροπής για το Ρατσισμό και την Ξενοφοβία*, επιμ. Ford M. Glyn, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Βρυξέλλες, 1991 / Σταματελάτος Μιχάλης, *Ο Φασισμός και ο Ρατσισμός στη Σημερινή Ευρώπη – Επισημάνσεις, Συμπεράσματα, Συστάσεις της Εκθέσεως του Δημ. Ευρυγένη προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, Εκδόσεις Καθημερινής, 1987.

1.3 Υποθέσεις Εργασίας και Μεθοδολογία Έρευνας

Η βασική υπόθεση της εργασίας μας είναι η εκλογική επιτυχία του ελληνικού ακροδεξιού κόμματος *Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός* (*ΛΑ.Ο.Σ.*) στις εθνικές εκλογές του 2007, η οποία δεν ήταν μια απότομη και ξαφνική ανάδυση της άκρας δεξιάς στην Ελλάδα, αντιθέτως, υπήρξαν και υπάρχουν πολλές οργανώσεις και κόμματα της άκρας δεξιάς που δραστηριοποιούνται έντονα στην χώρα μας εδώ και πολλά χρόνια. Η είσοδος ενός ακροδεξιού κόμματος στην ελληνική βουλή, έπειτα από πολλά χρόνια, είναι πιθανόν προϊόν μακροχρόνιων ζυμώσεων, συγκρούσεων και συμμαχιών εντός του ελληνικού ακροδεξιού χώρου και ταυτόχρονα αποτέλεσμα συγκεκριμένων κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών, όπως είναι: η διαιώνιση σοβαρών άλυτων εθνικών ζητημάτων, η μαζική είσοδος οικονομικών μεταναστών στη χώρα μας χωρίς οργανωμένη μεταναστευτική πολιτική και πολιτική ένταξης και ενσωμάτωσης και η ύπαρξη ρατσιστικών και ξενοφοβικών τάσεων στην ελληνική κοινωνία.

Όσον αφορά τη μεθοδολογία της, πραγματοποιήθηκε μέσα από μια ιστορική-συγκριτική ανάλυση, δηλαδή η ερμηνεία των προς εξέταση κοινωνικών φαινομένων - η ανάδυση της άκρας δεξιάς στην Ελλάδα από το 1975 μέχρι σήμερα – εξετάζοντας τις διαφορές στον χρόνο και στο χώρο, δηλαδή θεμελιώνοντας ιστορικά τα ερμηνευτικά στοιχεία της έρευνας.[3] Η ερευνητική κατεύθυνση της μελέτης είναι η διαμόρφωση αιτιακής εξήγησης, δηλαδή, η ερμηνεία του προς εξέταση κοινωνικού φαινομένου και των αλλαγών του, με την ανάπτυξη μιας νέας θεωρητικής υπόθεσης με βάση την ανάλυση των δεδομένων.[4] Για την έρευνα, χρησιμοποιήθηκε ελληνική και ξένη βιβλιογραφία, σχετική με την άκρα δεξιά, τον ορισμό της, την ιστορία της και την εξέλιξη της καθώς και την πολιτική ιστορία της Ελλάδας.

---

3. Κυριαζή Νότα, *Η Κοινωνιολογική Έρευνα – Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2003, σ. 306.
4. στο ίδιο, σ. 316

Τέλος, η μελέτη και η αξιολόγηση εμπειρικού υλικού, δηλαδή σε ιδεολογικά κείμενα, διακηρύξεις, προγράμματα, δηλώσεις και καταστατικά τόσο φυσικών προσώπων όσο και οργανώσεων που εκπροσωπούν την ελληνική άκρα δεξιά.

Το υλικό αυτό αναζητήθηκε και εντοπίστηκε στις επίσημες ιστοσελίδες κομμάτων και οργανώσεων της ελληνικής άκρας δεξιάς (*Λαϊκός Σύνδεσμος Χρυσή Αυγή*, *Δίκτυο 21*, *Οργάνωση Εθνικιστών Ρεθύμνου*, *Ελληνικό Μέτωπο*, *Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός* και των οργανώσεων του *ΛΑ.Ο.Σ.*: *Νεολαία Ορθόδοξου Συναγερμού*, *Φοιτητική Οργάνωση Συναγερμού*, *Μη Πολιτικώς Ορθή Υποκίνηση Μαθητών*), στις επίσημες ιστοσελίδες βουλευτών της ελληνικής άκρας δεξιάς, στην σημαντικότερη κεντρική ελληνική ιστοσελίδα εθνικιστικού-φασιστικού περιεχομένου, την *Ελληνική Εθνικιστική Διαδικτυακή Κοινότητα Κυναίγειρος*, στην οποία προβάλλονται οι δραστηριότητες και οι θέσεις των οργανώσεων, κομμάτων και προσωπικοτήτων της ελληνικής άκρας δεξιάς. Τέλος, σημαντικές πηγές πληροφοριών αποτέλεσαν το αρχείο από άρθρα ελληνικών εφημερίδων και περιοδικών, σχετικών με τον εθνικισμό, τον ρατσισμό, την ξενοφοβία, τον λαϊκισμό και την άκρα δεξιά στη χώρα μας, οι ειδικές εκδόσεις ελληνικών εφημερίδων σχετικές με την ελληνική πολιτική ιστορία (*Τα Νέα*, *Ελευθεροτυπία*), διάφορες ειδησεογραφικές ιστοσελίδες και ηλεκτρονικές εκδόσεις ελληνικών εφημεριδών (*Καθημερινή*, *Το Βήμα*, *Ελευθεροτυπία*, *In gr*) και, τέλος, με κάθε επιφύλαξη, η ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια *Βικιπαίδεια* (Wikipedia).

2. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑΣ

Η ελληνική άκρα δεξιά επιμένει να αυτοπροβάλλεται ως γνήσια πατριωτική δύναμη, ταυτίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τον πατριωτισμό με τον ρατσισμό, την ξενοφοβία, τον εθνικισμό, τη μισαλλοδοξία

2.1ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ

Η λέξη «ρατσισμός» προέρχεται από τη μετάφραση της λέξης «φυλής», η οποία είναι παρόμοια σε διάφορες γλώσσες όπως π.χ. «race», «raza», «raca», «Rasse» κ.λπ., και αποτελεί μια βασική έννοια του ευρωπαϊκού ρατσισμού - φυλετισμού, όπως αποκαλείται σε ολόκληρο τον κόσμο το φαινόμενο των φυλετικών και κοινωνικών διακρίσεων (στο Παπαδημητρίου Δ. Ζήσης, *Ο Ευρωπαϊκός Ρατσισμός – Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2000, σ. 23). Η λέξη «ράτσα» πρωτοεμφανίστηκε τον 13ο αιώνα μ.Χ. στην ιβηρική χερσόνησο και ίσως προέρχεται από την αραβική λέξη «ras», η οποία σημαίνει κεφαλή ή τον επικεφαλής κάποιου γένους ή φατρίας και υποδηλώνει τη φυλετική καταγωγή ατόμων (στο ίδιο, υποσημείωση 4, σ. 24). Ως ανθρωπολογική κατηγορία ταξινόμησης, η λέξη «φυλή» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1684, από έναν Γάλλο γιατρό και περιηγητή, τον Francois Bernier (1620 – 1688), στο έργο του *Νέα Διαίρεση της Γης με βάση τα διάφορα είδη και τις ανθρώπινες φυλές που την* κατοικούν (στο ίδιο, υποσημείωση 7, σ. 25). Έκτοτε επιστήμονες από διάφορες ειδικότητες ασχολούνται με την ταξινόμηση του ανθρώπινου γένους χρησιμοποιώντας ως βασική κατηγορία τη φυλή (στο ίδιο, σ. 25). Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, ήρθε η πρώτη επίσημη παγκόσμια αποκήρυξη των φυλετικών θεωριών, και συγκεκριμένα, στην πρώτη (1949) και στη δέυτερη (1951) Διακήρυξη της UNESCO, σύμφωνα με τις οποίες, η λέξη «φυλή» δεν έχει κανένα ουσιαστικό περιεχόμενο και κατ'επέκταση οι φυλετικές θεωρίες κρίνονται ως επιστημονικά αβάσιμες (στο ίδιο, σ. 36).

Σαν όρος, ο ρατσισμός εμφανίστηκε μόλις στον μεσοπόλεμο και είχε χαρακτήρα πολεμικής με στόχο το δόγμα της ανισότητας μεταξύ των ανθρώπινων φυλών, αλλά ρατσισμός με την έννοια της κοινωνικής διάκρισης εντοπίζεται σε όλες ανεξαιρέτως τις ιστορικές κοινωνίες. Με την παραδοσιακή σημασία του όρου, ο ρατσισμός είναι ένα δόγμα σύμφωνα με το οποίο οι ιδιότητες και ικανότητες του ανθρώπου είναι φυλετικά προσδιορισμένες. Αυτός είναι ο βιολογικός ρατσισμός, ο σημερινός όμως ρατσισμός εμπεριέχει διάφορα ψυχοκοινωνικά και πολιτισμικά επιχειρήματα καθώς και διάφορες θεσμοποιημένες μορφές κοινωνικών διακρίσεων, όπως για παράδειγμα ρατσισμός εναντίον γλωσσικών, θρησκευτικών και εθνικών μειονοτήτων ή κοινωνικός ρατσισμός εναντίον των «διαφορετικών» όπως οι ομοφυλόφιλοι. Ο ρατσισμός, σύμφωνα με τον Παπαδημητρίου, με την παραδοσιακή χρήση του όρου, είναι το δόγμα σύμφωνα με το οποίο οι ανθρώπινες ιδιότητες και

ικανότητες είναι φυλετικά προσδιορισμένες, ένας ορισμός που αποδίδει με πληρότητα, τον λεγόμενο «βιολογικό» ρατσισμό. Όπως επισημαίνει ο Παπαδημητρίου, υπάρχουν και άλλα ήδη ρατσισμού, τα οποία στηρίζονται σε ψυχοκοινωνικά και πολιτισμικά «επιχειρήματα». Έχουμε έτσι το ρατσισμό σε βάρος των εθνικών, θρησκευτικών και γλωσσικών μειονοτήτων, ο ρατσισμός σε βάρος των οικονομικών μεταναστών και στους πρόσφυγες, ο ρατσισμός σε βάρος ατόμων με ειδικές ανάγκες, ο ρατσισμός σε βάρος ανθρώπων που πάσχουν από ανίατες και μεταδοτικές ασθένειες όπως το Aids, ακόμα και ρατσισμός σε βάρος των ομοφυλοφίλων.

Κατά τον Etienne Balibar, ο ρατσισμός αρθρώνεται γύρω από το στίγμα της διαφορετικότητα (χρώμα του δέρματος, εθνικότητα, θρήσκευμα, σωματικά ελαττώματα) και εγγράφεται σε πρακτικές εκμετάλλευσης, βίας, περιφρόνησης καθώς και σε προσπάθειες κάθαρσης της κοινωνίας από ξένα στοιχεία, με σκοπό την διαφύλαξη της συλλογικής ταυτότητας από κάθε είδους πρόσμειξη. Από την πλευρά του, ο Taguieff, διακρίνει μεταξύ ιδεολογικού ρατσισμού, ο οποίος αναφέρεται στην πίστη στις βασικές αρχές της φυλετικής ιδέας, ρατσιστικής προκατάληψης η οποία εκφράζεται μέσα από μια μεροληπτική ή και αρνητική στάση απέναντι σε μια κοινωνική ομάδα και στα άτομα που την αποτελούν και, τέλος, ρατσιστικής συμπεριφοράς, η οποία αναφέρεται στην πρακτική των φυλετικών και κοινωνικών διακρίσεων, στους διωγμούς και στην εξολόθρευση. Τέλος, για την Guillaumin, υπάρχουν τρία είδη ρατσισμού: 1. ο ρατσισμός ως συμπεριφορά που διαχέεται στις ανθρώπινες σχέσεις με διαφορετικό κάθε φορά πρόσωπο όπως είναι η ξενοφοβία, η εχθρότητα, η επιθετικότητα, οι διακρίσεις και ο κοινωνικός αποκλεισμός, 2. ο ρατσισμός ως πολιτικός λόγος που εμπεριέχεται σε κομματικά προγράμματα με φυλετικές, σεξιστικές και γενικότερα εχθρικές αντιλήψεις για τις μειονοτικές ομάδες και, 3. ο ρατσισμός ως βασικό στοιχείο των κρατικών νόμων, όπως για παράδειγμα την Ναζιστική Γερμανία και το καθεστώς απαρτχάιντ στη Νότια Αφρική.

Αν και ο ρατσισμός περιέχει την προκατάληψη, αυτό δεν σημαίνει και ότι είναι προκατάληψη, αλλά, από την άλλη πλευρά η προκατάληψη μπορεί να οδηγήσει σε κοινωνικές διακρίσεις. Ένας άνθρωπος που διακατέχεται από προκαταλήψεις, δεν υιοθετεί αναγκαστικά πρακτικές διακρίσεων ούτε κάνει χρήση ρατσιστικής βίας, ενώ την ίδια στιγμή, τέτοια βία, δεν σημαίνει ότι το άτομο που την εκδηλώνει έχει μια ρατσιστική κοσμοαντίληψη. Από την άλλη πλευρά, ο ρατσισμός, όταν εκδηλώνεται έστω και λεκτικά, δεν παύει να «είναι μια εν δυνάμει απειλή, αφού υπαινίσσεται πάντα την ύπαρξη «κατώτερων» κοινωνικών ομάδων ή ατόμων που θα μπορούσαν κάθε στιγμή να αποτελέσουν αντικείμενο διακρίσεων, κοινωνικού αποκλεισμού, καταπίεσης και ρατσιστικής βίας». Μέσω του ρατσισμού περιγράφεται και ερμηνεύεται η κοινωνική πραγματικότητα, αναδύεται το σύνδρομο του «αποδιοπομπαίου τράγου», δηλαδή ο φανταστικός εχθρός για ό,τι κακό συμβαίνει στην κοινωνία.

Ο ρατσισμός μπορεί να είναι χρήσιμος στην πολιτική εξουσία, διότι μπορεί να την βοηθήσει να χειραγωγήσει και να παραπλανήσει τον λαό. Ακόμα, κατασκευάζοντας φανταστικούς εχθρούς και κινδύνους, ο ρατσισμός συμβάλλει και στην ανάπτυξη μια πλασματικής συλλογικής συνείδησης, η

οποία όμως θα υποχωρήσει ή και θα καταρρεύσει μόλις εξαφανιστούν οι λόγοι που την ενίσχυσαν. Επίσης, είναι, για τα άτομα, ένα μέσο περιγραφής και ερμηνείας της κοινωνικής πραγματικότητας. Ο ρατσισμός εξυπηρετεί κάθε φορά, είτε συνειδητά είτε ασυνείδητα, κάποια συμφέροντα, τα οποία μπορεί και να είναι ετερογενή. Αυτό σημαίνει ότι πάντα υπάρχει κέρδος, πάντα κάποιος ωφελείται, έστω και αν το όφελος αυτός δεν είναι εμφανές, αλλά, παραμένει πάντα; σημείο αναφοράς της ρατσιστικής συμπεριφοράς. Ο ρατσιστής θα χρησιμοποιήσει τη διαφορά του με τον «άλλο» για να υπηρετήσει, μέσω του στιγματισμού αυτής της διαφοράς, τα προσωπικά του συμφέροντα. Ο ρατσισμός εμφανίζεται πάντα κάτω από ορισμένες συνθήκες και προϋποθέσεις, μέσα στα πλαίσια μια συγκεκριμένης κοινωνίας. Δεν είναι ένα τυχαίο γεγονός αλλά ούτε εντάσσεται μέσα στο σχήμα μια καθορισμένης και αναπόφευκτης πορείας. Ως κοινωνική συμπεριφορά και πρακτική διαφέρει από ιστορική περίοδο σε ιστορική περίοδο, αναλόγως με τις μεταλλαγές των ιστορικών συγκυριών και τους εκάστοτε σκοπούς που καλείται να υπηρετήσει. Ο ρατσισμός διαφέρει από εποχή σε εποχή, ανάλογα με τις ιστορικές συγκυρίες και τα εκάστοτε συμφέροντα που καλείται να εξυπηρετήσει (στο ίδιο, σ. 41-49). Όπως εμφανίζεται στα τέλη του 20ου αιώνα ο ρατσισμός είναι κυρίως πολιτιστικός και όχι φυλετικός.

2.2ΞΕΝΟΦΟΒΙΑ

Η ξενοφοβία, δηλαδή ο φόβος του «ξένου» και του «διαφορετικού», υπήρχε πάντοτε ως κοινωνική και αντικοινωνική αντίδραση σε όλες τις ιστορικές εποχές. Η ξενοφοβία ήταν, στο παρελθόν, ένα είδος ανικανότητας των ανθρώπων να ερμηνεύσουν τις διαφορές μεταξύ ανθρώπων και κοινωνικών ομάδων ή ακόμα και ολοκληρωτική άγνοια για τις διαφορές αυτές. Αυτό που έχει εδώ μεγάλη σημασία, όπως υποστηρίζει ο Καφφές, είναι ότι, η ξενοφοβία δύναται να είναι η βάση ή η αφετηρία των φυλετικών διακρίσεων (στο Καφφές Γεώργιος, *ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ – Μαθήματα*, Παπαζήση, Αθήνα, 1999, σ. 214). Επίσης, ο τρόπος πρόσληψης του «άλλου», του «ξένου», μπορεί να είναι και ποσοτική, δηλαδή εάν οι ξένοι είναι «πολλοί» ή όχι καθώς και αν η χώρα όπου έρχονται οι «ξένοι» είναι, για παράδειγμα, μια παραδοσιακή χώρα υποδοχής ή χώρα μετανάστευσης (στο Δώδος Δ. – Καφετζής Π. – Μιχαλοπούλου Α. – Νικολακόπουλος Η., *Ξενοφοβία και ρατσισμός στην Ελλάδα, 1988 – 1992*, στο *ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ – Κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής*, επιστημονικός υπεύθυνος Κατσούλης Ηλίας, επιμ. Καραντινός Δ. – Μαράτου – Αλιμπράντη Λ. – Φρονίμου Έ., Τόμος Β΄, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα, 2002, σ. 325 – 326). Βάσει των παραπάνω θεωρούμε ότι ο ξενοφοβικός άνθρωπος, δεν είναι απαραίτητα ρατσιστής: είναι επιφυλακτικός, έχει μια συστολή απέναντι στο «ξένο», στο «άλλο» στο «διαφορετικό», αυτό όμως δεν σημαίνει απαραιτήτως ότι το θεωρεί «κατώτερο».

Πολύ εύκολα όμως θα υιοθετήσει μια ρατσιστική θεωρία και ρατσιστικές αντιλήψεις, σε μια προσπάθεια να «οργανώσει», να «συγκροτήσει» και τελικά να «νομιμοποιήσει» και να «δικαιολογήσει» τον φόβο του απέναντι στον «ξένο». Η ξενοφοβία θα ανθίσει σε μια κλειστή και συντηρητική – παραδοσιακή κοινωνία, η οποία κάποια στιγμή αρχίζει να δέχεται πλήθος «ξένων» στοιχείων. Έτσι, και η Ελλάδα, από παραδοσιακή χώρα μετανάστευσης, έγινε χώρα υποδοχής στις αρχές της δεκαετίας του 1990 και ένα από τα αποτελέσματα αυτού του γεγονότος ήταν και η σύγχυση στην οποία περιήλθε αρχικά ο ντόπιος πληθυσμός, η οποία, στη συνέχεια, οδήγησε στον πολλαπλασιασμό κρουσμάτων ρατσισμού, κάτι που εκφράστηκε και με τη γιγάντωση της άκρας δεξιάς στην Ελλάδα, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

2.3ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ

Για τον Gellner, ο εθνικισμός είναι πρωτίστως μια πολιτική αρχή, η οποία υποστηρίζει την εναρμόνιση της πολιτικής και της εθνικής οντότητας ή αλλιώς ο εθνικισμός είναι μια θεωρία πολιτικής νομιμότητας, η οποία απαιτεί τα εθνικά όρια να μη διαφέρουν από τα πολιτικά και, το κυριότερο, τα όποια εθνικά όρια στο εσωτερικό ενός δεδομένου κράτους (...) να μη χωρίζουν τους κρατούντες από τους υπολοίπους. Όμως, όπως επισημαίνει ο Gellner, αν και θα μπορούσε να διακηρυχθεί η αρχή του εθνικισμού «μ' ένα ηθικό, «οικουμενιστικό» πνεύμα», δηλαδή «θα ήταν δυνατόν να υπάρξουν (...) εθνικιστές υπό μία αφηρημένη έννοια, χωρίς προκαταλήψεις υπέρ της όποιας δικής τους εθνικότητας, που να διακηρύσσουν γενναιόδωρα αυτό το δόγμα για όλα τα έθνη αδιακρίτως: ας έχει κάθε έθνος τη δική του πολιτική στέγη και επίσης το δικαίωμα να μην περιλαμβάνει αλλοεθνείς κάτω από αυτήν», ένα δόγμα που θα μπορούσε «να υποστηριχθεί με ορισμένα καλά επιχειρήματα, όπως ότι είναι επιθυμητή η διαφύλαξη της πολιτισμικής ποικιλίας, ένα πλουραλιστικό διεθνές πολιτικό σύστημα και η μείωση των εντάσεων στο εσωτερικό των κρατών», εντούτοις, «στην πράξη (...) ο εθνικισμός σπάνια υπήρξε τόσο αξιοθαύμαστα λογικός και τόσο ορθολογικά συμμετρικός» (στο Gellner Ernest, *Έθνη και Εθνικισμός*, μετάφρ. Λαφαζάνη Δώρα, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1992, 13–14). Η Γαλλική Επανάσταση, αποτέλεσε και κορυφαίο σταθμό στην εξέλιξη του ευρωπαϊκού εθνικισμού, καθώς άνοιξε τον δρόμο ώστε να μετασχηματιστούν σε εθνικά κράτη, τα απολυταρχικά. Ο εθνικισμός αφορά τις σχέσεις μεταξύ των χωρών αυτών από την εποχή του μερκαντιλισμού (16ο αιώνας - 18ο αιώνας), της εμποροκρατίας και μετά. Η εθνική ιδέα, σε πρώτη φάση, λειτούργησε ως ένας πόλος συσπείρωσης της τότε ανερχόμενης αστικής τάξης κατά την αντιπαράθεση της τελευταίας με τα απολυταρχικά καθεστώτα. Όταν επικράτησε, ταύτισε τον εαυτό της με το εθνικό κράτος, μετατρέποντάς το κατ' αυτόν τον τρόπο σε μηχανισμό άσκησης και νομιμοποίησης της ταξικής της εξουσίας. Η αστική τάξη, ταυτισμένη με το έθνος και με το εθνικό κράτος, επέβαλε στον λαό το δικό της σύστημα αξιών, αναγορεύοντας με αυτόν τον τρόπο τον εαυτό

της σε θεματοφύλακα του εθνικού κράτους. Το έθνος προηγείται χρονικά του εθνικού κράτους, το οποίο αποτελεί την «πολιτική συγκεκριμενοποίηση της ιδέας του έθνους». Τα κύρια χαρακτηριστικά του έθνους είναι η πολιτιστική και η γλωσσική ομοιογένεια και το αίσθημα της ιδιαιτερότητας σε σχέση με τα υπόλοιπα έθνη. Το εθνικό κράτος, ως πολιτικός θεσμός, ξεχωρίζει τους ανθρώπους σε μέλη της εθνικής κοινότητας και σε ξένους και γι' αυτό έχει την τάση να προχωρεί σε εθνικές εκκαθαρίσεις ώστε να προστατευτεί η εθνική ομοιογένεια απέναντι σε κάθε απόπειρα αλλοίωσης της εθνικής ταυτότητας. Όμως, το εθνικό κράτος δεν είναι ταυτόσημο με το έθνος, αν και αλληλοκαθορίζεται ιδεολογικά μ'αυτό. Για τον Ν. Δεμερτζή, το έθνος – κράτος είναι μια «μεταπαραδοσιακή μορφή κράτους που θεμελιώνει τη νομιμοποίησή του στο εθνικό φρόνημα των πολιτών», ενώ το έθνος είναι ¨ιδιαίτερος τύπος κοινωνικού δεσμού και κοινωνικής ταυτότητας» (στο *Ο ευρωπαϊκός ρατσισμός – Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος*, όπ.π., σ. 245-247). Όσον αφορά την έννοια του εθνικισμού, κατά τους Π. Λέκκα και Ν. Δεμερτζή, αυτός διακρίνεται σε: α. Πρωτογενείς εθνικισμούς, οι οποίοι εμφανίστηκαν στα τέλη του 18ου αιώνα - αρχές του 19ου αιώνα στη δυτική Ευρώπη και, β. σε δευτερογενείς εθνικισμούς, οι οποίοι εκδηλώθηκαν κατά τον 19ο αιώνα στην ανατολική Ευρώπη και στα Βαλκάνια, καθώς και νεότεροι εθνικισμοί που εκδηλώθηκαν στις χώρες του Τρίτου Κόσμου κατά τον 20ο αιώνα (στο ίδιο, Υποσημείωση 469, σ. 246). Η εθνικιστική ιδεολογία χρησιμοποιείται συχνά από τις κυρίαρχες τάξεις ως ένα «μέσο πολιτικής νομιμοποίησης του πολέμου, καλλιεργώντας στους απλούς ανθρώπους τη συνείδηση ότι ανυπακοή προς το κράτος θα σήμαινε προδοσία του έθνους». Έτσι, εκατομμύρια άνθρωποι σφαγιάστηκαν στη Ευρώπη, «στο όνομα των συμφερόντων των εθνικών αστικών τάξεων». Το αστικό κράτος χρειάζεται τον εθνικισμό ώστε να νομιμοποιηθεί στη συνείδηση των πολιτών και ο εθνικισμός χρειάζεται τους κρατικούς μηχανισμούς για «να εκπληρώσει την αποστολή του ως μέσο ιδεολογικής επιβολής και πειθάρχησης των εξουσιαζομένων» (στο ίδιο, σ. 250). Ο εθνικισμός εμπεριέχει την προοπτική του ρατσισμού, δεν οδηγεί όμως απαραίτητα σ' αυτόν, ο δε εθνικιστικός λόγος μετατρέπεται σε ρατσιστικό, όταν οι άνθρωποι, κάτω από την επιρροή μιας εθνικιστικής προπαγάνδας, αισθάνονται ότι απειλείται άμεσα η εθνική τους υπόσταση. Στην περίπτωση αυτή έθνος και φυλή ταυτίζονται, δημιουργώντας έναν επιθετικό εθνικισμό που χαρακτηρίζεται από μια ρατσιστική προδιάθεση (στο ίδιο, σ. 253-254).

2.4ΜΙΣΣΑΛΟΔΟΞΙΑ

Οι τρόποι ελέγχου και επιβολής των θελήσεων της εξουσίας πάνω στις ανθρώπινες ομάδες και κοινότητες έχουν προϊστορία. Δεν είναι μόνο η άμεση βία δια των όπλων, που χρησιμοποιήθηκε και αποτελεί το βασικό μέσο στήριξης της εξουσίας, από την απλή της μορφή μέχρι και την πλέον σύνθετη που εμφανίζεται με την παρούσα μορφή του κράτους. Είναι και πολλά ακόμη μέσα που έχει στη διάθεσή της και συνεχώς πολλαπλασιάζει και βελτιώνει. Η οικειοποίηση της ανθρώπινης έκφρασης και δημιουργικότητας προς όφελος της εξουσίας διατρέχει το σύνολο της πορείας αυτής της αντιανθρώπινης παρουσίας. Είναι επόμενο πως από αυτή την οικειοποίηση και την αφομοιωτική διαδικασία δεν θα εξαιρούνταν ο λόγος, ο οποίος από την προφορική του παράδοση μέχρι και την απλή καταγραφή των ανθρώπινων βιωμάτων και εμπειριών άρχισε να «μεταφράζεται» και να χρησιμοποιείται από τους εξουσιαστές. **Ο προφορικός και ο γραπτός λόγος μετατράπηκε σε συστηματικό εργαλείο με σκοπό την υποταγή και την χειραγώγηση ανθρώπινων ομάδων.**

Για παράδειγμα, Η ρητορεία, η τεχνική του λόγου δηλαδή, την οποία παρουσιάζουν σαν ένα θαυμαστό έργο του πολιτισμού, δεν έχει σχέση με την απλόχερη και ανιδιοτελή διάδοση απόψεων αλλά με την επιβολή. Η ιστορία της κυριαρχίας επιβεβαιώνει το γεγονός πως μέσα από τον εθισμό της επαναλαμβανόμενης «αλήθειας» χτίστηκαν και χτίζονται μεγάλες αυταπάτες και τεράστια ψέματα. Αυτή η επανάληψη πότε με τον γραπτό και πότε με τον προφορικό λόγο των συγχρωτιζόμενων, γίνεται ένα σημαντικό μέσο επηρεασμού και καθοδήγησης. **Για να μπορέσει να έχει επιτυχία αυτή η διαδικασία πρέπει να απουσιάζει ο αντίλογος, η αντίθετη άποψη.**

Είναι χαρακτηριστικό πως οι κάθε λογής εξουσιαστικές ομάδες προσπαθούν να αποκλείσουν την δυνατότητα ανάπτυξης της αντίθετης άποψης, ακριβώς **επειδή σκοπός τους είναι η επιβολή και όχι η ανάδειξη μιας πραγματικότητας που απελευθερώνει.** Ο λόγος είναι συγκεκριμένος. Όλο το οικοδόμημα που στήνουν, προκειμένου να εξαπατήσουν και μ' αυτό τον τρόπο να διαστρέψουν την συνείδηση και τον τρόπο σκέψης των ανθρώπων, στηρίζεται σε μια μείξη ψευδών στοιχείων και διαστρέβλωσης της πραγματικότητας. Συνεπώς είναι ευάλωτο από τη στιγμή που θα αντιμετωπίσει μια αντίθεση που βασίζεται σε πραγματικά περιστατικά ακόμα και αν δεν τα περιλαμβάνει συνολικά. Η αμφισβήτηση της εξουσίας σημαίνει άρνηση του υπάρχοντος, ανατροπή των σχέσεων και καταστάσεων που έχει καθιερώσει. Από αυτήν την αμφισβήτηση δεν σημαίνει πως θα προκύψει καλά και ντε μια συνθήκη ελευθερίας χωρίς κράτος, εξουσία, καταπίεση κι εκμετάλλευση. Κάθε άλλο. Θα μπορούσε να έχει σαν στόχευση μια εναλλαγή του υπάρχοντος, ένα μετασχηματισμό.

Οι αντιθέσεις μέσα στους κόλπους της εξουσίας-κυριαρχίας ανά τους αιώνες, η διαρκής προσπάθεια επέκτασης και παγίωσης των εξουσιαστικών σχέσεων πάνω στις κοινότητες και ομάδες

των ανθρώπων, ο διαρκής κοινωνικός ανταγωνισμός, τροφοδοτούν και τροφοδοτούνται από καταγεγραμμένες εμπειρίες. Αυτές οι επί μέρους εμπειρίες, απόψεις, αναλύσεις και θεωρίες μπορούν να συνθέσουν, όταν αναλυθούν από την αναρχική απελευθερωτική σκοπιά **ΛΟΓΟ, ΣΤΑΣΗ και ΔΡΑΣΗ.** Οι προσπάθειες απομόνωσης των αντίθετων απόψεων με τον αποκλεισμό, τη συκοφαντία και την προσπάθεια απαξίωσης εμφανίζοντάς τες ως αναξιόπιστες είναι μια συνηθισμένη πρακτική, η οποία συνοδεύεται και από την ανάλογη προπαγάνδα που κύριο μέρος της, σε πολλές περιπτώσεις, είναι η εμφάνιση ενός μόνο σημείου αποκομμένου, κατά κανόνα, από τα υπόλοιπα πραγματικά περιστατικά με τα οποία είναι άμεσα συνδεμένο. Αυτά όλα έχουν μεγάλη σημασία για τους εξουσιαστές. Ο εξουσιαστικός λόγος —από την λεγόμενη άκρα δεξιά— βασίζεται ακριβώς στη μονολιθικότητα και την υπέρτατη αλήθεια, που υποτίθεται πως κατέχει και διατυμπανίζει. Ο φανατισμός και η μισαλλοδοξία έχουν ή είναι προεκτάσεις τριών συνήθως καταστάσεων. Η πρώτη αφορά τα υλικά οφέλη και προνόμια, η δεύτερη την προσδοκία ωφελημάτων ή προνομίων και η τρίτη την αφαιρετική ιδεοληψία.

Βέβαια, η εθελούσια τύφλωση έχει σχέση με την εθελοδουλία, την προσήλωση χωρίς αντιρρήσεις (ή με επιφανειακές που δεν μεταβάλλουν αυτή τη σχέση) στον εκάστοτε αρχηγό της οποιασδήποτε παρέας, κάστας ή φάρας, στον έμπιστο. Οι λόγοι, βέβαια, είναι πολλοί και έχουν σχέση με το κατά πόσο βολεύουν τον αποδέκτη των όσων του προσφέρονται μέσα στα πλαίσια μιας φανερής ή αδιαφανούς συναλλαγής. Η εξαφάνιση της αντίθετης άποψης, ή τουλάχιστον ο παραμερισμός της, έχει ιδιαίτερη σημασία για τον εξουσιαστικό λόγο. Από την άλλη η πολύπλευρη προσέγγιση ενός ζητήματος μεγαλώνει τις δυνατότητες ανάλυσης **και στερεί στον σκοταδιστικό, μονολιθικό και προπαγανδιστικό λόγο τη δυνατότητα να επικρατήσει** και να αλώσει άτομα και συνειδήσεις ή, τουλάχιστον, παρέχει μια ευκαιρία για την αποτροπή της εγκαθίδρυσης αυτής της κατάστασης. Αυτός ο αντίθετος λόγος, είτε αναφέρεται άμεσα στο υπό εξέταση γεγονός, άποψη ή θεωρία είτε εκ του πλαγίου, βοηθά στην κατανόηση των πραγματικών γεγονότων και συνθηκών και την αποκάλυψη των ψεμάτων της εξουσίας. Στη εξουσιαστική χρήση του λόγου η αποσπασματικότητα (ιδιαίτερα στον προφορικό), είναι το εύκολο μέσο για την εξουδετέρωση του οποιουδήποτε αντίπαλου, (υπαρκτού ή κατασκευασμένου), η ανατροπή της πραγματικότητας και η μετατροπή του επιτιθέμενου σε δήθεν αμυνόμενου, του συκοφάντη σε συκοφαντημένο. Όλα αυτά αποτελούν μια συγκεκριμένη πτυχή της σημασίας που έχει η τεχνική του λόγου, για την οποία πολλά θα μπορούσαν να αναπτυχθούν.

3. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑΣ

3.1 Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ

Ο έμπειρος αναλυτής της ακροδεξιάς Paul Hainsworth, επιχειρώντας να περιγράψει το σύνθετο αυτό φαινόμενο και, κυρίως, να αναδείξει τα κοινά γνωρίσματα αλλά, επίσης, την ποικιλία των εκφάνσεων όπως και τις διαφορές που διακρίνουν επιμέρους εκδηλώσεις του όλου φαινομένου, παρομοιάζει την ακροδεξιά με «μια πολύπλοκη αλχημεία»[5]. Επεκτείνοντας τη διατύπωση αυτή, ο Hainsworth υποστηρίζει ότι η ακροδεξιά σε επίπεδο ιδεολογικού λόγου, θέσεων πολιτικής και προγραμματικών στοχεύσεων, όπως και σε επίπεδο δυνητικής εκλογικής απήχησης στους ψηφοφόρους, παρουσιάζεται ως ένα μείγμα ετερόκλιτων στοιχείων. Αυτό προκύπτει διά μέσου συναιρέσεων ή ακόμα και συντήξεων των ανόμοιων και ενίοτε αταίριαστων «υλικών» που τη συγκροτούν[6].

Ο ιστορικός Pierre Milza, αναφερόμενος στην ακροδεξιά, θεωρεί ότι οι ανταγωνισμοί, συχνά βίαιοι, που έφεραν διαρκώς σε αντιπαράθεση, κατά την διάρκεια του τελευταίου αιώνα, οργανώσεις σαφώς τοποθετημένες σε αυτό το τμήμα του πολιτικού πεδίου, προτρέπουν μάλλον να τονίσουν τις ανομοιότητες, τόσο θεωρητικές όσο και κοινωνιολογικές[7]. Για αυτόν τον λόγο, σύμφωνα με τον Milza, τα ρεύματα της ακροδεξιάς μπορούν να χωριστούν στα εξής ιστορικά ρεύματα[8]:

Το **πρώτο ρεύμα** είναι της Αντεπανάστασης. Γεννιέται με την γαλλική Επανάσταση (1790-1), ως αντίδραση σε ένα γεγονός που αναστάτωσε την ευρωπαϊκή τάξη πραγμάτων και ταυτόχρονα ενάντια στη φιλοσοφία του Διαφωτισμού που ενέπνευσε αυτό το γεγονός. Εμφανίζεται στη Γαλλία ταυτόχρονα με την διαχωριστική γραμμή «αριστερά/ δεξιά», και ενσαρκώνει μοναχικά, επί έναν περίπου αιών, την απόρριψη- συχνά βίαιη- κάθε ιδέας ή κινήματος που αντιτίθεται στην παλινόρθωση του παλαιού καθεστώτος. Οι θεωρητικοί του είναι, οι Γάλλοι , Μπαρουέλ, Μαλέ ντυ Παν και, προπαντός, ο Μπονάρ και ο Μαιστρ, ο Άγγλος Μπερκ, οι Γερμανοί Χέρντερ και Φίχτε. Τα μείζονα θέματα αυτού του ρεύματος είναι, ο σεβασμός της «φυσικής» τάξης, μιας τάξης ευρέως μεταφορικής, με την έννοια ότι παραπέμπει σε κάποιο «χρυσό αιώνα» που ελάχιστη σχέση έχει με την πραγματικότητα του Παλαιού Καθεστώτος, αλλά τον οποίο συνέλαβε ο Θεός και είναι φορέας μιας νόμιμης πολιτικής και κοινωνικής τάξης.

---

5) Paul Hainsworth, *Η ακροδεξιά, ιδεολογία-πολιτική-κόμματα*, μετφ. Θ. Αθανασίου, επιμ. εκδ. Βασιλ. Γεωργιάδου, Αθήνα: Παπαζήσης, 2004, σελ. 9.
6) Στο ίδιο, σελ. 10
7) Pierre Milza, *L' Europe en chemise noire, les extremes droites europeennes de 1945 a aujourd' hui*, Paris: Librairie Antheme Fayard, 2002, σελ. 33
8) Στο ίδιο, σελ. 32-52

Ο τόνος τίθεται στη θεμελιακή στη θεμελιακή ανισότητα των ατόμων, των ομάδων, αργότερα των φυλών, που επικυρώνεται, επίσης από τις «προόδους της επιστήμης», κυρίως από τις θεωρίες της εξέλιξης, και καταλήγει στην αιτιολόγηση των κοινωνικών ιεραρχιών και σε μιαν αριστοκρατική αντίληψη του κόσμου, θεμελιωμένη ολοένα και λιγότερο στην καταγωγή και ολοένα και περισσότερο στην ικανότητα των «καλλίτερων» να συγκροτηθούν σε αριστοκρατία. Σε αυτά προστίθεται το μίσος του διανοουμενισμού- τον οποίο ενσαρκώνουν οι φιλόσοφοι-, η μέριμνα για την διατήρηση ή την αναζωογόνηση των ενδιάμεσων θεσμών που πλαισιώνουν το άτομο και το εμποδίζουν να παραστρατήσει (οικογένεια, ενορία, κοινότητα, συντεχνία), η μόνιμα επανερχόμενη ροπή προς μιαν εξήγηση απλουστευτική και φαντασματική της ιστορίας, βασισμένη στη δράση μυστικών εταιρειών και συνωμοσιών.

Το **δεύτερο ρεύμα** της ακροδεξιάς, προερχόμενο από θεμελιακά διαφορετική μήτρα, είναι ο δημοψηφισματικός[9] εθνικισμός. Πρωτοεμφανίστηκε στη Γαλλία, και αυτός, μετά την πτώση της Δεύτερης Αυτοκρατορίας και την ήττα της το 1871, από τους Πρώσσους, και θα συσπειρώσει, την περίοδο της μπουλανζιστικής[10] κρίσης, τους απογοητευμένους από την κοινοβουλευτική δημοκρατία- οι οποίοι προσάπτουν στο καθεστώς ότι δεν μπόρεσε ή δεν θέλησε να προετοιμάσει την αντεκδίκηση των Πρώσων-και ορισμένους από τους παραδοσιακούς αντιπάλους της: μοναρχικούς και βοναπαρτιστές. Οι πρώτοι οπαδοί του στρατηγού Μπουλανζέ ονειρεύονταν, όχι την παλινόρθωση της μοναρχίας, αλλά μια δημοκρατία αναβαπτισμένη στα νάματα του ιακωβινισμού, πράγμα που επιβεβαιώνει το γεγονός ότι βρήκαν φυσιολογικά συμμάχους, στην αρχή, μεταξύ των εκπροσώπων της άκρας αριστεράς: μπλανκιστές[11] και σοσιαλιστές, για τους οποίους ο μπλουλανζισμός αντιπροσώπευε τη μόνη δύναμη που ήταν ικανή να πυροδοτήσει στην Γαλλία, μια επαναστατική διαδικασία. Η αυταπάτη δεν θα διαρκέσει πολύ. Πράγματι, ο μπλουλανζισμός δεν θα αργήσει να γείρει δεξιά, ωθούμενος προς αυτή την κατεύθυνση από την αντίσταση των δημοκρατικών και από την υποστήριξη που του προσέφεραν οι μοναρχικοί και ορισμένοι βοναπαρτιστές. Αλλά ο γαλλικός εθνικισμός έμελλε να διατηρήσει επί μακρόν τα ίχνη αυτού του συγχρωτισμού με την επανάσταση

---

9) Με την έννοια της νομιμοποίησης ενός πραξικοπήματος από δημοψήφισμα και την συγκέντρωση της εξουσίας στα χέρια ενός ατόμου. Αλλιώς «καισαρισμός»

10) 1887-9: ο στρατηγός Μπουλανζέ συγκέντρωσε τους δυσαρεστημένους και τους πατριώτες που ήταν υπέρ της «αντεκδίκησης» επί των Πρώσσων. Τελικά, δεν προχώρησε στο πραξικόπημα και εκπατρίστηκε στο Βέλγιο, όπου αυτοκτόνησε το 1891.

11) Παρισινή κομμούνα, σοσιαλιστές μόνο από επαναστατικό και προλεταριακό ένστικτο. Αναφορά: Φ. Ένγκελς, πρόλογος της νέας έκδοσης του έργου του Karl Marx, «*Ο εμφύλιος πόλεμος στην Γαλλία*», Βερολίνο, 1891, σελ. 4

Στα τέλη της δεκαετίας του 1880 διαμορφώθηκε μια πραγματική εθνικιστική ιδεολογία από δάνεια παρμένα από ιδεολογίες φαινομενικά ασυμβίβαστες: την καισαρική και βοναπαρτική εκτροπή του ιακωβινισμού και τον συντηρητικό εξτρεμισμό. Όπως και ο βοναπαρτισμός και ο μπλουλανζισμός τους άνοιξαν τον δρόμο, οι εξτρεμιστικές «ενώσεις» που συσπείρωσαν γύρω από ένα πρόγραμμα δημοψηφισματικό και αυταρχικό στοιχεία συντηρητικά και μια λαϊκή πελατεία, προθύμως αντικληρικαλιστική και αμφισβητούσα την κρατούσα τάξη. Αμφισβητούσα μάλλον, παρά επαναστατική,

αφού η «επανάσταση» υπέρ της οποίας τάσσονται οι ηγέτες των εξτρεμιστικών δεξιών ενώσεων αποβλέπει περισσότερο στην ενίσχυση του ισχύοντος κοινωνικού συστήματος παρά την ανατροπή του.

Το **τρίτο ρεύμα** της ακροδεξιάς, που εμφανίζεται είναι εκείνο του φασισμού. Ο φασισμός γεννήθηκε μετά το τέλος του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου (1920) στην Ιταλία από τον Μπενίτο Μουσολίνι αν και οι ρίζες του μπορούν να εντοπιστούν πολύ νωρίτερα. (19ος αιώνας, φουτουριστές). Η συνέχεια του ήταν η ίδρυση του Εθνικοσοσιαλιστικού κόμματος από τον Α. Χίτλερ, στην Γερμανία. Έχοντας τον ρόλο του όπλου καταπολέμησης του ανερχόμενου τότε κομμουνισμού αλλά έχοντας, παράλληλα, και δική του ιδεολογία καθώς και κοινωνική βάση, ο φασισμός γρήγορα επεκτάθηκε και σε άλλες χώρες τόσο ως κίνημα και πρακτική όσο και ως ιδεολογία. Ο φασισμός είναι πολιτική ιδεολογία και μαζικό κίνημα που έχει ως στόχο να θέσει το έθνος, το οποίο ορίζει βάσει αποκλειστικών βιολογικών, πολιτισμικών ή/και ιστορικών συνθηκών, υπεράνω κάθε άλλης αξίας και να δημιουργήσει μια κινητοποιημένη εθνική κοινότητα. Στον φασισμό αποδίδονται ποικίλα χαρακτηριστικά από διάφορους ακαδημαϊκούς, αλλά τα ακόλουθα θεωρούνται, κατά γενική παραδοχή, αναπόσπαστα στοιχεία: εθνικισμός, απολυταρχία, μιλιταρισμός, κορπορατισμός, αντιφιλελευθερισμός και αντικομουνισμός Ο όρος φασισμός[12] προέρχεται από την ιταλική λέξη *fascio* (φάσκιο) που με τη σειρά της ετυμολογείται από το λατινικό «fasces» και σημαίνει «ράβδοι δεμένες μαζί με έναν πέλεκυ». Η λέξη παραπέμπει στους «littores» (λιτόρες) που ήταν ένα είδος ομάδων σωματοφυλάκων των γερουσιαστών της αρχαίας Ρώμης οι οποίοι διακρίνονταν από μια ράβδο που κρατούσαν και η οποία ήταν το σύμβολο της εξουσίας τους. Οι fasces ήταν στην αρχαία Ρώμη σύμβολο της εξουσίας των δικαστών και συμβόλιζαν την «ισχύ δια της ενώσεως»: μια μόνο ράβδος σπάζει εύκολα, ενώ μια δέσμη δύσκολα. Η αντιστοιχία με τους φασίστες της δεκαετίας του 1920 βρίσκεται στο ότι οι πρώτες ομάδες φασιστών που σχηματίστηκαν στην Ιταλία ονομάστηκαν «fasci di combattimento», δηλαδή ομάδες-δέσμες μάχης. Η πανωλεθρία τους συνέβη με την λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και την επικράτηση των συμμαχικών δυνάμεων το 1945.

---

12) Εμίλιο Τζεντίλε, *Φασισμός-Ιστορία και Ερμηνεία*, Harvard University Press, 1986, σελ. 42-56

3.2 Η ΝΕΑ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ

Στο δεύτερο μισό του 20ου αιώνα αναδύθηκε μια άλλη μορφή της ακροδεξιάς, η λεγόμενη «νέα ακροδεξιά»[13]. Διακρίνεται σε δύο περιόδους:

1) Η άκρα/ ριζοσπαστική δεξιά της ύστερης μεταπολεμικής εποχής κάνει την εμφάνισή της στα τέλη της δεκαετίας του 1960/ αρχές του 1970[14]. Πρόκειται για μια νέα άκρα ή νέα ριζοσπαστική δεξιά (δεύτερο κύμα), η οποία δεν αποτελεί συνέχεια των πολιτικών ρευμάτων και των πολιτικών κομμάτων που συστάθηκαν αμέσως μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (πρώτο κύμα) και ήταν διαποτισμένα από το ολοκληρωτικό πνεύμα της δεκαετίας του 1920 και 1930. Παρότι δεν θα πρέπει να υποβαθμιστεί το γεγονός ότι, ιδίως σε επίπεδο στελεχικού δυναμικού, η νέα άκρα δεξιά αρκετές φορές (καλυμμένα και απροκάλυπτα) ενισχύθηκε έπειτα από την διασταύρωσή της με την παλιά άκρα δεξιά της προπολεμικής και, ιδίως, της πρώτης μεταπολεμικής περιόδου, δεν είναι η πολιτική/ προγραμματική ούτε η ιδεολογική συνέχεια με το φασισμό που δημιουργεί το κατάλληλο υπόστρωμα για την ανάδειξή της.

Η νέα άκρα/ ριζοσπαστική δεξιά, σύμφωνα με τους Scheuch και Klingemann[15], εμφανίζεται ως μία «κανονική παθολογία των σύγχρονων βιομηχανικών κοινωνιών». Παρουσιάζεται δηλαδή, ως ένα λίγο-πολύ αναμενόμενο και επαναλαμβανόμενο αποτέλεσμα, το οποίο αναδεικνύεται από τις ακραίες κοινωνικές αντιδράσεις- εκείνες που δεν στοιχίζονται στις «κανονικές» αντιδράσεις των δυνάμεων του πολιτικού κέντρου- απέναντι στις άνισες συνέπειες του οικονομικού εκσυγχρονισμού και του μεταβιομηχανισμού, που αφήνουν πίσω τους αρκετούς «χαμένους». Η νέα άκρα δεξιά εμφανίζεται με φόντο την δυσαρέσκεια και διαμαρτυρία των εκάστοτε «χαμένων», παρότι επίσης, προβάλλει συστηματικά, μεγεθύνει και επενδύει στα κάθε είδους αρνητικά συναισθήματα τους, η ίδια δεν αποτελεί μια αντανάκλαση και μόνο των διαθέσεων που καταγράφονται μεταξύ των «θυμάτων του εκσυγχρονισμού». Επιπλέον, η δύναμη της θα εξαρτηθεί από το εάν «οι εκλογείς είναι επαρκώς δυσαρεστημένοι από τα υπάρχοντα μετριοπαθή συντηρητικά και μετριοπαθή αριστερά ή σοσιαλδημοκρατικά κόμματα»[16], τα οποία καλούνται να αντιμετωπίσουν τις συνέπειες.

---

13) Paul Hainsworth, *Η ακροδεξιά, ιδεολογία-πολιτική-κόμματα*, μετφ. Θ. Αθανασίου, επιμ. εκδ. Βασιλ. Γεωργιάδου, Αθήνα: Παπαζήσης, 2004, σελ. 10.

14) Στο ίδιο, σελ. 15

15) Στο ίδιο, σελ. 16-17

16) Στο ίδιο, σελ. 20-21

Αυτό συμβαίνει, κατά την στιγμή, κατά την οποία οι νεωτερικές κοινωνίες βιώνουν έναν βαθύ δομικό μετασχηματισμό, μια περαιτέρω λειτουργική διαφοροποίηση τους, αλλά και μια διευρυνόμενη ιδεολογικο-πολιτική ρευστότητα και εξατομίκευση, η νέα άκρα δεξιά υπερθεματίζει σε συνεκτικές συλλογικές παραστάσεις και καλλιεργεί προσδοκίες μιας εθνοτικά και πολιτισμικά ομογενοποιημένης κοινωνίας. Χωρίς να προσβλέπουν σε μια ριζική ανατροπή του status quo, οι δυνάμεις και τα ρεύματα της νέας άκρας και ριζοσπαστικής δεξιάς φλερτάρουν ωστόσο ανοιχτά με την ιδέα ενός status quo ante (τον τρόπο με τον οποίο τα πράγματα ήταν πριν).

Στο καθαρά οικονομικό πεδίο, προκρίνει πολιτικές της ελεύθερης αγοράς, οι οποίες συνήθως δεν διαφέρουν από τις οικονομικές πολιτικές που προτείνουν και εφαρμόζουν τα κόμματα και οι κυβερνήσεις της κατεστημένης δεξιάς. Σε ό,τι όμως αφορά τη δράση του στα υπόλοιπα πεδία άσκησης πολιτικής, το ισχυρό κράτος της νέας δεξιάς είναι επιφορτισμένο να διαφυλάττει τη δεσπόζουσα θέση της κλειστής εθνοπολισμικής κοινότητας, περιορίζοντας αν χρειαστεί την «ποικιλία και την ατομική αυτονομία στις πολιτισμικές εκφράσεις»[17] του πληθυσμού. Ένα τέτοιο κράτος προωθεί πατερναλιστικά το «κοινό καλό» της κλειστής εθνοπολιτισμικής κοινότητας και όχι το «συλλογικό συμφέρον»[18] των οργανωμένων αλλά εθνοπολιτισμικά αδιάφορων κοινωνικό-οικονομικών συμφερόντων[19]. Όμως, ένα τέτοιο ισχυρό και ιεραρχημένο κράτος, υποστασιοποιημένο στο πρόσωπο ενός χαρισματικού ηγέτη, έρχεται ηθικά να απαξιώσει και να περιορίσει το ρόλο των διαμεσολαβητικών θεσμών (ιδίως των πολιτικών κομμάτων), αλλά και των ενδιάμεσων αρχών του δημοκρατικού συστήματος αντιπροσωπευτικής διακυβέρνησης (της πολιτικής ελίτ και της κρατικής γραφειοκρατίας), προσβλέποντας στην οικοδόμηση μιας άμεσης και απευθείας σχέσης με το Λαό.

Συχνά στη βιβλιογραφία, για την περιγραφή της νέας άκρας/ ριζοσπαστικής δεξιάς υιοθετείται ο όρος «ριζοσπαστικός δεξιός λαϊκισμός» (radical right-wing populism) και τα κόμματα ή τα κινήματα της νέας άκρας δεξιάς χαρακτηρίζονται ως «νεο-λαϊκιστικά»[20] (neo-populism). Αρκετοί, βέβαια, από εκείνους που αποδίδουν μια στην ακροδεξιά λαϊκισμό, έχουν μια απλουστευμένη αντίληψη για το λαϊκιστικό φαινόμενο συνολικά: ορίζουν ως λαϊκισμό κάθε κοινωνική αντίδραση που στρέφεται εναντίον των αντιπροσωπευτικών θεσμών και των πολιτικών αλλά και πνευματικών ελίτ, αντίδραση που όντως εντοπίζεται σε ποικίλες εκφάνσεις και εκδηλώσεις της νέας άκρας δεξιάς. Κατά δεύτερον, εξαντλούν τον λαϊκισμό στις ιδεολογικές και, προ πάντων, στις εκφραστικές του συνιστώσες[21]. Λαϊκισμός και ακροδεξιά, παρά τις όποιες

---

17) Paul Hainsworth, *Η ακροδεξιά, ιδεολογία-πολιτική-κόμματα*, μετφ. Θ. Αθανασίου, επιμ. εκδ. Βασιλ. Γεωργιάδου, Αθήνα: Παπαζήσης, 2004, σελ. 18

18) Στο ίδιο, σελ. 18

19) Στο ίδιο, σελ. 18

20) Στο ίδιο, σελ. 18, 21) Στο ίδιο, σελ. 19-20

εκλεκτικές οικογένειες τους, είναι κατά βάση φαινόμενα διακριτά. Εφόσον ο λαϊκισμός εκληφθεί ως «αντίδραση στις δομές κυριαρχίας», στρεφόμενος άλλοτε εναντίον της αγοράς και άλλοτε εναντίον του κράτους, μπορεί εξίσου να χαρακτηρίζει μορφώματα και εκδηλώσεις δεξιόστροφης και αριστερόστροφης ιδεολογικο-πολιτικής προέλευσης. Όσον αφορά την ακροδεξιά, προ πάντων στην εξτρεμιστική εκδοχή της (extreme right), αποτελεί μια «αντινεωτερική μορφή διαμαρτυρίας»[22], καθώς στρέφεται εναντίον των πλουραλιστικών, ισονομιστικών και ατομοκεντρικών αξιών της φιλελεύθερης δημοκρατίας υπερασπιζόμενη, με κάθε μέσο, ένα μονιστικό καθεστώς.

Η άκρα δεξιά του «τρίτου κύματος»[23]. Προωθεί μεν αιτήματα υπέρ της διαφάνειας στο δημόσιο βίο, υπέρ της (άμεσης ή δημοψηφισματικής) πολιτικής συμμετοχής και τάσσεται επίσης υπέρ του κοινωνικού προστατευτισμού. Ταυτοχρόνως όμως υπερασπίζεται μια βάση εθνοθρησκευτικών και γενικότερα εθνοπολιτισμικών κριτηρίων, για μια επιλεκτική κοινωνική φροντίδα. Επιπλέον, προβάλλει ιδιαιτέρως την ανάγκη ενίσχυσης της δημόσιας τάξης και της εθνικής ασφάλειας, εξαίροντας παράλληλα τη σημασία όχι μόνο των εξωτερικών αλλά, ιδίως, των εσωτερικών κινδύνων, οι οποίοι σε μια εποχή παγκοσμιοποίησης και περιορισμού της σημασίας των εθνικών ορίων έχουν διεισδύσει και «απειλούν» τα συγκαιρινά εθνικά κράτη.

Ο ιδεολογικο-πολιτικός και γενικότερα, ο προγραμματικός προσανατολισμός του φαινομένου της νέας άκρας δεξιάς είναι αρκετά ανομοιογενής και μεταβαλλόμενος στο πέρασμα του χρόνου[24]. Μορφώματα της νέας άκρας δεξιάς εμφανίζονται να είναι άλλοτε υπέρ της ελεύθερης οικονομικής αγοράς και εναντίον των πολιτικών κοινωνικής αναδιανομής, ταυτοχρόνως όμως υπέρ του «νόμου και της τάξης», υπέρ εν γένει της εθνοκρατικής ισχύος και μιας αυταρχικής αντίληψης για την πολιτική και την κοινωνική τάξη, όπως και κατά της πολιτισμικής ποικιλίας των σύγχρονων κρατών. Οι Kitschelt και McGann[25], έχουν χαρακτηρίσει ως «δεξιό-αυταρχικό» (right-authoritarian) ένα ακροδεξιό φαινόμενο που προσλαμβάνει τέτοιες εκφράσεις. Άλλοτε πάλι, μορφώματα της νέας άκρας δεξιάς παίρνουν θέση κατά της ελεύθερης αγοράς και υπέρ των κρατικών πολιτικών προστασίας του εισοδήματος, όπως και των πολιτικών κοινωνικής

---

22) Paul Hainsworth, *Η ακροδεξιά, ιδεολογία-πολιτική-κόμματα*, μετφ. Θ. Αθανασίου, επιμ. εκδ. Βασιλ. Γεωργιάδου, Αθήνα: Παπαζήσης, 2004, σελ. 20

23) Pierre Milza, *L' Europe en chemise noire, les extremes droites europeennes de 1945 a aujourd' hui*, Paris: Librairie Antheme Fayard, 2002, σελ. 42

24) Paul Hainsworth, *Η ακροδεξιά, ιδεολογία-πολιτική-κόμματα*, μετφ. Θ. Αθανασίου, επιμ. εκδ. Βασιλ. Γεωργιάδου, Αθήνα: Παπαζήσης, 2004, σελ. 11

25) Στο ίδιο, σελ. 11-12

αναδιανομής προς όφελος των ασθενέστερων κοινωνικών στρωμάτων, εξαιρουμένων όμως των αλλοδαπών (μεταναστών και προσφύγων). Οι τελευταίοι αντιμετωπίζονται ως αθέμιτοι ανταγωνιστές των «γηγενών πολιτών του έθνους-κράτους» όσον αφορά τη θέση τους στην αγορά

εργασίας και τη σχέση τους με το κράτος πρόνοιας. «Προνοιακός σοβινισμός»[26] έχει αποκληθεί ένα ακροδεξιό φαινόμενο που φέρει τα παραπάνω χαρακτηριστικά. Τέλος, η νέα άκρα δεξιά τοποθετείται σαφώς εναντίον ενός εκτεταμένου δημόσιου τομέα, ο οποίος ελέγχεται είτε από μια ευρεία κυβέρνηση συνασπισμού κομμάτων που συνεργάζονται μεταξύ τους στο πλαίσιο ενός άτυπου καρτέλ κομμάτων, είτε από μια ισχυρή μονοκομματική κυβέρνηση στο νεοκορπορατιστικού συστήματος διακυβέρνησης. Όμως, αυτή η εχθρότητα απέναντι στο κράτος, συνοδεύεται τόσο από αντι-φιλελεύθερες όσο και από αντι-κομμουνιστικές στάσεις, και εμφανίζει επιλεκτική αποδοχή σε μεταϋλιστικά διακυβεύματα (προστασία περιβάλλοντος κ.α). Αν και έχει χαρακτηριστεί «οριακή» μια τέτοια περίπτωση, θεωρείται παρ' όλα αυτά μια μορφή ακροδεξιάς απόχρωσης «λαϊκιστικού αντικρατισμού»[27].

Σε ότι αφορά το «τρίτο κύμα» της νέας άκρας δεξιάς, ο λαϊκισμός που χρησιμοποιούν θα μπορούσε να τα χαρακτηρίσει αυθεντικά νέο-λαϊκιστικά[28]. Είναι αυθεντικά νέο-λαϊκιστικά, διότι ανταποκρίνονται όχι μόνο στα προαπαιτούμενα του ιδεολογικού λόγου του λαϊκισμού, αλλά επιπλέον και, κυρίως διότι: 1) είναι ικανά να συγχωνεύσουν στην πολιτική και το πρόγραμμά τους αντιφατικά και αντιθετικά πολιτικά ρεύματα, με προέλευση τόσο από το πολιτικό κέντρο όσο και από τα πολιτικά άκρα, 2) είναι σε θέση να συναιρούν στον κορμό των ακροδεξιών/ ριζοσπαστικών μορφωμάτων διαφορετικές πολιτικές αντιλήψεις, αποκλίνουσες προσδοκίες και επιμέρους συμφέροντα των καθημερινών ανθρώπων εν ονόματι ενός οργανωμένου λαού, και 3) εν τέλει είναι αυθεντικά νέο-λαϊκιστικά μορφώματα οι οργανώσεις και τα κόμματα της νέας άκρας δεξιάς επειδή, δημαγωγικά, εκφράζουν μια βαθύτερη προσδοκία υπέρβασης της σχάσης μεταξύ της «λυτρωτικής» και της «ρεαλιστικής» διάστασης της δημοκρατίας.

Σε αυτό το κύμα της νέας άκρας δεξιάς παρουσιάζεται και μια τάση πολυσυλλεκτικότητας[29]. Η τάση αυτή, η οποία καταγράφεται προ πάντων στην εκλογική διαθεσιμότητα των ψηφοφόρων, συμπληρώνεται συν τω χρόνω από μια τάση λαϊκοποίησης της, η οποία εντοπίζεται στο σώμα των ενεργών ψηφοφόρων της. Οι χειρώνακτες, ειδικευμένοι και ανειδίκευτοι, οι αγρότες, οι χαμηλόμισθοι και οι χαμηλοσυνταξιούχοι, εν γένει τα στρώματα προπάντων του ανδρικού

---

26) Paul Hainsworth, *Η ακροδεξιά, ιδεολογία-πολιτική-κόμματα*, μετφ. Θ. Αθανασίου, επιμ. εκδ. Βασιλ. Γεωργιάδου, Αθήνα: Παπαζήσης, 2004, σελ. 11

27) Στο ίδιο, σελ.12

28) Στο ίδιο, σελ. 23

29) Στο ίδιο, σελ. 31

πληθυσμού που χαρακτηρίζονται από ελλείψεις σε πολιτιστικό και κοινωνικό κεφάλαιο: από χαμηλό μορφωτικό επίπεδο, περιορισμένες κοινωνικές σχέσεις και αίσθηση κοινωνικής ανασφάλειας, συνθέτουν μια προνομιακή δεξαμενή ψηφοφόρων για τη νέα άκρα δεξιά. Ακόμα, τα ακροδεξιά κόμματα κατορθώνουν συχνά να αποκτούν συμπαθούντες αλλά και να κερδίζουν ψηφοφόρους από κατεστημένα κόμματα της δεξιάς και της αριστεράς.

4. ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΜΕΣΑ ΤΗΣ ΑΚΡΟΔΕΞΙΑΣ- ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΜΑΖΩΝ

Προκειμένου να κινητοποιηθούν οι μάζες δεν αρκεί ούτε η βία ούτε ο ορθός λόγος, αλλά χρειάζονται και τα φαντασιακά στοιχεία της σαγήνευσης[30]. Όσο πιο αναπτυγμένη είναι η πολιτική κουλτούρα μιας χώρας, τόσο πιο πολύ εξαφανίζεται το στοιχείο της βίας, αλλά παραμένει το στοιχείο της σαγήνευσης. Στο χώρο της θρησκείας το στοιχείο η σαγήνευση αντιστοιχεί στο σημείο της Πίστης. Η σαγήνευση είναι το βασικό χαρακτηριστικό του γοήτρου του Οδηγού, ο οποίος έχει την ικανότητα να παρουσιάζει στις μάζες των οπαδών μια «καλλίτερη» πραγματικότητα και να μεταμορφώνει το κοινότυπο σε εξαιρετικό. Αυτός ο μηχανισμός λειτουργεί πάντα αμφίροπα, δηλαδή ανεξάρτητα από τους «καλούς» ή τους «κακούς» σκοπούς: κάθε ενθουσιασμός και κάθε αποτελεσματικότητα στην κινητοποίηση των μαζών απαιτεί οι στόχοι να παρουσιάζονται ιδεοποιημένοι, ωραιοποιημένοι, άσχετο αν πρόκειται για εγκλήματα ή για πράξεις απελευθέρωσης, ανοικοδόμησης ή αλληλεγγύης.

Ο επιτυχημένος «Οδηγός» είναι εκείνος που αυθυποβάλλεται, ενώ συγχρόνως υποβάλλει τις μάζες: πρέπει να «πιστεύει» και να ταυτίζεται με το ρόλο του, πολύ πιο έντονα από ό, τι ένας ηθοποιός. Το στοιχείο της ιδεοποίησης του Οδηγού της ομάδας και των στόχων της, είναι δομικό στοιχείο της ψυχολογίας των μαζών. Το ότι μια σειρά ατόμων τοποθετούν ασυνείδητα στη θέση του Ιδεώδους[31] του Εγώ τους ένα εξωτερικό αντικείμενο έχει ως αποτέλεσμα να ταυτίζουν τα Εγώ τους. Οι συνέπειες αυτής της βασικής ψυχικής λειτουργίας είναι οι εξής: 1) η ταύτιση ανάμεσα στα άτομα πραγματοποιείται μόνο ως αποτέλεσμα ενός κοινού σημείου ανάμεσά τους, έτσι η συμπόνια δεν οδηγεί στην ταύτιση, αλλά αντίθετα, η ταύτιση στην συμπόνια, 2) η τοποθέτηση του εξωτερικού αντικειμένου, του Οδηγού, στη θέση του Ιδεώδους του Εγώ αποτελεί μια ψυχική παλινδρόμηση. Αυτό, γιατί το ψυχικά διαφοροποιημένο υποκείμενο δεν έχει συλλογικό, μαζικό, εξωτερικό Ιδεώδες του Εγώ, αλλά ατομικό και εσωτερικό Ιδεώδες του Εγώ, 3) η σαγήνευση είναι αποτέλεσμα της ιδειοποίησης, η οποία είναι ναρκισσιστικής φύσης. Όπως, όταν είναι κανείς ερωτευμένος, έτσι και στον υπνωτισμό ή την μάζα, το υποκείμενο μεταθέτει το ναρκισσισμό του στον Άλλον, έτσι ώστε ο άλλος να τον σαγηνεύει. Αυτό ισχύει τόσο για το αντικείμενο της σεξουαλικότητας, όσο και για το

---

30) Ο όρος αναφέρεται στο: Σ. Φρόϋντ, *Ψυχολογία των μαζών και ανάλυση του Εγώ*, Αθήνα: Επίκουρος, 1994, σελ.67. (Σαγήνευση: μετάθεση του Εγώ στον Άλλον, μέσω της ιδεοποίησης.)

31) Ο όρος αναφέρεται στο: Σ. Φρόϋντ, *Ψυχολογία των μαζών και ανάλυση του Εγώ*, Αθήνα: Επίκουρος, 1994, σελ.74. (Ιδεώδες του Εγώ: ταυτισιακή αγάπη με ένα εξωτερικό υποκείμενο.)

αντικείμενο της ταύτισης. Η ιδεοποίηση του Οδηγού σημαίνει ότι γύρω από το πρόσωπό του πλέκονται μύθοι και θρύλοι. Ένα ενδιαφέρον παράδειγμα ακροδεξιού ηγέτη είναι του Hitler.

Το γόητρο, η αυταρχική στάση, η ρητορεία είναι σημαντικά συστατικά στοιχεία των λόγων των ακροδεξιών ηγετών. Οι φόρμουλες μέσω της επανάληψης, εντυπώνονται στο μυαλό, δεν απαιτούν κριτική ερμηνεία κάθε φορά, γίνονται «αυτονόητες», έτσι ώστε αποκτούν τη δική τους ζωή, υποστασιοποιούνται και οι οπαδοί έχουν την εντύπωση ότι οι φόρμουλες εκφράζουν άμεσα το ίδιο πράγμα. Κάθε συζήτηση επί του περιεχομένου, το αν δηλαδή το νόημα της φόρμουλας είναι ορθό ή όχι, δεν έχει νόημα, γιατί η φόρμουλα λειτουργεί μαγικά, ως σημαίνον, που εξορκίζει και ωθεί στη δράση, τελετουργική πράξη που δεν αλλάζει την πραγματικότητα παρά μόνο φαντασιακά ή καταστροφικά. Οι φόρμουλες και τα συνθήματα αποτελούν τον πυρήνα για τον σχηματισμό της φήμης, της προκατάληψης, της συκοφαντίας.

Χαρακτηριστικό είναι εδώ ότι κυριαρχεί μια ιδεαλιστική άποψη για τη σχέση ανάμεσα στα σημεία και τα πράγματα, η άποψη ότι τα πράγματα μιλούν από μόνα τους μέσω της φόρμουλας, ενώ στην πραγματικότητα συγκεκριμένοι άνθρωποι σε συγκεκριμένες συνθήκες κυριαρχίας, επιθυμίας και άγχους, ονομάζουν και περιγράφουν τα πράγματα, δηλαδή τις σχέσεις ανάμεσά τους. Αλλά ονομάζοντάς τα, τα ορίζουν και τα καθιερώνουν συγχρόνως.

Η στερεοτυποποιημένη και επαναληπτική γλώσσα, τα κλισέ, έχουν συνειδητό και ασυνείδητο στόχο την κατάργηση της ιστορίας, του χρόνου και της μεταβολής. Για αυτό η προτίμηση της γλώσσας αυτής για δογματικές και ψευδολογικές φόρμουλες, που συχνά αντιγράφουν τη γλώσσα της γραφειοκρατίας καταχράται το ότι η λογική είναι το σύνολο των κανόνων του πνεύματος, που πέρα από κάθε ιστορικότητα, επιτρέπει τη λειτουργία του πνεύματος και του λόγου, καθώς και της ιστορίας μέσα στην κοινωνία.

Η όλη ανάλυση ως εδώ, έλαβε υπόψη της τη σχέση ανάμεσα στον Ένα και στους άλλους, τον αρχηγό και τους οπαδούς. Ωστόσο υπάρχει και μια τρίτη διάσταση, η οποία να συμπληρώσει αυτό το μοντέλο: πρόκειται για τις ενδιάμεσες καταστάσεις και διαμεσολαβήσεις. Το ρόλο αυτό παίζουν οι δυναμικές μειονότητες, οι οποίες μπορεί να έρθουν σε σύγκρουση και με τον Ένα και με τους πολλούς. Ο ρόλος των δυναμικών μειονοτήτων ήταν και είναι σημαντικός για την ιστορία, γιατί την έχουν επιταχύνει. Ο M. Weber έχει αναλύσει διεξοδικά το ρόλο των θρησκευτικών μειονοτήτων, οι οποίες όμως είναι και οι εθνικές και οι γλωσσικές μειονότητες. Πίσω από τις μειονότητες αυτές, υπάρχει πάντα ο φόβος της «κυριαρχίας» και ο φόβος για την πολιτιστική υπεροχή της μειονότητας.

Η ψυχοπαθολογία της άκρας δεξιάς, η αλλιώς, τα ψυχολογικά μέσα τα οποία χρησιμοποιούν για να προσεγγίσουν το κοινό τους έχει φυσικά, αλλάξει. Η ύπαρξη του κοινού έχει συνέπειες για τα νέα ακροδεξιά κόμματα[32]: για να έχει επιτυχία δραστηριότητά τους, για να δημιουργήσουν

---

32) S. Moscovici, *Psyhologie sociale*, Paris: 1984, σελ. 134

«γεγονότα», είναι υποχρεωμένα να γίνουν γνωστά μέσω του τύπου, του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης. Έτσι οδηγούνται σε συνεχή αναδιοργάνωση του προγράμματος και του κοινού: από κόμματα μάζας έγιναν κόμματα του κοινού. Το παλιό λαϊκίστικο κόμμα της μάζας αποτελείτο από τους οπαδούς και έναν αρχηγό, τα νέα κόμματα του κοινού αποτελούνται από συνεχώς μεταβαλλόμενες συμμαχίες ομάδων. Έτσι στις εκλογές επιλέγουν πρόσωπα φωτογενή και με επιτυχία στην τηλεοπτική αρένα. Η πολιτική που ασκούν είναι ένα είδος θεάματος, μέσα σε ένα παιχνίδι εξουσίας, με απώτερο σκοπό την συλλογή ψήφων και την ιδεοποίηση των πολιτικών θεωριών τους.

5. ΟΙ ΨΗΦΟΦΟΡΟΙ ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΑΚΡΑΣ ΔΕΞΙΑΣ

Όλες οι εκδηλώσεις και όλα τα ρεύματα της νέας δεξιάς είναι ακραία, με την προϋπόθεση ότι μπορούν να παρασύρουν προς τις δικές τους θέσεις τις κατεστημένες δυνάμεις του πολιτικού κέντρου, ανάμεσα στα απτά αποτελέσματα της πίεσης των ακροδεξιών σχημάτων ήταν: α) στη Δανία, το 1992, αυστηροποίηση των προϋποθέσεων για την ένωση οικογενειών των μεταναστών στις χώρες υποδοχής, β) στην Αυστρία, το 1993, η επιβολή ανώτατου επιτρεπόμενου αριθμητικού ορίου στην είσοδο οικονομικών μεταναστών ετησίως, γ) στη Γερμανία, πάλι το 1993, επιβολή περιορισμών στην παροχή ασύλου σε πρόσφυγες.

Βέβαια, η μετακίνηση προς τις θέσεις της άκρας δεξιάς από τα κόμματα εξουσίας, δεν γίνεται απαραιτήτως μόνο στα ζητήματα της μεταναστευτικής-προσφυγικής πολιτικής και δεν είναι πρόκειται πάντα για μετακίνηση αλλά για συγκυριακή σύμπτωση θέσεων. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα, η κυβέρνηση της κεντροδεξιάς *Νέας Δημοκρατίας*, αναγκάστηκε να αποσύρει το βιβλίο της Ιστορίας της Στ΄ Δημοτικού, έπειτα από κατακραυγή πολιτών, μέσων μαζικής ενημέρωσης (π.χ. εφημερίδα *Πρώτο Θέμα*) και επιστημόνων (π.χ. Ακαδημία Αθηνών), για ιστορικές ανακρίβειες. Την απόσυρση του βιβλίου ζητούσε επιτακτικά εδώ και καιρό το κοινοβουλευτικό ακροδεξιό κόμμα *Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός* (*ΛΑ.Ο.Σ.*) και όταν αυτή επετεύχθη, το *ΛΑ.Ο.Σ.* πανηγύριζε επειδή η κυβέρνηση «αναγκάστηκε» να υιοθετήσει «τη θέση του».

Επιπλέον, η πρόσφατη άρνηση της Ελλάδας εισόδου της FYROM στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο (ΝΑΤΟ), λόγω της αδιαλλαξίας της γειτονικής χώρας πάνω στο θέμα του ονόματος της Μακεδονίας, το *ΛΑ.Ο.Σ.* παρουσίασε το γεγονός αυτό ως προϊόν της δικής του πολιτικής και πίεσης. Ασχέτως, αν το βιβλίο της Ιστορίας της Στ΄ Δημοτικού ήταν όντως απαράδεκτο και έπρεπε να διορθωθεί, ασχέτως αν η αρνησικυρία στην περίπτωση της FYROM ήταν μονόδρομος, το *ΛΑ.Ο.Σ.* δεν έχασε την ευκαιρία να παρουσιάσει τη συγκυριακή αυτή σύμπτωση θέσεων ως προϊόν της δικής της πιεστικής και αποτελεσματικής πολιτικής, και ίσως πολλοί ψηφοφόροι όντως να πιστέψουν κάτι τέτοιο.

Σύμφωνα με την Γεωργιάδου, οι κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών κρατών και τα άλλα κόμματα του πολιτικού κέντρου, υιοθετώντας τακτικές προσαρμογής, αυτό που προσδοκούσαν ήταν η ένταξη – προσαρμογή της νέας άκρας δεξιάς στον κοινοβουλευτισμό, παρακάμπτοντας με αυτόν τον τρόπο τακτικές περιθωριοποίησης και εξοβελισμού της από την πολιτική σκηνή.

Επίσης, οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις και τα άλλα κόμματα, επιθυμούσαν να κατευνάσουν την ξενοφοβία του λαού, καθιστώντας συνυπεύθυνα τα ακροδεξιά κόμματα, για την αντιμετώπισή της και τη διαχείριση των αιτίων που τη δημιουργεί. Αλλά με αυτόν τον τρόπο, η ξενοφοβία του λαού προσαρμόζεται στις εθνικές-λαϊκιστικές και ξενοφοβικές προδιαγραφές της νέας άκρας δεξιάς, τα κόμματα του κέντρου δείχνουν να συμμερίζονται τους «φόβους» της νέας άκρας δεξιάς και η τελευταία εντάσσεται πλέον πλήρως στο σύστημα διακυβέρνησης, εγκαταλείποντας τον

καταγγελτικό της λόγο και παράλληλα χάνοντας για ακριβώς αυτόν τον λόγο κάποιους από τους οπαδούς της.

Σε αυτήν την περίπτωση, οι οπαδοί που χάνει η νέα άκρα δεξιά, είναι οι περισσότερο «σκληροπυρηνικοί»: εκείνοι που δεν επέλεξαν να ψηφίσουν το ακροδεξιό κόμμα ως μορφή διαμαρτυρίας, αλλά αντιθέτως, ενστερνίζονται πλήρως και συνειδητά τον ρατσιστικό και εθνικιστικό λόγο της νέας άκρας δεξιάς, φαντασιώνονται ότι κάποια στιγμή «θα έρθουν στα πράγματα» και θα «αποκαταστήσουν την τάξη», και αντιμετωπίζουν οποιαδήποτε συμφωνία και συνεργασία με άλλα κόμματα ως προδοσία ή προσπάθεια των τελευταίων να τα «απορροφήσουν». Χαρακτηριστικό παράδειγμα η πολυδιάσπαση της άκρας δεξιάς στην Ελλάδα, στις αρχές του 21ου αιώνα, όπου στις εκλογικές αναμετρήσεις συμμετέχουν η *Πατριωτική Συμμαχία*, το *Ελληνικό Μέτωπο* και το *ΛΑ.Ο.Σ.*, με τα κόμματα αυτά να διαγωνίζονται σε «αυθεντικό πατριωτισμό» και να αρνούνται - αρχικά - τη συνεργασία μεταξύ τους.

Από την άλλη πλευρά, όσες φορές τα κόμματα εξουσίας της κεντροαριστεράς υιοθέτησαν θέσεις των ακροδεξιών κομμάτων, ιδίως σε ζητήματα παραχώρησης ασύλου και μετανάστευσης, ήρθαν αντιμέτωπα με την αδιαφορία ή και την αποδοκιμασία του εκλογικού σώματος.190 Όπως για παράδειγμα το κυβερνών κόμμα των *Σοσιαλδημοκρατών* (*Socialdemokratiet*) της Δανίας που υιοθέτησε ξενοφοβικές θέσεις του *Λαϊκού Κόμματος Δανίας* (*Dansk Folkenparti*) και ήρθε αντιμέτωπο με την δυσαρέσκεια των ψηφοφόρων, που θεώρησαν αυτή την στάση καιροσκοπική και ασύμβατη με την ιδεολογία του κυβερνώντος κόμματος. Αντιθέτως, το *Φιλελεύθερο Κόμμα* (*Venstre*), αύξησε τη δύναμή του υιοθετώντας τις ίδιες θέσεις

Πώς όμως εισήλθαν τα ακροδεξιά κόμματα στο κοινοβούλιο; Πώς έφτασαν στο σημείο να παίζουν σημαντικό ρόλο στην λήψη σημαντικών αποφάσεων μιας χώρας; Ποιοι και γιατί ψηφίζουν ένα ακροδεξιό κόμμα; Κατά τον Betz, η νέα άκρα δεξιά αντλεί ψήφους από τους ειδικευόμενους και ανειδίκευτους χειρώνακτες, από τους αγρότες, τους χαμηλόμισθους, του χαμηλοσυνταξιούχους και γενικότερα κυρίως από τον ανδρικό πληθυσμό και μάλιστα αυτόν με χαμηλό μορφωτικό και εκπαιδευτικό επίπεδο. Ο Hainsworth, αναφέρει και αυτός ότι η άκρα δεξιά, μαζεύει ψήφους από τους άνεργους και τους χειρώνακτες εργάτες, αλλά προσθέτει και τους νέους ψηφοφόρους και εκείνους που απέχουν συστηματικά, τους υπαλλήλους γραφείων, τους κατοίκους των πόλεων και των προαστίων.

Επιπλέον, οι ψηφοφόροι των δεξιών και αριστερών κομμάτων, όπως φαίνεται από δημογραφικές έρευνες των δεκαετιών του 1980 και του 1990, καθώς διακρίνονται από την υπεράσπιση κλειστών εικόνων του κόσμου, την υιοθέτηση στάσεων διαμαρτυρίας απέναντι στους πολιτικούς, τα κόμματα και γενικά στην πολιτική και δεν ταυτίζονται ιδιαίτερα με κάποιο κόμμα ή θρησκεία, είναι πολύ πιθανό κάποια στιγμή στο μέλλον να υποστηρίξουν κόμματα που προέρχονται από την άκρα δεξιά. Ακόμα, όσο πιο «λαϊκή» γίνεται η εκλογική βάση της νέας άκρας δεξιάς, τόσο περισσότερο χάνει από τον πληθυσμό των ελεύθερων μικροεπαγγελματιών – με εξαίρεση τους αυτοπασχολούμενους –

και παρά το ότι η νέα άκρα δεξιά να έχει ικανοποιητική πρόσβαση στα μεσαία κοινωνικά στρώματα, δεν καταφέρνει να διεισδύσει στα ανερχόμενα μεσαία κοινωνικά στρώματα και στη νέα μεσαία τάξη.

Επίσης, όσον αφορά τον άνεργο πληθυσμό, η περιπλάνηση μεταξύ των δύο κομματικών άκρων αυξάνεται. Η περιπλάνηση αυτή ενδέχεται, σύμφωνα με την Γεωργιάδου, να συμβάλλει στη δημιουργία ενός πλαισίου υποστήριξης για τα νεο – λαϊκιστικά κόμματα των άκρων, αν τα τελευταία γίνονται χώροι έκφρασης διαμαρτυρίας και επίπληξης των κυριάρχων κομμάτων.[33] Βέβαια, επισημαίνει η ίδια, η παραπάνω «περιπλάνηση» δεν αφορά μόνο τα κόμματα των άκρων.[34] Η «περιπλάνηση» των ψηφοφόρων, βοηθά στην ρευστοποίηση του κομματικού τοπίου και ενισχύει επιλογές του τύπου ότι όλοι οι υποψήφιοι και τα κόμματα είναι επιλέξιμα.200 Αυτό ενδέχεται να σημαίνει ότι η ενίσχυση ενός κόμματος της άκρας δεξιάς πλήττει όχι μόνο τα κόμματα της δεξιάς αλλά, αναλόγως τις κοινωνικές περιστάσεις, και τα υπόλοιπα κόμματα.[35]

Αλλά, για τον Hainsworth, η ψήφος διαμαρτυρίας είναι κυρίως παροδική, δηλαδή αντίθετα με ό,τι συμβαίνει στην πραγματικότητα: κόμματα της άκρας δεξιάς εκλέγονται σταθερά σε πολλές χώρες, εδώ και πολλά χρόνια.202 Συγκεκριμένα, ο ψηφοφόρος της άκρας δεξιάς ενδέχεται να είναι απαισιόδοξος, δυσαρεστημένος και αλλοτριωμένος, αλλά διάφοροι μελετητές, όπως ο P. Perrineau και ο S. Immerfall, επισημαίνουν ότι δεν είναι απαραίτητο η ψήφος σε ένα ακροδεξιό κόμμα να είναι και ψήφος διαμαρτυρίας.[36] Αν και η ψήφος στην άκρα δεξιά έχει αντικομματικά και αντιελιτιστικά χαρακτηριστικά, από την άλλη πλευρά, η ψήφος στην άκρα δεξιά είναι και μια ψήφος τόσο υπέρ του έθνους, της ταυτότητας, της ηγεσίας και μια οπτικής όσο και κατά. Τέλος, οι ψήφοι διαμαρτυρίας είναι παροδικές και συνδέονται με «κόμματα–πομφόλυγες» (flash party), ενώ τα πιο επιτυχημένα ακροδεξιά κόμματα επιδεικνύουν εντυπωσιακή συγκράτηση των ψήφων.

---

33) *Εισαγωγή: η ακροδεξιά*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ–Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα*, όπ.π., σ. 62.

34) στο ίδιο, σ. 61.

35) στο ίδιο, σ. 61-62.

36) στο ίδιο, σ. 62.

Είναι αναμενόμενο, καθώς εξελίσσεται η κοινωνία και προχωρεί η ιστορία, η πολιτική και η ιδεολογία να μεταλλάσσονται. Έτσι και η άκρα δεξιά, από προκλητική νοσταλγός των φασιστικών καθεστώτων του Μεσοπολέμου κατά τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, αυτοπροβάλλεται σήμερα ως αυθεντική δημοκρατική και γνήσια πατριωτική πολιτική οικογένεια. Όμως, όσο και αν θέλει, η άκρα δεξιά δεν μπορεί να κρύψει το πραγματικό της πρόσωπο και να πετάξει από πάνω τον τίτλο της απογόνου του Μεσοπολεμικού φασισμού. Η άκρα δεξιά ποτέ δεν παραδέχεται ότι είναι τέτοια, ούτε επιθυμεί να την ταυτίζουν με φασιστικά καθεστώτα, οργανώσεις και προσωπικότητες. Αλλά, με μια πιο προσεκτική ματιά, παρατηρούμε ότι η εικόνα αρχίζει και θαμπώνει. ισχυρίζονται ότι δεν είναι ακροδεξιοί αλλά δεν έχουν αντίρρηση να είναι μέλη στα κόμματά τους ή υποψήφιοι στα ψηφοδέλτια τους νεοναζί, εγκληματίες πολέμου, πρώην συνεργάτες κατοχικών κυβερνήσεων και πρώην στρατιωτικοί η κρατικοί αξιωματούχοι των φασιστικών καθεστώτων του Μεσοπολέμου ή κατοπινών δικτατοριών. Ισχυρίζονται ότι είναι δημοκράτες και πατριώτες, αλλά όπως αντιλαμβάνονται εκείνοι την δημοκρατία και τον πατριωτισμό. Αποθεώνουν την καταστολή, αντιμετωπίζουν άλλες εθνότητες ως «παρείσακτες» ή «κατώτερες», βλέπουν τις άλλες χώρες ως εν δυνάμει φανατικούς εχθρούς της πατρίδας και διεθνείς συνωμοσίες να πλέκονται συνέχεια εις βάρος του έθνους, κατηγορούν όποιον διαφωνεί μαζί τους ως «προδότη», «εθνικό μειοδότη» και «ξένο πράκτορα».

Παράλληλα, κρύβουν τις εθνικιστικές-ρατσιστικές τους αντιλήψεις, αν τις κρύβουν, και εκμεταλλευόμενοι τις ανεπάρκειες και τις αδυναμίες του κρατικού μηχανισμού και του κοινωνικού κράτους, την προβληματική -αν όχι απούσα- οργανωμένη πολιτική κοινωνικής ένταξης, απασχόλησης, περίθαλψης και εκπαίδευσης για όλους ανεξαιρέτως τους πολίτες, ξεσπούν σε ξενοφοβικά- συνωμοσιολογικά παραληρήματα, μαζεύοντας ψήφους από τους αδαείς, τους φασίστες και κυρίως τους τρομαγμένους και ήδη αποκλεισμένους αυτόχθονες πολίτες, που αναζητούν τον αποδιοπομπαίο τράγο για να του φορτώσουν τα προβλήματά του.

Ο αποκλεισμένος δυτικός άνθρωπος, που ανησυχεί για την επόμενη μέρα, με τα χαμένα εργασιακά και ασφαλιστικά δικαιώματά του, τον χαμηλό μισθό ή την ανεργία να τον ταλανίζει, την ανυπαρξία ή την ανισότητα ευκαιριών για καλή και αξιοπρεπή περίθαλψη, εκπαίδευση και ασφάλιση, στρέφεται προς τους ακροδεξιούς, που έχουν λύσεις για όλα, που ξέρουν «ποιος φταίει» και όντας νεολαϊκιστές, υπόσχονται τα πάντα στους πάντες και καθόλου δεν προβληματίζονται για τις συνεχείς αντιφάσεις τους.

6. ΤΟ ΑΠΡΙΛΙΑΝΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ – Η ΑΡΧΗ

Στις 21 Απριλίου του 1967 ο νεοφασισμός έγινε κράτος και ορκίστηκε από τον βασιλιά Κωνσταντίνο κυβέρνηση με τη συμμετοχή του εισαγγελέα του Αρείου Πάγου Κ. Κόλλια, του Αρχηγού του Γενικού Επιτελείου Στρατού Γ. Σπαντιδάκη, των συνταγματαρχών Γ. Παπαδόπουλου και Ν. Μακαρέζου, και τέλος του ταξίαρχου Σ. Παττακού. Οι συνταγματάρχες απέβλεπαν στην κατάργηση της δημοκρατίας, επικαλούμενοι την απειλή της επανάστασης που προέρχονταν από τα αριστερά και μετριοπαθή κόμματα, κάνοντας έτσι οι ίδιοι μια αντεπανάσταση και, επίσης, επικαλέστηκαν την άθλια οικονομική κατάσταση της χώρας.

Με το Σύνταγμα της Χούντας του 1968, επικυρώθηκαν όλοι οι νόμοι υποστήριξης των ξένων κεφαλαίων και τονίστηκε η αναγκαιότητα διατήρησης της ισχύος αυτών των νόμων, προς το συμφέρον των κεφαλαιούχων. Με την παραχώρηση πλήθους προνομίων από την δικτατορία, ξένες εταιρείες και επιχειρήσεις απέκτησαν νέες πηγές κέρδους και αύξησαν τις δυνατότητες εκμετάλλευσης του εθνικού πλούτου. Η Ελλάδα προσέλκυσε πολλές επενδύσεις, με εξευτελιστικούς όρους, κυρίως από τις ΗΠΑ, την Δυτική Γερμανία, την Γαλλία και την Μεγάλη Βρετανία, οι επιχειρηματίες και οι κυβερνήσεις των οποίων, δεν ενδιαφέρονταν για την καταπίεση του ελληνικού λαού και για την καταπάτηση της δημοκρατίας, αλλά μόνο για γρήγορο και εύκολο κέρδος. Μέχρι τον Μάιο του 1972, εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα 471 ξένες ναυτιλιακές εταιρείες και 127 εμποροβιομηχανικές, διεθνείς τραπεζικοί οργανισμοί χορήγησαν στο καθεστώς δάνεια πάνω από 500.000.000 δολλάρια μέχρι το 1973, τον Ιούλιο του 1973 διεθνείς τραπεζιτικές ομάδες στις οποίες περιλαμβάνονταν αμερικανικές, βρετανικές, γαλλικές, ιαπωνικές και καναδέζικες τράπεζες χορήγησαν στο καθεστώς δάνειο 200.000.000 δολλαρίων.

Οι Έλληνες εφοπλιστές, λόγω των προνομίων που τους παραχώρησε το καθεστώς, ύψωσαν την ελληνική σημαία σε πολλά περισσότερα πλοία τους απ' ότι κατά το παρελθόν, μετέφεραν τα γραφεία τους σε Αθήνα και Πειραιά καθώς και κεφάλαια σε ελληνικές τράπεζες, βοηθώντας τους δικτάτορες να παρουσιάζουν κάποιου είδους ανάπτυξη. Το καθεστώς, για να ανταμείψει τους Έλληνες εφοπλιστές για την υποστήριξή τους και για να ενδυναμώσει ακόμα περισσότερο τις σχέσεις μαζί τους, επέβαλε αναγκαστικούς νόμους με τους οποίους οι εφοπλιστές απαλλάσσονταν από φόρους, εξασφάλιζαν συνθήκες ανεξέλεγκτης επέκτασης και σε άλλους τομείς, τους παραχωρούνταν πολλές πιστώσεις και διευκολύνσεις στην ναυπήγηση νέων πλοίων, εξαιρέθηκαν από ποινικές διώξεις για φοροδιαφυγή κ.ά., με τελικό αποτέλεσμα η συνεισφορά των ζάπλουτων Ελλήνων εφοπλιστών στα ταμεία της χώρας να μειωθεί δραματικά. Επίσης, απαγορεύτηκαν οι απεργίες, πάγωσαν οι μισθοί και αυξήθηκαν οι εργατοώρες.

Ο βασιλιάς φάνηκε τόσο απροετοίμαστος όσο και ανίκανος να αντιδράσει στις ενέργειες των πραξικοπηματιών, ενώ ακόμα και ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, ο οποίος βρίσκονταν στη Γαλλία,

δεν καταδίκασε απερίφραστα το πραξικόπημα αλλά ισχυρίστηκε ότι οι πραξικοπηματίες απέτυχαν μετά την ενέργειά τους να παραδώσουν την πολιτική εξουσία στους «κατάλληλους» ανθρώπους. Οι ενέργειες αυτές συνέβαλαν στη νομιμοποίηση του πραξικοπήματος της 21ης Απριλίου, τόσο στα μάτια των αξιωματικών όσο και σε αυτά της διεθνούς κοινότητας, ενώ παράλληλα επέδρασαν θετικά στα μελλοντικά σχέδια των πραξικοπηματιών, καθώς τους πρόσφεραν πολύτιμο χρόνο για την εδραίωση της εξουσίας τους στις ένοπλες δυνάμεις, στην κρατική μηχανή αλλά και στην κοινωνία.

6.1 Η πολιτική του απριλιανού καθεστώτος

Μετά το αποτυχημένο αντιπραξικόπημα που επιχείρησε ο βασιλιάς τον Δεκέμβριο του 1967, ξεκίνησαν εκκαθαρίσεις στο στράτευμα αλλά ο Παπαδόπουλος και οι συνεργάτες του απολάμβαναν και της στήριξης της πλειονότητας των επιχειρηματιών και των βιομηχάνων, ορισμένων στρωμάτων των αγροτών και της μικροαστικής τάξης. Πρόκειται για μια συμμαχία των ισχυρών με τα μεσαία στρώματα. Όμως, στην συντριπτική τους πλειοψηφία, οι εργάτες, οι υπάλληλοι, οι διανοούμενοι, οι αγρότες και οι μικροεπαγγελματίες θα παραμείνουν μακριά από το καθεστώς. Το 1968, οι δικτάτορες προχώρησαν σε διαγραφή όλων των χρεών των αγροτών προς το δημόσιο, ενώ επιθυμούσαν και την επιβολή των θρησκευτικών και ηθικών αξιών της αγροτικής Ελλάδας σε όλα τα στρώματα της ελληνικής κοινωνίας. Η οικονομική πολιτική των δικτατόρων ανακούφισε σε σημαντικό βαθμό τους αγρότες κάτι που οδήγησε στην απόκτηση οπαδών του καθεστώτος από τον αγροτικό κόσμο. Βέβαια, σε μια προσεκτικότερη μελέτη της δικτατορίας, διαπιστώνεται ότι οι δικτάτορες, αν και διακήρυτταν τους δεσμούς τους με τους αγρότες, δεν προσέγγισαν ουσιαστικά τον αγροτικό κόσμο, καθώς ούτε εκπρόσωποι της αγροτικής τάξης ούτε εκπρόσωποι της εργατικής τάξης ενσωματώθηκαν στον μηχανισμό του καθεστώτος.

Κατά τον Ζορμπαλά, τα μέτρα προστασίας για τους αγρότες ήταν δώρο άδωρο, καθώς κάτω από την συμπίεση του κράτους και των μονοπωλίων, οι αγρότες απέκτησαν νέα χρέη, ενώ παράλληλα οι υποσχέσεις για υποστήριξη προς τους μικροεμπόρους και τους μικροεπαγγελματίες έμειναν απατηλές. Όσον αφορά τους εργάτες, τα συνδικάτα τους διαλύθηκαν και τα μέλη της δικαστικής εξουσίας που αρνήθηκαν να υποκύψουν στους πραξικοπηματίες, οδηγήθηκαν σε παραίτηση. Οι δικτάτορες δεν κατόρθωσαν να πάρουν με το μέρος τους τον λαό και η απομόνωση τους αυτή φαίνεται από τις μαζικές απολύσεις εργατών και υπαλλήλων μετά την εκδήλωση του πραξικοπήματος και τις μαζικές εκκαθαρίσεις στην αυτοδιοίκηση.

Αμέσως μετά την επιβολή της δικτατορίας, συνελλήφθησαν οι μάρτυρες κατηγορίας στην Υπόθεση Λαμπράκη, απολύθηκαν ο εισαγγελέας Δελαπόρτας και ο ανακριτής Σαρτζετάκης, ενώ δολοφονήθηκε και ο παλαιός βουλευτής της *ΕΔΑ*, Γ. Τσαρούχας, ο οποίος στη συγκέντρωση της Θεσσαλονίκης όπου παρακρατικοί σκότωσαν τον Λαμπράκη, κινδύνευσε να δολοφονηθεί και αυτός από τους ακροδεξιούς. Επιπλέον, και ο συνήγορος υπεράσπισης στην υπόθεση *ΑΣΠΙΔΑ*, Ν. Μανδηλαράς, δολοφονήθηκε επί δικτατορίας. Στη συνέχεια υπήρξε διάλυση των επαγγελματικών οργανώσεων ή την αντικατάσταση των ηγεσιών τους από εγκάθετους του καθεστώτος, το μαζικό μποϊκοτάρισμα του δημοψηφίσματος του Σεπτεμβρίου του 1968 για το φασιστικό Σύνταγμα, την αδυναμία δημιουργίας κόμματος από τους δικτάτορες.

Αμέσως μετά το πραξικόπημα, το νεκροτομείο της Αθήνας, άρχισε να δέχεται πτώματα ανθρώπων που πέθαναν κάτω από μυστηριώδεις συνθήκες. Ανάμεσα τους ο αξιωματικός της Χωροφυλακής Πέτρος Σωτηρόπουλος, προσωπικός φίλος του Γεώργιου Παπανδρέου, διάφοροι στρατιώτες και χαμηλόβαθμοι αξιωματικοί που βρέθηκαν νεκροί σε διάφορα μέρη της Ελλάδας, πολίτες, ενώ πολλοί άλλοι εξαφανίστηκαν και αγωνιστές της δημοκρατίας εκδιώχθηκαν ή σκοτώθηκαν κάτω από μυστηριώδεις συνθήκες. Επιπλέον, από τις πρώτες κιόλας μέρες της δικτατορίας, πραγματοποιήθηκαν ομαδικές συλλήψεις πολιτικών και πολιτών αριστερών φρονημάτων, ο πρόεδρος της *ΕΔΑ*, Ηλίας Ηλίου ξυλοκοπείται, κομμουνιστές και αριστεροί εξορίζονται σε ξερονήσια, κεντροδεξιοί πολιτικοί και στρατιωτικοί εξορίζονται σε ορεινά χωριά.

Ειδικά για τα ξερονήσια, τα εκεί στρατόπεδα συγκεντρώσεις του καθεστώτος, εύκολα μπορούν να συγκριθούν με αυτά των Ναζί, καθώς η ποικιλία και η έκταση τον βασανιστηρίων είναι τρομακτικά μεγάλη, ενώ παράλληλα, άθλιες είναι και οι υπόλοιπες συνθήκες διαβίωσης. Περίπου 100.000 πολίτες οδηγήθηκαν σε στρατοδικεία, φυλακές και κρατητήρια, ενώ οι χώροι κράτησης μετατράπηκαν σε χώρους απάνθρωπων βασανιστηρίων, όπου πολλοί άνθρωποι έχασαν την ζωή τους ή έμειναν ψυχικά και σωματικά ανάπηροι. Επίσης, πολλοί σκοτώθηκαν ή πέθαναν σε ξερονήσια και σε κρατητήρια από τις κακουχίες.

Τόσο η Στρατιωτική Αστυνομία (ΕΑΤ/ΕΣΑ) όσο και η Στρατιωτική Ακαδημία είχαν ως στόχο την ενότητα και τη διατήρηση του καθεστώτος των συνταγματαρχών. Στην Αθήνα, η Ασφάλεια και η ΕΣΑ, στην Θεσσαλονίκη η Χωροφυλακή, βασανίζουν, τρομοκρατούν και εξευτελίζουν ανυπεράσπιστους πολίτες. Ο Στρατιωτικός Κανονισμός της ΕΣΑ, που υπογράφτηκε το 1968 από τον Παπαδόπουλο, ύστερα από εισήγηση του Ιωαννίδη, τονίζονταν ο διακριτός και υπεύθυνος ρόλο της εντός του στρατεύματος και το άκρατο μιλιταριστικό και αντικομμουνιστικό πνεύμα που θα έπρεπε να διέπει τις δραστηριότητες της. Βάσει του Κανονισμού, τα μέλη της ΕΣΑ, απαλλάσσονταν από βοηθητικές υπηρεσίες (σκοπιές κλπ.), είχαν δικαίωμα να ελέγχουν κάθε στρατιωτικό, είχαν πρόσβαση σε υπηρεσίες και μπορούσαν να συγκροτούν σε κάθε μονάδα ομάδες δίωξης για καταδοτικούς και τρομοκρατικούς σκοπούς. Τέλος, στον Κανονισμό της ΕΣΑ

περιλαμβάνονταν τρόποι σύλληψης και βασανιστηρίων των αντιδρώντων καθώς και μέθοδοι για την κάμψη του δημοκρατικού φρονήματος πολιτών και στρατιωτών.

Για την νομοθετική κατοχύρωση της πλήρους στρατικοποίησης της οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής ζωής της Ελλάδας, η δικτατορία, το 1968, θέσπισε ειδικό διάταγμα για τη Διοίκηση των Ενόπλων Δυνάμεων σύμφωνα με το οποίο, στη δικαιοδοσία του Συμβουλίου Εθνικής Αμύνης (δηλαδή των δικτατόρων και του αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων), εκτός από τις Ένοπλες Δυνάμεις, μπήκαν επίσης και όσα υπουργεία, υπηρεσίες, επιχειρήσεις και οργανισμοί που συνέβαλαν έστω και εμμέσως στην εθνική άμυνα της χώρας. Έτσι, το Συμβούλιο Εθνικής Άμυνας απέκτησε και νομικά το δικαίωμα να ασκεί έλεγχο στις Υπηρεσίες Ασφαλείας, στην ΚΥΠ, στο Λιμενικό Σώμα, στη Διεύθυνση Πολιτικής Άμυνας, στην Πυροσβεστική Υπηρεσία και στην Πολιτική Αεροπορία. Προϊστάμενος ανακηρύχτηκε ο Γ. Παπαδόπουλος και υφιστάμενός του ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων ο Αγγελής.

Όπως είδαμε παραπάνω, οι δικτάτορες, όπως ήταν αναμενόμενο για ένα στρατιωτικό-αντιδημοκρατικό καθεστώς, κατέλυσαν το δημοκρατικό πολίτευμα, κατάργησαν ατομικές ελευθερίες και θεμελιώδη δικαιώματα. Επιπλέον, υιοθέτησαν και εφάρμοσαν πρακτικές ολοκληρωτικού αποκλεισμού των «διαφωνούντων» και των «αντιδρώντων» με το νέο καθεστώς, δηλαδή όχι μόνο των πολιτών που ανοιχτά ξεκίνησαν αντιδικτατορική δράση αλλά και όλων εκείνων που αρνήθηκαν να συνεργαστούν με τη δικτατορία ή θεωρούνταν «ύποπτοι» για ενέργειες κατά του νέου καθεστώτος. Οι πρακτικές ολοκληρωτικού κοινωνικού αποκλεισμού και περιθωριοποίησης περιελάμβαναν σύλληψη, φυλάκιση, εξορία, βασανιστήρια και κάποτε έφταναν στην φυσική εξόντωση είτε με δολοφονίες και εκτελέσεις είτε λόγω των κακουχιών.

Μπορεί οι δικτάτορες να μην ανέπτυξαν συστηματικά μια συγκεκριμένη κοσμοθεωρία και ιδεολογία, μέσα όμως από την πολιτική τους, τους λόγους και τα γραφόμενα κάποιων από αυτών, αναδύονται κάποια βασικά στοιχεία που συγκροτούν μια ιδεολογία. Όπως θα δούμε στις σελίδες που ακολουθούν, μέσα στον ιδεολογικό- νοηματικό λόγο του Απριλιανού καθεστώτος, διακρίνονται έντονα ρατσιστικά και εθνικιστικά στοιχεία. Οι δικτάτορες δεν εφάρμοσαν κάποια οργανωμένη και συστηματική ρατσιστική πολιτική ή ρατσιστική θεωρία, όπως για παράδειγμα οι Ναζί, αλλά εντός του ιδεολογικού τους λόγου υπήρχαν έντονα τέτοιου είδους στοιχεία όπως η εξύμνηση της «ελληνική φυλή» και της «ανωτερότητα» του Έλληνα έναντι των άλλων λαών.

Δεν αποκλείεται αν η χώρα μας είχε τότε έναν αξιοσημείωτα μεγάλο πληθυσμό οικονομικών μεταναστών όπως σήμερα, η Ελλάδα να αποκτούσε τα δικά της Άουσβιτς και Νταχάου, όπου όλοι οι «κατώτεροι» συνάνθρωποι μας να ερχόντουσαν αντιμέτωποι με τα βασανιστήρια και τον θάνατο λόγω της εθνικής τους ταυτότητας ή/και της φυλής τους. Επιπλέον, στον ιδεολογικό λόγο του Απριλιανού καθεστώτος, διακρίνεται μια έντονη αποστροφή προς τους διανοούμενους και τους αστούς, ενώ η βασική στοχευόμενη κοινωνική ομάδα ήταν οι κομμουνιστές στους οποίους συμπεριλαμβάνονταν όχι μόνο τα στελέχη και οι ψηφοφόροι του *ΚΚΕ*, αλλά και όλοι οι πολίτες

αριστερών και δημοκρατικών φρονημάτων. Ο «κομμουνιστής» ήταν για τους δικτάτορες το κόκκινο πανί: ο «προδότης», ο «ανθέλληνας», ο «άθεος», ο «πράκτορας ξένων συμφερόντων», το «όργανο της Μόσχας», ο «κίνδυνος για την επιβίωση του έθνους και την ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα της χώρας». Γι' αυτό νομιμοποιείται πλήρως όχι μόνο η πλήρης κοινωνική του περιθωριοποίηση αλλά ακόμα και η εξολόθρευση του.

Σύμφωνα με τον Πέιν, η δικτατορία των συνταγματαρχών κατατάσσεται στα «συντηρητικά ή πραιτοριανά γραφειοκρατικά–εθνικά καθεστώτα που ήταν ημιπλουραλιστικά και δεν κατέβαλλαν ιδιαίτερες προσπάθειες κινητοποίησης των μαζών». Παρόμοια θέση για τις στρατιωτικές δικτατορίες εκφράζει ο Paxton, σύμφωνα με τον οποίο, «οι περισσότεροι στρατιωτικοί δικτάτορες έχουν συμπεριφερθεί απλώς ως τύραννοι, χωρίς να τολμήσουν να ενθαρρύνουν την έκφραση του φασιστικού λαϊκού ενθουσιασμού».

Σύμφωνα με τον Milza, σκοπός του φασισμού είναι να ενσωματώσει τις μάζες, ενώ και ο ίδιος προέρχεται από ένα μαζικό κίνημα, ενώ για τον Paxton «οι φασίστες, σε αντίθεση με τους συντηρητικούς και τους επιφυλακτικούς φιλελεύθερους, δεν θέλησαν ποτέ να εμποδίσουν τη συμμετοχή το λαϊκών μαζών στην πολιτική», καθώς αυτό που ήθελαν ήταν «να τις προσεταιριστούν, να τις διαπαιδαγωγήσουν και να τις κινητοποιήσουν». Αντιθέτως, οι συνταγματάρχες επιβλήθηκαν με στρατιωτικό πραξικόπημα και ανύπαρκτη λαϊκή συμμετοχή. Όμως, σε αντίθεση με τα καθεστώτα αυτά, οι Έλληνες δικτάτορες, δεν στηρίχθηκαν στο λαό, δεν εξέφραζαν κάποιο μαζικό κίνημα και ούτε είχαν δημιουργήσει ούτε προέρχονταν από κάποιο κόμμα. Επιπλέον, οι δικτάτορες, δεν εφάρμοσαν κάποια οργανωμένη συστηματική ρατσιστική πολιτική, όπως οι Ναζί. Οι στρατιωτικοί θα καταλάβουν δια της βίας την εξουσία, υπό - τουλάχιστον - την ανοχή των ΗΠΑ, εκμεταλλευόμενοι το κλίμα υστερίας του αντικομμουνισμού και την διαρκή κρίση του πολιτικού μας συστήματος και της πολιτικής μας ζωής.

Βέβαια η δικτατορία των συνταγματαρχών υιοθέτησε πρακτικές του «κλασικού» ιστορικού φασισμού του Χίτλερ και του Μουσολίνι, όπως για παράδειγμα η φυλάκιση και τα βασανιστήρια αντιφρονούντων, η άρση βασικών ατομικών ελευθεριών, το εκτεταμένο σύστημα παρακολούθησης των πολιτών και ο έλεγχος των ΜΜΕ. Για να ελεγχθεί ο πληθυσμός χρησιμοποιήθηκαν όλες οι «παραδοσιακές» μέθοδοι: στρατόπεδα συγκέντρωσης, εκκαθαρίσεις στο στράτευμα και στις δημόσιες υπηρεσίες, χειραγώγηση της Εκκλησίας, πανταχού παρούσα αστυνομία, έλεγχος των ηθών, προσπάθεια διαπαιδαγώγησης της νεολαίας. Όμως, για τον Milza, αν και η καταστολή ήταν στυγνή και απάνθρωπη όπως και σε άλλα καθεστώτα στην Πορτογαλία, στη Βραζιλία, στην Αργεντινή και στη Χιλή, ο ολοκληρωτισμός δεν υπήρξε τόσο πολύ προωθημένος στη χώρα μας, καθώς ούτε υπήρχε ένα μοναδικό παντοδύναμο κόμμα, ούτε ένα συντεχνιακό σύστημα και συνεχής κινητοποίηση της κοινής γνώμης με συνθήματα προετοιμασίας για ένοπλη σύγκρουση, ούτες υπήρξε κάποιου είδους «πολιτιστική επανάσταση» με σκοπό την ανάδυση ενός «νέου» ανθρώπου.

Εντούτοις, μέσα από τα λεγόμενα και τα έργα των δικτατόρων μπορούμε να σκιαγραφήσουμε τον συγκεκριμένο ιδεολογικό χαρακτήρα του δικτατορικού καθεστώτος. Μετά την ανατροπή της δημοκρατίας τον Απρίλιο του 1967, η ιδεολογία της εθνικοφροσύνης νοθεύτηκε από τον επίσημο λόγο του νέου καθεστώτος καθώς ανακάτεψε στοιχεία της εθνικοφροσύνης με ένα κήρυγμα περί αγάπης και ενότητας, υπέρβασης των διαχωριστικών γραμμών μεταξύ Δεξιάς, Κέντρου και Αριστεράς και ρίχνοντας την ευθύνη για την πτώση της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας στον παλαιοκομματισμό και στη διαφθορά. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με την Παπαδημητρίου, η ιδεολογία της Δεξιάς διατηρήθηκε «ως συγκεκριμένη χρονικότητα επί της δικτατορίας των Συνταγματαρχών», καθώς η «επανάσταση» των πραξικοπηματιών, η επέμβαση του στρατού νομιμοποιείται στη συνείδηση των Δεξιών, επειδή δήθεν προστάτεψε την χώρα από μια κομμουνιστική επανάσταση η οποία θα πραγματοποιούνταν ακριβώς επειδή είχε επικρατήσει αναρχία και διχασμός στη ζωή της χώρας. Οι εθνικόφρονες αναγνώρισαν αδυναμίες στην αστική δημοκρατία και στο δημόσιο βίο, ο οποίος επιβαρύνονταν από την δήθεν ανεύθυνη πολιτική το Κέντρου. Επιπλέον θεωρούσαν την περίοδο κρίσιμη για την επέκταση και την ενίσχυση του κομμουνισμού σε διεθνές επίπεδο, επικαλούμενοι και τον πόλεμο του Βιετνάμ, την κατάστασης στην Ανατολική Ευρώπη και ότι οι Αμερικανοί πολεμούν για την απελευθέρωση του Νοτίου Βιετνάμ ενώ η Τσεχοσλοβακία υπέφερε από τη σοβιετική επιβουλή, όπως και η Ουγγαρία λίγο

6.2. Η πτώση

Οι δικτάτορες, προφανώς σκεπτόμενοι το μέλλον τους και τον προσωρινό χαρακτήρα του καθεστώτος τους, ετοιμάζονταν για την επόμενη μέρα, επιχειρώντας να δημιουργήσουν δικό τους κόμμα. Έτσι, με την θερμή υποστήριξη του φιλοκαθεστωτικού Τύπου, εμφανίστηκε ο οργανισμός *Ελληνικό Πολιτιστικό Κίνημα* (*ΕΠΟΚ*), σκοπός του οποίου ήταν η «μελέτη των σύγχρονων ελληνικών ζητημάτων» που υποτίθεται ότι δεν είχε πολιτικό χαρακτήρα ούτε σχέση με το καθεστώς. Σταδιακά, τα ιδρυτικά μέλη του *ΕΠΟΚ* και τα άλλα φερέφωνα του καθεστώτος, αποκάλυψαν ότι ο οργανισμός αυτός είχε ουσιαστικά πολιτικό χαρακτήρα και πρόθεσή του ήταν να συμβάλει στις δήθεν δημοκρατικές διαδικασίες του καθεστώτος. Ουσιαστικά επρόκειτο για προσπάθεια δημιουργίας κόμματος εκ μέρους των δικτατόρων κατά τα πρότυπα του ιταλικού ακροδεξιού-φασιστικού κόμματος *Ιταλικό Κοινωνικό Κίνημα* (*Movimento Sociale Italiano-MSI*)[37].

---

37. Στις περιφερειακές εκλογές του 1951 και στις δημοτικές εκλογές του 1952, το *MSI*, συμμάχησε με τους μοναρχικούς, κερδίζοντας πολλές μεγάλες πόλεις του Νότου και το 1952, υποστηριζόμενος εμμέσως από την καθολική Εκκλησία ο Μαρσάνικ συγκάλεσε το πρώτο εθνικό συνέδριο του κόμματός του (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι*

σήμερα, όπ.π., σ. 149 – 153). Κυριάρχησαν οι μετριοπαθείς ως τα τέλη της δεκαετίας του 1960, μια μετριοπάθεια που μεταφράστηκε στην σχετική εκλογική επιτυχία του κόμματος στις εθνικές εκλογές του 1953 (στο ίδιο, σ. 156). Το 1954, ο Μαρσάνικ παραιτήθηκε εξαντλημένος από τον πόλεμο με την ακτιβιστική και αριστερίζουσα τάση του κόμματος του, και αντικαθίσταται από τον Μικελίνι, ο οποίος συμφωνούσε με τον Μαρσάνικ όσον αφορά την εξωτερική πολιτική και τη στρατηγική του κόμματος. Οι συγκρούσεις μεταξύ μετριοπαθών και σκληροπυρηνικών συνεχίστηκαν εντός του *MSI*, αλλά, από το 1957, αυξάνονταν οι επαφές με τους Χριστιανοδημοκράτες, κάτι που είχε ως αποτέλεσμα ακόμα και να αναλάβει πρωθυπουργός ο Φερνάντο Ταμπρόνι, το 1960, στηριζόμενος στη βοήθεια των νεοφασιστών βουλευτών του *MSI*. Μέχρι τότε, ποτέ το κόμμα των νεοφασιστών δεν είχε φτάσει τόσο κοντά στην εξουσία, κάτι που θορύβησε τα κόμματα και τα συνδικάτα της αριστεράς. Συγκρούσεις ξέσπασαν μεταξύ νεοφασιστών και ακροαριστερών, με αποτέλεσμα να χαθούν ανθρώπινες ζωές, να εξαναγκαστεί ο Ταμπρόνι να απαγορεύσει τη σύγκληση νεοφασιστικού συνεδρίου στη Γένοβα, κάτι που οδήγησε στο να διαλυθεί η άγραφη συμμαχία μεταξύ νεοφασιστών και χριστιανοδημοκρατών και να πέσει η κυβέρνηση του (στο ίδιο, σ. 158 – 160). Στις αρχές της δεκαετίας του 1960, το *MSI*, παρέμενε το πρώτο νεοφασιστικό κόμμα της Ευρώπης, το οποίο μάλιστα αποτελούσε πρότυπο για τους ακροδεξιούς των άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Οι συνταγματάρχες που εγκαθίδρυσαν δικτατορία στην χώρα μας το 1967, είχαν εμπνευστεί από την ανατρεπτική δράση και τις μεθόδους του νεοφασισμού της Ιταλίας και στη συνέχεια έγιναν και αυτοί πρότυπο, μετά το 1967, για την εγκαθίδρυση μιας ισχυρής εξουσία στην Ιταλία. Στις βουλευτικές εκλογές του 1968, το *MSI*, έχασε έδρες, κάτι που όξυνε τα πνεύματα εντός του. Ο Μικελίνι πέθανε τον Ιούνιο του 1969 και εύκολα η ηγεσία πέρασε ξανά στον Αλμιράντε, ο οποίος επέβαλε μια γραμμή περισσότερο εναρμονιζόμενη με την ακτιβιστική και την σοσιαλίζουσα φύση του αρχικού φασισμού. Η αλλαγή ηγεσίας συνέπεσε με ευνοϊκές κοινωνικές συνθήκες για τους Ιταλούς νεοφασίστες όπως άσχημη οικονομική κατάσταση, κρίση της κεντροαριστεράς, φτώχεια στο Νότο, μετακίνηση φτωχών του αγροτικού Νότου προς τις βιομηχανίες του Βορρά με αποτέλεσμα την αποδιοργάνωση της ιταλικής κοινωνίας. Ήταν οι ίδιοι οι παράγοντες που οδήγησαν στην επιτυχία του Μουσσολίνι, που λειτούργησαν ξανά για να δώσουν νέα ώθηση στους νεοφασίστες του Αλμιράντε. Ήταν η κυβερνητική αστάθεια, αδράνεια της αριστεράς και της άκρας αριστεράς, η ενσωμάτωση των συνδικάτων στο σύστημα που πρόσφεραν ένα εύφορο έδαφος για να εμφανιστεί ένα εξτρεμιστικό ρεύμα αμφισβήτησης (στο ίδιο, σ. 172 – 173). Στις βουλευτικές εκλογές του 1972, το *MSI*, πήγε αρκετά καλά, αλλά στις εκλογές του 1976, συγκέντρωσε ποσοστό μόλις 6%. Αν και τότε ήταν μια κρίσιμη περίοδος της Ιταλίας, η μείωση της εκλογικής επιρροής του *MSI*, μπορεί να οφείλεται στην ανάμνηση των συνεπειών του λόγου των δημαγωγών καθώς και στις τρομοκρατικές επιθέσεις των νεοφασιστών κατά το διάστημα 1969 – 1974. Η σημαντική μείωση του ποσοστού του *MSI*, στις εκλογές του 1976 οδήγησε σε διάσπαση: η μετριοπαθής πτέρυγα του κόμματος, υπό τον Ερνέστο Ντι Μάρτζιο,

η οποία απέρριπτε τον ολοκληρωτισμό και υιοθετούσε τους κανόνες της δημοκρατίας και του πλουραλισμού, δημιούργησε την *Εθνική Δημοκρατία* (*Democrazia Nationale*), στερώντας ένα σημαντικό τμήμα των εκλεγμένων αντιπροσώπων του. Όμως στις εκλογές του 1979, η *Εθνική Δημοκρατία* έλαβε ποσοστό μόλις 0,6%, ενώ το *MSI*, ποσοστό 5,3%, καθώς διατήρησε του σκληροπυρηνικά μέλη του, που δεν ήταν διατεθειμένα να υποστηρίξουν τις πλουραλιστικές θέσεις της *Εθνικής Δημοκρατίας*. Η αποχώρηση του Ντι Μάρτζιο από το προσκήνιο, άφησε ελεύθερο χώρο στην αριστερίζουσα τάση του *MSI*, υπό την ηγεσία του Πίνο Ράουτι. Την περίοδο εκείνη, στην Ιταλία, γίνονταν συζήτηση για έναν «ιστορικό συμβιβασμό» ανάμεσα στο Κομμουνιστικό Κόμμα και τους Χριστιανοδημοκράτες, καθώς το πρώτο, έβλεπε ότι ο ρόλος του ως υπερασπιστής των πληβείων αμφισβητούνταν μετά την προσχώρηση του στο σύστημα, αφήνοντας έτσι το *MSI*, να διεκδικήσει τον χώρο που άφηναν (οι Κομμουνιστές) από τις αριστερίστικές οργανώσεις και τους υπερασπιστές των πολιτικών δικαιωμάτων. Για τον Ράουτι, το *MSI*, όφειλε να υιοθετήσει επαναστικές θέσεις, να απορρίψει κάθε συνεργασία με το καθεστώς, να εκφράσει τις νέες κοινωνικές απαιτήσεις, ειδικά των νέων, των φοιτητών, του υποπρολεταριάτου του Νότου, της «νέας εργατικής τάξης» του Βορρά, των καταφρονητών της καταναλωτικής κοινωνίας και πολλών άλλων. Το *MSI*, δεν θα ήταν ούτε δεξιό, ούτε αριστερό, αλλά ο «τρίτος δρόμος», αυτό που υποστήριζαν κάποτε οι φασίστες. Έτσι, τέλη της δεκαετίας του 1970, το *MSI*, υιοθέτησε πιο ριζοσπαστική πολιτική ευνοώντας παράλληλα την άνθηση στους κόλπους του, διαφόρων πολιτιστικών πρωτοβουλιών που στόχευαν στην ιδεολογική ανανέωση του κινήματος όπως τις οργανώσεις (1977 και 1978) *Χόμπιτ*, ένα είδος θερινών σεμιναρίων για νεαρά μέλη του κινήματος, τα οποία εκπαιδεύονταν στο χειρισμό ιδεών και όχι – πλέον – όπλων, με σημαντική επίδραση της γαλλικής ακροδεξιάς που αναδύονταν την ίδια εποχή. Όμως, κατά το διάστημα 1977–1982 θα ξεσπάσει και άλλο κύμα τρομοκρατίας,με πλήθος επιθέσεων και νεκρών, όπου κατηγορήθηκαν μέλη ακροδεξιών οργανώσεων, τα οποία στη συνέχεια αθωώθηκαν λόγω έλλειψης αποδείξεων. Το *MSI*, επισήμως δεν ενθάρρυνε την τρομοκρατία αλλά υπολόγιζε να επωφεληθεί από τη στρατηγική της έντασης που συντηρούσαν οι τρομοκρατικές ομάδες, υποστηριζόμενες από κρατικούς αξιωματούχους, ξένες μυστικές υπηρεσίες και τη μαφία. Την περίοδο αυτή, το *MSI*, δέσμιο του αμαρτωλού παρελθόντος του, θα περιθωριοποιηθεί, αλλά θα επανέλθει σε μια δεκαετία χάρη σε εξελίξεις στο εσωτερικό της Ιταλίας αλλά και σε διεθνές επίπεδο. Παρέμεινε κυρίαρχο στον ιταλικό ακροδεξίο χώρο, χάρη στην οργανωτική του δύναμη και σε πολύ καλύτερα εκλογικά αποτελέσματα από αυτά άλλων, ιδεολογικά συγγενικών, ευρωπαϊκών οργανώσεων και κομμάτων, παραμένοντας έτσι, το πρότυπο πολλών εξτρεμιστικών οργανώσεων της Ευρώπης (στο ίδιο,σ. 181-187). Ρόλο θα παίξει και η ιστοριοποίηση του φασισμού, η οποία είχε ξεκινήσει αρκετό καιρό πριν και στην αυγή της δεκαετίας του 1980 άρχιζε να δίνει καρπούς, χωρίς βέβαια, να αποκατασταθεί πλήρως η επιλογή του Μουσολίνι να συνταχθεί με τη Ναζιστική Γερμανία. Επιπλέον, οι τρομοκρατικές ενέργειες από ακροδεξιές εξτρεμιστικές οργανώσεις μειώθηκαν αισθητά κατά τα έτη 1982–1983,

λόγω της κόπωσης των πρωταγωνιστών και των δύο πλευρών αλλά και λόγω της αποτελεσματικής αντιμετώπισης των ενεργειών αυτών από τον κατασταλτικό μηχανισμό (στο ίδιο, σ. 446). Το 1983, ανήλθαν στην εξουσία οι σοσιαλιστές υπό τον Μπετίνο Κράξι, ο οποίος, θέλοντας να αποδυναμώσει τον κύριο πολιτικό του αντίπαλο, τους Χριστιανοδημοκράτες, φρόντισε για την ενίσχυση του *MSI*, εις βάρος πάντα των Χριστιανοδημοκρατών, ενώ στις προγραμματικές δηλώσεις της κυβέρνησής του, νομιμοποίησε το *MSI*, δηλώνοντας ότι δεν είναι αντισυνταγματικό κόμμα και ότι δεν πρέπει να αποκλειστεί από τον διάλογο με τις άλλες πολιτικές δυνάμεις. Στο 14ο Συνέδριο του *MSI*, τέλη του 1984, συνεχίστηκε ο στιγματισμός της κομματικής ολιγαρχίας, απορρίφθηκε κάθε συνεργασία με τα κόμματα εξουσίας και επαναδιακηρύχθηκαν οι αξίες του φασισμού. Έτσι, το *MSI*, θα συνεχίσει να πορεύεται για χρόνια ανάμεσα σε μια εξιδανικευμένη και όχι σαφώς προσδιορισμένη φασιστική ταυτότητα και σε μικρά ανοίγματα προς την αριστερά. Το 1987, το ποσοστό του *MSI* στις βουλευτικές εκλογές, έπεσε στο 5,9% και ένα χρόνο αργότερα, ο Αλμιράντε πέθανε και τον αντικατέστησε ο Τζιανφράνκο Φίνι, ο οποίος βάδισε στα χνάρια του προκατόχου του (στο ίδιο, σ. 448-450). Επί δύο χρόνια, ο Φίνι συγκρούονταν με την αριστερή πτέρυγα του κόμματος, υπό τον Πίνο Ράουτι. Για τον Ράουτι, το φασιστικό κίνημα ήταν αντίπαλο του συντηρητισμού, επομένως δεν έπρεπε να συνεργαστεί με τη δεξιά, αλλά, να επιδιώξει την συνεργασία με αριστερές οργανώσεις ή να πάρει ένα μέρος των ψηφοφόρων του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος, τοποθετούμενο το ίδιο σε αυτό το πεδίο. Σε έναν κόσμο όπου ο υπαρκτός σοσιαλισμός καταποντίζονταν και ο βορειοαμερικανικός καπιταλισμός ενισχύονταν, για τον Ράουτι, ήταν το πρόβλημα της μετανάστευσης που θα έπρεπε να απσχολεί μια φασιστική οργάνωση. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, στην Ιταλία υπήρχαν 300.000 μετανάστες, κυρίως από την Τυνησία και την Τουρκία, οι οποίοι καταλάμβαναν θέσεις εργασίας που είχαν αφήσει οι αυτόχθονες στην Σικελία και στις βόρειες επαρχίες. Μετά από μια δεκαετία, ο αριθμός τους τριπλασιάστηκε και έτσι, η Ιταλία, έγινε χώρα υποδοχής μεταναστών, προκαλώντας ανησυχία στην ιταλική κοινωνία, που παρατηρούσε τι συνέβαινε την ίδια εποχή σε Γερμανία και Γαλλία. Ο Φίνι, βλέποντας ότι ο ηγέτης του γαλλικού, ιδεολογικά συγγενικού *Εθνικού Μετώπου* (*Front National – FN*), Ζαν – Μαρί Λε Πεν, συγκέντρωνε μεγάλα ποσοστά σε εκλογικές αναμετρήσεις, «επενδύοντας» στην ανασφάλεια και στην απειλή απώλειας της εθνικής ταυτότητας, άρχισε να τον μιμείται. Όμως, η πτέρυγα του Ράουτι αντέδρασε, δίοτι γι'αυτούς η μετανάστευση ήταν το σύμπτωμα μιας ασθένειας, της οποίας τα αίτια εντοπίζονταν στην εκμετάλλευση των χωρών του Τρίτου Κόσμου τον καπιταλισμό, κυρίως των ΗΠΑ. Επίσης, στιγμάτιζαν τις αρνητικές αξίες του δυτικού κόσμου που αναπαρήγαγε το αμερικανικό πρότυπο και τα ελαττώματα του όπως ο αχαλίνωτος ατομικισμός, ο υλισμός, ο καταναλωτισμός, η βασιλεία του χρήματος, η περιφρόνηση για το περιβάλλον κ.ά. Αντί όμως να καταλήξουν σε μια εθνοκεντρική και ρατσιστική αντίληψη, πρόβαλλαν τον σεβασμό των διαφορών και την ανοχή έναντι του μεταναστευτικού πληθυσμού. Το *MSI* διχάστηκε στο ζήτημα της μετανάστευσης και ο Φίνι, καθώς για τους συντρόφους ήταν

άπειρος, χωρίς κύρος και ταλαντεύονταν ανάμεσα στην αδράνεια και στη ριζοσπαστικοποίηση όπως στη Γαλλία, άρχισε να χάνει τη δύναμη του. Στις ευρωεκλογές του 1989, το κόμμα του έχασε δύναμη και το 1990, η ηγεσία του *MSI* πέρασε στα χέρια του Ράουτι, στο πρόσωπο του οποίου έβλεπαν ένα ιστορικό στέλεχος που ήταν η τελευταία ελπίδα για ανάκμψη και τερματισμό των διχασμών. Αλλά τα ποσοστά του *MSI* στις εκλογικές αναμετρήσεις που ακολούθησαν, συνέχιζαν να πέφτουν, ενώ παράλληλα, ανάμεσα στα μεσαία στελέχη του κόμματος, η ανοχή έναντι των μεταναστών δεν γίνονταν αποδεκτή. Επίσης, τα στελέχη του κόμματος εξακολουθούσαν να εκφράζουν παραδοσιακές ακροδεξιές–φασιστικές θέσεις όπως η κυριαρχία των ανδρών, η φυλάκιση των ναρκομανών, η πειθαρχία ως μεγάλη αρετή, η απόρριψη του συστήματος, η συμπάθεια προς τις βίαιες διαδηλώσεις. Έτσι, ο Φίνι αναλαμβάνει ξανά την ηγεσία του *MSI*, εφαρμόζοντας αντίθετη πολιτική με αυτή του Ράουτι: εγκρίνει μέτρα για τον περιορισμό της μετανάστευσης, εξετάζει το ενδεχόμενο συνεργασίας με τα κόμματα εξουσίας, αποκαθιστά τους δεσμούς με ένα τμήμα των καθολικών, τάσσεται υπέρ της συμμετοχής της Ιταλίας στον Πόλεμο του Κόλπου και προσπαθεί να εκμεταλλευθεί την διαφαινόμενη διάλυση των Χριστιανοδημοκρατών, από την επικείμενη δικαστική έρευνα του Μιλάνου για την πολιτική διαφθορά. Ακολούθησαν οι βουλευτικές εκλογές του 1992, όπου το *MSI*, διατήρησε τις δυνάμεις του, συγκεντρώνοντας ποσοστό 5,4%, την ίδια στιγμή που μεγάλα ιστορικά κόμματα έιδαν τα ποσοστά τους να πέφτουν θεαματικά. Αρκετά καλά πήγε και στις δημοτικές και επαρχιακές εκλογές του 1992. Μάλιστα στη Ρώμη που ήταν υποψήφιος ο ίδιος ο Φίνι, συγκέντρωσε ποσοστό 47% και στη Νάπολη, όπου ήταν υποψήφια η εγγονή του Μουσολίνι, η Αλεσάντρα Μουσολίνι, συγκέντρωσε ποσοστό 44,4%. Στο δρόμο προς τις βουλευτικές και γερουσιαστικές εκλογές του 1994, το *MSI*, ψάχνοντας για συμμάχους, υιοθέτησε την ονομασία *Ιταλικό Κοινωνικό Κίνημα–Εθνική Συμμαχία* (*MSI–Alleanza Nazionale*) (στο ίδιο, σ. 452-462). Ήταν μια ταραγμένη εποχή καθώς το μεταπολεμικό ιταλικό κομματικό σύστημα κετέρρε εξαιτίας της ευρύτατης διαφθοράς και την παραπομπή στη δικαιοσύνη εκατοντάδων προσωπικοτήτων της οικονομίας και της πολιτικής (στο *Η Ιστορία του Φασισμού 1914 – 1945*, όπ.π., σ. 701). Επίσης, το *MSI*, είχε μεγαλύτερη απήχηση στο Νότο εξαιτίας και των θετικών αναμνήσεων των δημοσίων έργων που κατασκευάστηκαν από το φασιστικό καθεστώς και την μη εμπλοκή του εκεί πληθυσμού στον εμφύλιο πόλεμο στα μέσα της δεκαετίας του 1940 (στο *Η Ανατομία του Φασισμού*, όπ.π., σ. 246). Την περίοδο εκείνη, το κίνημα *Φόρτσα Ιτάλια* (*Forza Italia*) που συγκρότησε γρήγορα ο επιχειρηματίας Σίλβιο Μπερλουσκόνι, συγκρότησε δύο ξεχωριστούς συνδυασμούς: τον *Πόλο της Ελευθερίας* (*Pollo della Liberta*) στον Βορρά, με υποψήφιους της *Φόρτσα Ιτάλια* και της *Λέγκας του Βορρά* του Μπόσσι και, στο Νότο, την *Χρηστή Διακυβέρνηση* (*Buon Governo*) σε συνεργασία με το *MSI–Alleanza Nazionale*. Ο *Πόλος της Ελευθερίας* συγκέντρωσε 46,4%, καταλαμβάνοντας την πλειοψηφία στη βουλή και χάνοντας για λίγες έδρες την Γερουσία και το *MSI–Alleanza Nazionale*, συγκέντρωσε ποσοστό 13,5%, τριπλασιάζοντας έτσι τον αριθμό των εκπροσώπων του στη βουλή.

Στις ευρωεκλογές του Ιουνίου του 1994 που ακολούθησαν, το *MSI*, συγκέντρωσε ποσοστό 12,5%, συνεχίζοντας έτσι την θριαμβευτική του πορεία. Ο Φίνι παρουσίαζε τότε τον εαυτό του ως ικανό και μετριοπαθή ηγέτη, ο οποίος σέβονταν την δημοκρατία, δεν δίστασε όμως και να πορευτεί στην επέτειο της Πορείας στη Ρώμη και να εξυμνεί διαρκώς τον Μουσολίνι. Μέχρι τις επόμενες βουλευτικές εκλογές, αυτές του Απριλίου του 1996, το *MSI*, μετατράπηκε σε ένα συντηρητικό κόμμα που αποδέχονταν και επίσημα τους θεσμούς και τις αξίες της δημοκρατίας, χωρίς όμως να διακόψει και οριστικά τις σχέσεις του με τον φασισμό. Πλέον, το *MSI*, υιοθέτησε οριστικά το όνομα *Εθνική Συμμαχία* (*Alleanza Nazionale*), άλλαξε το σύμβολο του και τα στελέχη του ενέκριναν κείμενα όπου καταδικάζονταν κάθε μορφή ρατσισμού (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 463-466). Αν και ο Φίνι έδειχνε τον σεβασμό του προς τον Μουσολίνι, διακήρυσσε ότι δεν μπορεί να ξαναέρθει στο προσκήνιο ο φασισμός. Η *Εθνική Συμμαχία*, αυτοπροσδιορίζομενη ως ένα κοινοβουλευτικό και εθνικιστικό κόμμα της δεξιάς, θα ζητήσει μια ισχυρή κεντρική κυβέρνηση, τον εξορθολογισμό της γραφειοκρατίας, ανάκτηση εδαφών από την τότε Γιουγκοσλαβία, ένταξη στο ΝΑΤΟ κρατών της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, τον έλεγχο της μετανάστευσης, την επιβολή σκληρών νόμων για να χτυπηθεί το οργανωμένο έγκλημα και παροχή βοήθειας σε χώρες της Μέσης Ανατολής και της βόρειας Αφρικής με σκοπό όμως, να περιορίσουν τη μετανάστευση καθώς και μια κορπορατσιστική μεταρρύθμιση ενός μέρους των αντιπροσωπευτικών θεσμών της χώρας, κυρίως στον τομέα της οικονομίας και της πολιτικής (στο *Η Ιστορία του Φασισμού 1914 – 1945*, όπ.π., σ. 701-702). Αρχές του 21ου αιώνα, η *Εθνική Συμμαχία*, αποδεχόμενη το πολιτικό σύστημα, προσπαθώντας να τοποθετηθεί στον χώρο της κεντροδεξιάς, απορρίπτοντας κάθε μορφή ολοκληρωτισμού και ρατσισμού και παίρνοντας θέσεις υπέρ της κοινοτικής Ευρώπης, δεν μπορεί πλέον να καταταχθεί στον χώρο της άκρας δεξιάς. Το κόμμα του Φίνι, επενδύοντας στον συντηρητισμό και αποσκοπώντας να αντλήσει ψήφους από τους Χριστιανοδημοκράτες, σημείωσε μεγάλες εκλογικές επιτυχίες: 15,7% στις βουλευτικές εκλογές του 1996 και πάνω από 12% στις βουλευτικές του 2001, γεγονός που επέτρεψε στον Φίνι να γίνει αντιπρόεδρος του Υπουργικού Συμβουλίου σε κυβέρνηση του Μπερλουσκόνι (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης – η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 468).

Απομακρύνθηκαν πολλοί στρατιωτικοί από την κυβέρνηση, προωθήθηκε ένα νέο Σύνταγμα το οποίο δεν διαφοροποιούνταν από το παλιό και προκηρύσσονταν δήθεν αδιάβλητες εκλογές. Ήταν εμφανής η προσπάθεια των δικτατόρων να προσεγγίσουν τον λαό, να παρασύρουν τα κόμματα σε πολιτικές διαδικασίες τις οποίες οι ίδιοι ρύθμιζαν, να χτυπήσουν την ενότητα μεταξύ των οπαδών των διαφόρων κομμάτων εναντίον του καθεστώτος, ενώ καταργώντας τη μοναρχία, θέλησαν να δείξουν ότι ο ισχυρός παράγων είναι ο στρατός και ταυτόχρονα να εμποδίσουν τη συσπείρωση

δυσαρεστημένων αξιωματικών γύρω από τον βασιλιά. Επίσης, οι δικτάτορες θέλησαν να μειώσουν τις έντονες κριτικές που δεχόντουσαν από αστικούς πολιτικούς κύκλους εντός και εκτός της χώρας.

Όμως ο λαός δεν ξεγελάστηκε καθώς κατάλαβε ότι η ουσία του καθεστώτος παρέμενε φασιστική, ότι μπορεί να είχε καταργηθεί προσωρινά ο στρατιωτικός νόμος αλλά οι περιοριστικοί νόμοι ήταν σε ισχύ, ότι καταργήθηκε η μοναρχία αλλά ο πρόεδρος της δημοκρατίας θα αποκτούσε υπερεξουσίες και θα ήταν ανεξέλεγκτος, ότι ο στρατός θα μπορούσε ακόμα να επέμβει ανά πάσα στιγμή για να καταλύσει τη δημοκρατία, ότι τα κόμματα παρέμεναν περιορισμένα και στηρίζονταν στις διαθέσεις του Συνταγματικού Δικαστηρίου, ότι μιλούσαν οι δικτάτορες για ελεύθερες εκλογές αλλά η ελευθεροτυπία και η ελευθερία της έκφρασης απαγορεύονταν ακόμα, ότι τα σωματεία και οι σύλλογοι διοικούνταν από ανθρώπους του καθεστώτος, ότι οι διαδηλώσεις αντιμετωπίζονταν με χρήση όπλων.

Τα αποτελέσματα για την δικτατορία δεν ήταν τα αναμενόμενα και τα επιθυμητά, καθώς λόγω των παραπάνω αντιφάσεων, της συνέχισης της οικονομικής κρίσης, την καταπιεστική πολιτική της δικτατορίας, η εχθρότητα του λαού για το καθεστώς έγινε ακόμα μεγαλύτερη και η εκφράστηκε με μαχητικές εκδηλώσεις της νεολαίας και των εργαζομένων σε διάφορες πόλεις της χώρας.

Όμως και ο αξιωματικοί του στρατού με δυναμικές κινήσεις έδειξαν τον αποτροπιασμό τους για το Απριλιανό καθεστώς. Έτσι, τον Μάιο του 1973, το αντιτορπιλικό πλοίο *Βέλος*, αποχωρεί από ασκήσεις του ΝΑΤΟ και ο κυβερνήτης του, μαζί με 10 μέλη του πληρώματος, ζητούν άσυλο στην Ιταλία. Στόχος τους ήταν η ανατροπή της δικτατορίας. Την ίδια πάλι περίοδο, αξιωματικοί του Ναυτικού σκόπευαν, κατά τη διάρκεια μια νατοϊκής άσκησης, να καταλάβουν τη Σύρο, με απώτερο στόχο την ανατροπή της δικτατορίας. Συγκέντρωσαν πολλούς υψηλόβαθμους αξιωματικούς και ζήτησαν την βοήθεια πολιτικών ηγετών, τόσο εντός εκείνων που παρέμεναν στην Ελλάδα όσο και εκείνων που είχαν καταφύγει στο εξωτερικό, αλλά η απροθυμία τους να βοηθήσουν, οδήγησε σε κατάρρευση του σχεδίου των αξιωματικών.

Λίγο αργότερα, οι δικτάτορες θα επιχειρήσουν να εξομαλύνουν την κατάσταση και να βελτιώσουν το κλίμα στις σχέσεις τους με το λαό, εφαρμόζοντας κάποια μέτρα ειρήνευσης. Τον Αύγουστο, με «προεδρικό» διάταγμα – καθώς ο Γεώργιος Παπαδόπουλος κατείχε το αξίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας - χορηγήθηκε γενική αμνηστία στους πολιτικούς κρατούμενους και αναγνωρίστηκαν τυπικά οι συνταγματικές εγγυήσεις των ατομικών ελευθεριών. Αλλά, ότι και αν έκαναν οι δικτάτορες, η ανοχή του λαού είχε εξαντληθεί προ πολλού.

Στα μέσα του Νοεμβρίου, το Πολυτεχνείο στην Αθήνα καταλήφθηκε από τους φοιτητές και ακολούθησαν σοβαρά επεισόδια. Στις 18 Νοεμβρίου, μετά από απόπειρα λαϊκής συγκέντρωσης στην πλατεία Ομονοίας, σύμφωνα με επίσημες ανακοινώσεις, οι νεκροί των προηγούμενων ημερών ανέρχονται σε 9 και οι τραυματίες σε 100 έως 110. Στις 19 Νοεμβρίου, πραγματοποιούνται νέες απόπειρες συγκεντρώσεων στο κέντρο των Αθηνών και οι επίσημες ανακοινώσεις κάνουν λόγο για συλλήψεις 866 ατόμων και 11 νεκρούς. Στις 20 του ίδιου μήνα, ανακοινώνεται ο θάνατος ενός

τραυματία, οπότε οι νεκροί φτάνουν τους 12. Είχε ήδη προηγηθεί απόπειρα δολοφονίας του Αρχιεπισκόπου και Προέδρου της Κύπρου Μακαρίου, τον Μάρτιο του 1970, πίσω από την οποία βρίσκονταν η CIA, η Χούντα, η ΕΟΚΑ Β΄ και κοινοί εγκληματίες (στο *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, όπ.π., σ. 328).

Μετά την καταστολή, ο ίδιος ο Παπαδόπουλος ανατράπηκε από τους συνεργάτες του, καθώς θεωρήθηκε ανίκανος να διαφυλάξει την τάξη. Συγκεκριμένα, τέλη Νοεμβρίου, ο Παπαδόπουλος ανατράπηκε από μια ομάδα αξιωματικών με επικεφαλής τον Δημήτρη Ιωαννίδη, με την αρωγή της CIA, η οποία, σύμφωνα με τον αμερικανικό Τύπο, είχε ενημερώσει την αμερικανική κυβέρνηση για την όξυνση της κοινωνικής κατάστασης στην Ελλάδα, διαβεβαίωσε ότι οι αντικαταστάτες του Παπαδόπουλου θα μείνουν πιστοί στις ΗΠΑ και έτσι βοήθησε στην αντικατάσταση της κυβέρνησης.

Πρόεδρος της Δημοκρατίας ορκίζεται ο στρατηγός Γκιζίκης και πρόεδρος της κυβέρνησης ο Α. Ανδρουσόπουλος. Η νέα κυβέρνηση θα καταργήσει το Σύνταγμα και θα αφαιρέσει αρμοδιότητες από τον πρόεδρο της δημοκρατίας, επανεργοποιείται όμως ο στρατιωτικός νόμος, επαναλειτουργούν τα στρατοδικεία και τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, αυξάνονται οι πολιτικοί κρατούμενοι, ξεκινούν πάλι τα βασανιστήρια και η ΕΣΑ, ως υπερκυβέρνηση πλέον, αρχίζει να ασκεί ωμή και ανεξέλεγκτη βία. Ο Γκιζίκης θα υποσχεθεί και αυτός δημοκρατικοποίηση, ενώ ο Ανδρουτσόπουλος μιλά για διατήρηση του πνεύματος της 21ης Απριλίου και ο Ιωαννίδης υποστηρίζει ότι δεν θα επιτρέψει επάνοδο στην προδικτατορική κατάσταση.

Ο Ιωαννίδης και οι συνεργάτες του, ανίκανοι να κάνουν κάτι για τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα που ταλάνιζαν τον λαό, προσπάθησαν να μετατοπίσουν την προσοχή του σε εξωτερικά ζητήματα. Σε συνεργασία με ανθρώπους τους στην Κύπρο, επιχείρησαν να ανατρέψουν την εκεί κυβέρνηση του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και να εγκαθιδρύσουν αρεστή στην δικτατορία κυπριακή κυβέρνηση. Συγκεκριμένα, τον Ιούλιο του ’74, οι νέοι εξουσιαστές, σε συνεργασία με Έλληνες αξιωματικούς της κυπριακής εθνοφρουράς, προσπάθησαν να ανατρέψουν τον Αρχιεπίσκοπό Μακάριο στην Κύπρο, δίνοντας την πολυπόθητη αφορμή στην Τουρκία να εισβάλλει στην Κύπρο, δήθεν για να προστατέψει τους Τουρκοκύπριους.

Η Χούντα φοβάται να οπλίσει τον δυσαρεστημένο, με αυτήν, λαό και την γενιά του Πολυτεχνείου και, έτσι, ο ελληνικός στρατός, παρουσιάζεται στη σύγκρουση με την Τουρκία ανοργάνωτος και άοπλος. Τέλη Ιουλίου του ’74, Ελλάδα και Τουρκία συμφωνούν για κατάπαυση του πυρός, αλλά οι Τούρκοι συνεχώς παραβιάζουν την εκεχειρία. Η Τουρκία είχε αρχίσει εδώ και καιρό να εκμεταλλεύεται την χαώδη κατάσταση στην Ελλάδα και προέβαλε εδαφικές και άλλες αξιώσεις. Οι αξιώσεις αυτές συνεχίζονται μέχρι σήμερα και αποτελούν ένα από τα αγαπημένα θέματα των ακροδεξιών οργανώσεων και κομμάτων στην Ελλάδα, οι οποίες με ρατσιστικά και εθνικιστικά παραληρήματα, εκμεταλλευόμενα και την υποχωρητική πολιτική των κομμάτων εξουσίας, βρίσκουν ερείσματα στην κοινή γνώμη και στο εκλογικό σώμα.

Η δικτατορία, απομονωμένη τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, κατέρρευσε και ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, επέστρεψε από το εξωτερικό για να αναλάβει τη διακυβέρνηση της χώρας.

6.3 ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με τον Τσουκαλά, όσον αφορά «τις ιδεολογικές και πολιτισμικές του συνέπειες, ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος έληξε μόνο το 1974» καθώς «όπως όλοι οι εμφύλιοι πόλεμοι, έτσι και αυτός αναπόφευκτα δημιούργησε πρωτοφανή σχίσματα ανάμεσα στους νικητές και τους ηττημένους, εξαφάνισε κάθε ανεκτικότητα και οδήγησε σε εκτεταμένη καταπίεση». Επιπλέον, «όπως όλες οι εμφύλιες συγκρούσεις, θεσμοποίησε την ιδεολογική και πολιτική πόλωση, που οριοθέτησε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής». Σε αντίθεση όμως με παρόμοιες συγκρούσεις, τουλάχιστον κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα, «οι θεσμοί του ελληνικού εμφυλίου γεννήθηκαν και λειτούργησαν στα πλαίσια ενός κράτους που, τουλάχιστον επίσημα, ήταν δημοκρατικό», μια πρωτοτυπία που «επηρέασε και τα συγκεκριμένα πρότυπα που κυριάρχησαν στη μεταπολεμική σκέψη και συνέβαλε στη μακροβιότητα και ανθεκτικότητά τους, παρά τις ραγδαίες και σημαντικές μεταβολές των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών».

Όντως, με την πτώση της δικτατορίας τα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας δεν εξανεμίστηκαν ξαφνικά. Εκτός από τις μεγάλες οικονομικές δυσχέρειες, η Ελλάδα είχε να αντιμετωπίσει την έντονη καχυποψία – αν όχι εχθρότητα – του λαού απέναντι στις δυνάμεις καταστολής, στα Σώματα Ασφαλείας και στις Ένοπλες Δυνάμεις, που από τον Εμφύλιο και ιδίως κατά την περίοδο της επταετίας έκαναν ανοιχτές επεμβάσεις στην πολιτική ζωή του τόπου και, επιπλέον, βασάνιζαν και εξόντωναν πολίτες. Παράλληλα, με το δόγμα-σύνθημα «Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών» της δικτατορίας και τα αποτελέσματα της ιδεολογίας του Απριλιανού καθεστώτος, ο πατριωτισμός, αυτή η αγνή και άδολη αγάπη προς τη μητέρα πατρίδα με τον συνακόλουθο σεβασμό της πατρίδας του «άλλου», ταυτίστηκε στη συνείδηση σαν μια προσπάθεια να δοθεί τέλος στην μετεμφυλιακή διαίρεση της ελληνικής κοινωνίας και η απόρριψη της μοναρχίας από τον ελληνικό λαό σε δημοψήφισμα που διεξήχθη το 1975, συνέβαλαν στην ισχυροποίηση του κοινοβουλευτισμού καθώς και της θέσης των πολιτικών έναντι των αξιωματικών του στρατού.

Όμως, όπως θα δούμε παρακάτω, κατά τη Μεταπολίτευση, καθώς ολόκληρος ο κρατικός μηχανισμός, τα Σώματα Ασφαλείας και οι Ένοπλες Δυνάμεις είχαν αλωθεί από τη δικτατορία των συνταγματαρχών, καθώς το αντικομμουνιστικό μένος, η τρομοκρατία και η καχυποψία βασίλευαν επί χρόνια στην κοινωνική και πολιτική ζωή του τόπου, οι οπαδοί του Απριλιανού καθεστώτος στις Ένοπλες Δυνάμεις, θα επιχειρήσουν να το νεκραναστήσουν, ευτυχώς χωρίς επιτυχία. Παράλληλα, θα εμφανιστούν ακροδεξιά κόμματα και οργανώσεις, αποτελούμενα από νοσταλγούς της

δικτατορίας. Αλλά, οι εξαιρετικά οδυνηρές αναμνήσεις του ελληνικού λαού από την δικτατορική περίοδο, θα οδηγήσουν σταδιακά τα όποια ακροδεξιά-φασιστικά μορφώματα στην εξαφάνιση. Η πορεία των κομμάτων και των οργανώσεων αυτών κατά τη Μεταπολίτευση είναι το κύριο θέμα της μελέτης μας.

.

7. ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1975 – 1990: « ΤΟ ΞΥΠΝΗΜΑ ΤΩΝ ΝΟΣΤΑΛΓΩΝ»

Αμέσως μετά την πτώση της δικτατορίας, το Γ΄ Σώμα Στρατού, ο διοικητής του Νταβός και η υπόλοιπη ηγεσία ήθελαν την επιστροφή του βασιλιά και την ανάληψη της πρωθυπουργίας από τον Κωνσταντίνο Καραμανλή. Στην Αθήνα την ίδια θέση εξέφραζε και ο διοικητής της ΑΔΕΝ, στρατηγός Α. Γκράτσιος. Αυτό όμως που άσκησε έντονη πίεση στο Επιτελείο ήταν η *επαναστατική διακήρυξη 250 αξιωματικών του Γ΄ Σώματος Στρατού*, η οποία μεταδόθηκε στις 22 Ιουλίου από τον γερμανικό ραδιοσταθμό της Κολονίας *Deutsche Welle*.

Σύμφωνα με αυτήν τη διακήρυξη, η γνησιότητα της οποίας δεν έχει αποδειχθεί, οι αξιωματικοί απαιτούσαν το σχηματισμό συμβουλίου *Εθνικής Σωτηρίας* με τη συμμετοχή πολιτών και στρατιωτικών και με την εντολή εκλογής του Καραμανλή ως προέδρου του. Οι στόχοι ήταν η αποκατάσταση της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, η απαλλαγή του ελληνικού κράτους από την κληρονομιά της δικτατορίας και η αντιμετώπιση της κρίσης στην Κύπρο. Τότε, ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού, αντιναύαρχος Πέτρος Αραπάκης, πρότεινε στους άλλους αρχηγούς των τριών σωμάτων την μετάβαση σε πολιτική ηγεσία η οποία και έγινε δεκτή.

Αρχικά αποφασίστηκε να ανατεθεί η πρωθυπουργία στον Παναγιώτη Κανελλόπουλο, ο οποίος μέχρι τις 20:00 θα έπρεπε να ανακοινώσει τη σύνθεση του υπουργικού συμβουλίου. Εν τω μεταξύ ο Αβέρωφ επικοινώνησε με τον Καραμανλή και τον ενημέρωσε για την απόφαση της ηγεσίας στου στρατεύματος, ζητώντας του να έρθει την ίδια μέρα πίσω στην Ελλάδα. Μετά μίλησαν με τον Καραμανλή και οι άλλοι αρχηγοί των επιτελείων. Όταν ο Καραμανλής δέχτηκε να επιστρέψει αμέσως, ο Αβέρωφ, μετά από υπόδειξη του Γκιζίκη τηλεφώνησε στον Κανελλόπουλο και τον ενημέρωσε για την άρση της εντολής σχηματισμού κυβέρνησης που είχε λάβει. Τα μέλη της κυβέρνησης ήταν: Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης και υπουργός Εσωτερικών ο Γ. Μαύρος, υπουργός Συντονισμού ο Ξεν. Ζολώτας, υπουργός Εθνικής Άμυνας ο Ευάγ. Αβέρωφ, υπουργός Εσωτερικών ο Γεωρ. Ράλλης, υπουργός Δικαιοσύνης ο Κωνστ. Παπακωνσταντίνου και υπουργός Δημοσίας Τάξης ο ε.ά. στρατηγός Σόλων Γκίκας. Στις 26 Ιουλίου η κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας συμπληρώθηκε με τη συμμετοχή εκπροσώπων όλων των τάσεων, του Ι. Πεσμαζόγλου, του Δημ. Παπασπύρου, του Αθαν. Κανελλόπουλου, του Γ.-Α. Μαγκάκη, του Γ. Μυλωνά και άλλων προσώπων που είχαν διωχθεί από την δικτατορία (στο *Όταν η Δικτατορία Κατέρρεε σελ.253)*

Έπειτα από δυναμική παρέμβαση του Ευάγγελου Αβέρωφ, έπεισε τους στρατηγούς για την αναγκαιότητα να σχηματιστεί κυβέρνηση υπό τον Κωνσταντίνο Καραμανλή. Ο Καραμανλής επέστρεψε από τη Γαλλία τα ξημερώματα της 24ης Ιουλίου και ορκίστηκε πρωθυπουργός της Ελλάδας. Όμως, καθώς ο λαός είχε κατακλύσει το κέντρο της Αθήνας και το αεροδρόμιο του Ελληνικού, πανηγυρίζοντας για την πτώση της δικτατορίας και την επιστροφή του Καραμανλή από το εξωτερικό, ύποπτα άτομα συγκεντρώθηκαν στην πλατεία Συντάγματος και γύρω από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης, εκτοξεύοντας αρχικά ύβρεις και απειλές κατά νεολαίων της αριστεράς

και στη συνέχεια εμφάνισαν πολεμοχαρείς και αντιτουρκικές επιγραφές, φωνάζοντας ότι οι Αθηναίοι δεν έχουν το δικαίωμα να πανηγυρίζουν την ώρα που υποφέρει η Κύπρος από τους Τούρκους.

Την 1η Αυγούστου δημοσιεύτηκε Συντακτική Πράξη με την οποία επανατέθηκε σε ισχύ το Σύνταγμα του 1952, εξαιρουμένων των άρθρων σχετικών με το πολίτευμα και έτσι ήρθε στην κυβέρνηση και η διοίκηση των Ενόπλων Δυνάμεων της χώρας. Η παραπάνω βασική συνταγματική παρέμβαση συμπληρώθηκε στις 7 Αυγούστου με νέα Συντακτική Πράξη, με την οποία επιβεβαιώνονταν η ισχύς των ατομικών δικαιωμάτων και η κατοχύρωση της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης. Παράλληλα αντικαταστάθηκαν οι διορισμένες διοικήσεις των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου, των δημοσίων επιχειρήσεων και οργανισμών καθώς και των κρατικών τραπεζών.

Για την αποκατάσταση του πολιτικού ελέγχου επί του στρατεύματος, ανέλαβε υπουργός Εθνικής Άμυνας ο Ευάγγελος Αβέρωφ και στο έργο του συνέδραμε αποφασιστικά ο υπουργός Δημοσίας Τάξης, Σόλων Γκίκας, πρώην αρχηγός του ΓΕΣ, σημαντικός στρατιωτικός της προδικτατορικής περιόδου με μεγάλη επιρροή στο στράτευμα. Επίσης, στις 8 Αυγούστου με νομοθετικό διάταγμα καθορίστηκαν εκ νέου οι αρμοδιότητες του υπουργού Εθνικής Άμυνας, ενώ επανασυστάθηκε το Ανώτατο Συμβούλιο Εθνικής Άμυνας και ορίστηκε ότι οι αρχηγοί των τριών σωμάτων του στρατού θα επιλέγονταν μετά από πρόταση του υπουργού. Την επομένη, επαναφέρθηκαν στην ενεργό υπηρεσία οι αξιωματικοί και οι υπαξιωματικοί του Ναυτικού οι οποίοι είχαν συμμετάσχει στο κίνημα του Ναυτικού τον Μάιο του 1973.

Τα παραπάνω μέτρα προκάλεσαν την άμεση αντίδραση των οπαδών της δικτατορίας που έβλεπαν να χάνουν τον έλεγχο του στρατεύματος από τα χέρια τους. Έτσι, διοικητές στρατιωτικών μονάδων που πρόσκεινταν στον Ιωαννίδη, προετοίμασαν πραξικόπημα κατά της κυβέρνησης και εξόντωση του Καραμανλή.

Αμέσως μετά, η Τουρκία πραγματοποιεί δεύτερη μεγάλη εισβολή στην Κύπρο και ο Καραμανλής ανακοινώνει ότι η χώρα αποχωρεί από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, μη δυνάμενη να αντιδράσει στρατιωτικά στην Κύπρο. Η ένοπλη αντιμετώπιση των Τούρκων εισβολέων ήταν αδύνατη και λόγω της απόστασης και λόγω των τετελεσμένων γεγονότων. Ο Καραμανλής διέταξε την αποχώρηση του ελληνικού στρατού από το στρατιωτικό σκέλος αιτιολογώντας ότι η ενέργεια αυτή είναι αναγκαία «κατόπιν της αποδειχθείσης ανικανότητος της Ατλαντικής Συμμαχίας να αναχαιτίσει την Τουρκίαν από του να δημιουργήσει κατάστασιν συρράξεως μεταξύ δύο συμμάχων» και πρόσθεσε στο μήνυμά του προς τον ελληνικό λαό ότι «Εθέσαμεν τας Μεγάλας Δυνάμεις ενώπιον των ευθυνών των».

Καθώς ο λαός πανηγύριζε για την απόφαση εξόδου της χώρας μας από το ΝΑΤΟ έξω από το ξενοδοχείο *Μεγάλη Βρετανία* όπου είχε εγκατασταθεί η προσωρινή κυβέρνηση, διάφορα ύποπτα στοιχεία επανήλθαν με προκλητικά συνθήματα. Κάποιοι από το συγκεντρωμένο πλήθος,

αναγνώρισαν στο πρόσωπο αυτών των στοιχείων, πράκτορες της ασφάλειας και βασανιστές της ΕΣΑ. Ακολούθησαν στασιακές κινήσεις στην επαρχία και διάδοση μιας φήμης περί απόπειρας δολοφονίας του Καραμανλή, η οποία θα επικυρωθεί από τον ίδιο αργότερα.

Στις 22 Αυγούστου η Ελλάδα ζήτησε την επανενεργοποίηση της Συνθήκης Σύνδεσης με την ΕΟΚ. Αλλά η δικτατορία παρέμενε ακόμα ζωντανή καθώς ο Ιωαννίδης, εισβάλλει με θρασύτητα, την ίδια μέρα, στο γραφείο του Αβέρωφ, ο οποίος δύο μέρες μετά τον αποστρατεύε

Προετοιμάζεται όμως, η διεξαγωγή των πρώτων ελεύθερων εκλογών: στις 19 Σεπτεμβρίου αποφασίστηκε το εκλογικό σύστημα και στις 23 του ίδιου μήνα καταργούνταν ο περιβόητος νόμος 509 και έτσι, αυτομάτως, νομιμοποιούνταν και το *ΚΚΕ*. Στις 27 Σεπτεμβρίου η Ελλάδα κατέθεσε και αίτημα επανόδου στο Συμβούλιο της Ευρώπης. Στις 29 Σεπτεμβρίου, ο Γεώργιος Μαύρος εκλέγεται αρχηγός της *Ένωσης Κέντρου*, στις 8 Οκτωβρίου συγκροτείται η *Ενωμένη Αριστερά*, στις 4 Οκτωβρίου, ο Καραμανλής, ιδρύει το κόμμα *Νέα Δημοκρατία*, που, για τον Διαμαντόπουλο[37], ουσιαστικά πρόκειται για μια απλή ανανέωση της *ΕΡΕ*.

---

37. Σύμφωνα με τον Διαμαντόπουλο, η *Νέα Δημοκρατία* των πρώτων χρόνων της Μεταπολίτευσης, όπως άλλοτε ο *Ελληνικός Συναγερμός* και η *ΕΡΕ*, εντάσσονταν στον χώρο του αυταρχικού συντηρητισμού δηλαδή στην συνύπαρξη εθνικισμού, μια αδιαμεσολάβητης σχέσης λαού και ηγέτη, του πολιτικού ελέγχου του κόμματος επί του κρατικού μηχανισμού, μιας σχετικής δυσπιστίας προς την άναρχη αγορά, στην άνωθεν επιβαλλόμενη κοινωνική συνοχή, της αποδοχής του κράτους ως εργαλείου καπιταλιστικής ολοκλήρωσης και ανάπτυξης (στο Διαμαντόπουλος Θανάσης, *Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΞΗ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ–Από το Κόμμα των Εθνικοφρόνων του Γούναρη στη Ν.Δ. του Έβερτ*, Παπαζήσης, Αθήνα, 1994, σ. 40-41).

Το Νοέμβριο του ίδιου έτους γίνονται οι εκλογές στις οποίες η *Νέα Δημοκρατία* θριαμβεύει με ποσοστό 54,4%. Αυτό οφείλεται στο ότι ο Καραμανλής εκμεταλλεύεται την γενική ευφορία από την επάνοδο στη δημοκρατία, την παροχή εγγυήσεων ότι η Ελλάδα δεν θα πάει σε πόλεμο με την Τουρκία ούτε θα παρεκτραπεί ξανά από τη δημοκρατία και παράλληλα χειρίζεται επιδέξια τα τρία κύρια ζητήματα της προεκλογικής διαμάχης: την εθνική ακεραιότητα και ανεξαρτησία (σχέσεις με ΝΑΤΟ και Τουρκία), την κάθαρση των ενόπλων Δυνάμεων από δικτατορικά στοιχεία και τον βασιλικό θεσμό. Όσον αφορά τον τελευταίο, ο λαός με δημοψήφισμα που διεξήχθη το 1975 τον απέρριψε. Γεγονός όμως είναι ότι, η *Νέα Δημοκρατία*, τήρησε ουδέτερη στάση στο δημοψήφισμα και ότι ένας βασιλόφρονας βουλευτής της, ο Σ. Θεοτόκης παραιτήθηκε εξαιτίας της στάσης αυτής του κόμματος. Σύμφωνα μάλιστα με σφυγμομετρήσεις, σχεδόν οι μισοί ψηφοφόροι της *Νέας Δημοκρατίας* ήταν βασιλόφρονες.

Στην εκλογή Καραμανλή ρόλο ίσως και να έπαιξε η ταχύτατη διεξαγωγή των εκλογών. Συγκεκριμένα, η επίσπευση των εκλογών που προκάλεσε την αντίδραση των άλλων κομμάτων, ευνοούσε τη *Νέα Δημοκρατία* διότι κανένα κόμμα δεν είχε προλάβει να συγκροτηθεί και να ετοιμαστεί για την μάχη των εκλογών. Επιπλέον, ο Καραμανλής και οι συνεργάτες του είχαν στα χέρια τους, τους εξουσιαστικούς μηχανισμούς και μια προνομιακή χρήση της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου. Από την άλλη πλευρά στόχος της επίσπευσης των εκλογών ήταν και η ταχύτερη αποκατάσταση της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας και η εκλογική νομιμοποίηση των εξουσιαστικών φορέων. Η διεξαγωγή των εκλογών στις 17 Νοεμβρίου, ακριβώς ένα χρόνο μετά το Πολυτεχνείο, σύμφωνα με τον Χατζηβασιλείου «επικύρωνε τη διαδικασία της ομαλής επιστροφής στο ελεύθερο πολίτευμα».

Στις εκλογές αυτές εμφανίστηκε και ένας από τα πρώτα ακροδεξιά κόμματα μετά την πτώση της δικτατορίας, η *Εθνική Δημοκρατική Αναγέννηση* (*ΕΔΕ*), συγκεντρώνοντας οπαδούς της άκρας δεξιάς, βασιλόφρονες, χουντικούς κλπ., υπό την ηγεσία του Π. Γαρουφαλιά, λαμβάνοντας 54 ψήφους και μένοντας έτσι εκτός βουλής. Όμως την άκρα δεξιά δεν τη σταματούσε τίποτα και συνέχιζε την προσπάθειά της να επανακτήσει δυνάμεις. Το 1974, σύμφωνα με την Έκθεση του ευρωβουλευτή της *Νέας Δημοκρατίας*, Δημήτρη Ευρυγένη, προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και την Εξεταστική επιτροπή για την άνοδο του φασισμού και του ρατσισμού στην Ευρώπη (1984 - 1985), επανιδρύθηκε υπό τον Κωνσταντίνο Πλεύρη, το *Κόμμα της 4ης Αυγούστου* (*Κ4Α*), που αναφέρεται στην δικτατορία του Ιωάννη Μεταξά της 4ης Αυγούστου 1936. Ας δούμε όμως ποιός είναι ο Πλεύρης και ποια η ιστορία αυτού και του κόμματος του.

Ο Πλεύρης ξεκίνησε την «σταδιοδρομία» του στον φασιστικό-ακροδεξιό χώρο το 1960, οπότε ίδρυσε την οργάνωση *4η Αυγούστου* και άρχισε να εκδίδει την ομώνυμη εφημερίδα με καθαρά δικτατορική κατεύθυνση, αλλά παρά το φασιστικό χαρακτήρα της εφημερίδας του και της οργάνωσής του, ουδείς ποτέ τον ενόχλησε. Το 1966 και ειδικά στις αρχές του 1967, ο Πλεύρης δημιούργησε μικρές ομάδες στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης σε συνεργασία με την φοιτητική ακροδεξιά παρακρατική οργάνωση *ΕΚΟΦ*, και όλοι μαζί, επιχείρησαν διά της βίας να καταλάβουν τα φοιτητικά σωματεία και παράλληλα δημιούργησαν επεισόδια σε συγκεντρώσεις φοιτητών υπό την κάλυψη της αστυνομίας.

Επί δικτατορίας, ο Πλεύρης διορίστηκε καθηγητής στη Σχολή Γενικής Μορφώσεως του Αρχηγείου Στρατού, τακτικός καθηγητής στη Σχολή Ευελπίδων όπου δίδασκε κοινωνιολογία και αντικομμουνισμό και καθηγητής στις Σχολές Αστυνομίας Πόλεων και Χωροφυλακής, όπου δίδασκε από δικά του βιβλία, εθνικιστικού-φασιστικού περιεχομένου. Επίσης, ο Πλεύρης γίνονταν δεκτός στο γραφείο του δικτάτορα Παπαδόπουλου, ήταν σύμβουλος και συνεργάτης του Ι. Λαδά (διορίστηκε Διευθυντής του ιδιαίτερου γραφείου του Λαδά, όταν ο Λαδάς έγινε υφυπουργός).

Τα παραπάνω επιβεβαιώνει και εμπλουτίζει με επιπρόσθετα στοιχεία η απόφαση 6207/2004 του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών (από τους δικαστικούς Αθ. Γεροστάθη, Σ. Λιγνού, Κ. Βένιου), που εκδόθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2004, έπειτα από συνεδρίαση στις 18 Δεκεμβρίου του 2003, την οποία μπορεί να διαβάσει κανείς ολόκληρη στην ηλεκτρονική έκδοση της στήλης *Ιός* της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία*. Η απόφαση αυτή αφορούσε μήνυση που είχε καταθέσει ο Κωνσταντίνος Πλεύρης εναντίον του συγγραφέα Νίκου Κλείτστου. Συγκεκριμένα, στην απόφαση του Πρωτοδικείου επιβεβαιώνεται η ίδρυση του Κόμματος 4^{η} Αυγούστου από τον Πλεύρη, ο διορισμός του σε θέσεις καθηγητών σε στρατιωτικές και αστυνομικές σχολές επί δικτατορίας, η συνεργασία του με τον Λαδά καθώς και η συγγραφή πλήθους μονογραφιών και βιβλίων, στα οποία ο Πλεύρης υποστηρίζει τον εθνικισμό. Αλλά, η χαριστική βολή για τον Πλεύρη έρχεται, σύμφωνα πάντα με την απόφαση του Πρωτοδικείου 6207/2004 της 4ης Νοεμβρίου 2004, με την αποκάλυψη της συνεργασίας του με την CIA. Η Χούντα σε συνεργασία με την CIA που ανησυχούσε για την

αυξημένη επιρροή του ιταλικού κομμουνιστικού κόμματος, παρείχε σε συνεργασία με την ΚΥΠ, στις ιταλικές μυστικές υπηρεσίες και στις ιταλικές νεοφασιστικές οργανώσεις, κάθε είδους βοήθεια, προκειμένου να υπονομευτεί η δημοκρατία και να εγκαθιδρυθεί δικτατορία. Ακόμα, γνωστοποιείται και η ενασχόληση του Πλεύρη, μέσα στα πλαίσια της συνεργασίας του με την ΚΥΠ, με Έλληνες μετανάστες της Δυτικής Ευρώπης, για να διαπιστωθεί η αντιδικτατορική δράση των τελευταίων. Στην απόφαση του Πρωτοδικείου γίνεται αναφορά και σε μια συνέντευξη του Πλεύρη στο ιταλικό εβδομαδιαίο περιοδικό *L'Europeo* (1976), όπου ο Πλεύρης μιλά για προσωπικές επαφές του με Ιταλούς φασίστες κατά τα ταξίδια του στην Ιταλία το 1969 και το 1973, για την αλληλογραφία του με τον Almirante, τον ηγέτη του *MSI*, και για την εκτίμησή του προς τις φασιστικές οργανώσεις *Ordine Nuovo* και *Avanguardia Nazionale*. Επιπροσθέτως, αναφέρεται ότι Πλεύρης, ήταν μέλος της *Μαύρης Διεθνούς* και γνώριζε καλά φασιστικές ομάδες, εντός και εκτός Ευρώπης. Σύμφωνα με τον Ζορμπαλά, ο Πλεύρης, όντας ιδιαίτερος γραμματέας του υπουργού της δικτατορικής κυβέρνησης, συνταγματάρχη Ι. Λαδά, στο βιβλίο του *Αντιδημοκράτης*, στράφηκε ανοιχτά εναντίον του κοινοβουλευτισμού και της δημοκρατίας και υποστήριζε θερμά τον εθνικοσοσιαλισμό και τον φασισμό, ενώ θεωρούνταν και ο αρχηγός των Ελλήνων Νεοναζί.

Τον Φεβρουάριο του 1975, εκδηλώθηκαν και πάλι στον ελληνικό στρατό προσπάθειες παλινόρθωσης της χούντας από νοσταλγούς του καθεστώτος της 21ης Απριλίου. Η προσπάθεια αυτή χαρακτηρίστηκε «πραξικόπημα της πιτζάμας» και είχε ως αποτέλεσμα τη σύλληψη 37 ατόμων, που σχεδίαζαν να ανατρέψουν την δημοκρατία, καθώς και την αποστρατεία άλλων 150 αξιωματικών. Στην απόπειρα πραξικοπήματος αυτού συμμετείχε ενεργά και ο Δημήτρης Νικολιτσέας, παλαιό μέλος της ακροδεξιάς φοιτητικής οργάνωσης *ΕΚΟΦ* και επί δικτατορίας Σύμβουλος στο Υπουργείο Προεδρίας της Κυβερνήσεως και ειδικός συνεργάτης της ΥΕΝΕΔ. Ο Νικολιτσέας ήταν μάλιστα υποψήφιος βουλευτή στις πρώτες μεταδικτατορικές εκλογές του Νοεμβρίου του 1974 με την *ΕΔΕ* του Γαρουφαλιά. Η επιχείρηση αυτή ήταν η τελευταία που αποκαλύφθηκε από επίσημα χείλη, αλλά όπως θα δούμε στη συνέχεια, οι προσπάθειες ανατροπής της δημοκρατίας από στρατιωτικούς θα συνεχιστεί.

Τον ίδιο μήνα, οι τοίχοι των Αθηνών γέμισαν με αφίσες της *Νέας Τάξης*, ενός αντίγραφου της ιταλικής *Νέας Τάξης* (*Ordine Nuovo*). Η εμφάνισή της οφείλεται, μεταξύ άλλων, στην επιστροφή στην Ελλάδα ενός μεγάλου αριθμού μελών της ΚΥΠ και της ΕΣΑ και στους Ιταλούς νεοφασίστες που έφεραν μαζί τους, για να τους γλιτώσουν από την δίωξη των ιταλικών δικαστικών αρχών.

Λίγο αργότερα, στις 21 Απριλίου του 1975, ο λαός συγκεντρώθηκε στην Αθήνα για να εορτάσει την πρώτη επέτειο από την πτώση της Χούντας, αλλά, μετά από την εισβολή της *ΕΚΚΑ*, μια αριστερής ομάδας, στην αμερικανική πρεσβεία και το κάψιμο μιας αμερικανικής σημαίας, η αστυνομία άφησε, περιέργως, την οργάνωση να ολοκληρώσει την επίθεση και στη συνέχεια δόθηκε το πρόσταγμα για επίθεση κατά των διαδηλωτών σε όλη την Αθήνα. Ο γενικός γραμματέας του Υπουργείου Δημόσια Τάξης, για να μειώσει τις αρνητικές εντυπώσεις, βρήκε καταφύγιο στη

«θεωρία των άκρων», ταυτίζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τις παράνομες ομάδες των νεοφασιστών με τις νόμιμες οργανώσεις των κεντροαριστερών. Για την Βακαλοπούλου, η θεωρία αυτή που είναι «ακροδεξιά στις προθέσεις της κι αλάνθαστα νεοφασιστική στις συνέπειές της», δεν είχε μέχρι τότε υποστηριχθεί στην χώρα μας. Τον Ιούλιο του 1975, οπλισμένοι νεοφασίστες επανεμφανίστηκαν, αυτή τη φορά ανάμεσα σε αστυνομικές δυνάμεις οι οποίες επιτίθονταν σε πολίτες στους δρόμους και στις γειτονιές της Αθήνας, έχοντας ως πρόφαση μια συνδικαλιστική εκδήλωση των οικοδόμων.

Ακροδεξιά στοιχεία προσπάθησαν να παρεισφρήσουν και στο χώρο του συνδικαλισμού. Το 1975, η *Νέα Δημοκρατία* επιχείρησε να δημιουργήσει μια συνδικαλιστική συμμαχία που θα στέγαζε όλες τις παρατάξεις που είχαν εκπροσώπους στη *ΓΣΕΕ*, αποκλείοντας την άκρα δεξιά. Στελέχη του *Δημοκρατικού Εργατικού Κίνηματος* (*ΔΕΚΕ*) που αντιπροσώπευαν την *Ένωση Κέντρου*, μετά από προτροπή της κυβέρνησης Καραμανλή, επιχείρησαν να οργανώσουν την *Αδέσμευτη Συνδικαλιστική Δημοκρατική Συνεργασία* (*ΑΣΔΗΣ*). Στόχος της *Νέας Δημοκρατίας* ήταν να μεγαλώσει την επιρροή της εντός του συνδικαλιστικού κινήματος, δημιουργώντας ένα κεντρώο πόλο, αποκλείοντας την κομμουνιστική Αριστερά και στοιχεία της άκρας δεξιάς, τα οποία, κατά τα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευση, είχαν οργανωθεί στο *Ελεύθερο Δημοκρατικό Εργατικό Κίνημα*, διατηρώντας μια ισχυρή παρουσία εντός της *ΓΣΕΕ*.

Εν τω μεταξύ, οι συνωμοσίες συνεχίζονταν στο στράτευμα. Το φθινόπωρο του 1975, σύμφωνα με το δημοσιευμένο αρχείο του Καραμανλή, ο απόστρατος συνταγματάρχης Γ. Αρναούτης, βολιδοσκοπούσε αξιωματικούς του ναυτικού για να συμμετάσχουν σε πραξικόπημα με σκοπό την επάνοδο του βασιλιά Κωνσταντίνου, την αμνήστευση των δικτατόρων και την ανάσχεση του «κομμουνιστικού κινδύνου». Τον Ιανουάριο του 1976, ο Καραμανλής διαβίβασε στον τέως βασιλιά, μέσω του αυλάρχη Λεωνίδα Παπάγου, ότι έμαθε για τα σχέδιά του και του ζήτησε να σταματήσει τις συνωμοσίες. Τον Οκτώβριο του 1976, νέες συνωμοσίες φιλοβασιλικών στρατιωτικών θα γίνουν γνωστές στην κυβέρνηση Καραμανλή από την βρετανική κυβέρνηση και την αμερικανική πρεσβεία και ο Καραμανλής θα προειδοποιήσει ξανά τον Κωνσταντίνο, μέσω του Ράλλη αυτή τη φορά, ενώ υπέρ του Καραμανλή παρενέβη λίγο αργότερα και ο άγγλος πρωθυπουργός Τζέιμς Κάλαχαν, ζητώντας από τον Κωνσταντίνο να μην αναπτύσσει παρόμοιες δράσεις όσο παραμένει επί βρετανικού εδάφους.

Γενικά, κατά τους πρώτους μήνες της Μεταπολίτευσης υπήρχε διάχυτος φόβος για προσπάθεια του στρατού να επαναφέρει τη δικτατορία. Ο Γεώργιος Ράλλης, στις *Πολιτικές εκμυστηρεύσεις* του, αναφέρει ότι, καθώς κυκλοφορούσαν φήμες ότι ο Καραμανλής θα συλληφθεί, άλλαζε συχνά τον τόπο διανυκτέρευσής του, ενώ έντονους φόβους για επιχείρηση επιβολής δικτατορίας την περίοδο εκείνη εξέφρασε αργότερα στη Βουλή και ο Ευάγγελος Αβέρωφ. Επίσης, ο τότε αντιπλοίαρχος Χρήστος Λυμπέρης, αναφέρει στα απομνημονεύματα του *Πορεία σε ταραγμένες θάλασσες*, ότι το Πολεμικό Ναυτικό ήταν διαρκώς σε επιφυλακή για να υπερασπιστεί τη δημοκρατία, ενώ, για να είναι σίγουροι, στελέχωσαν τα πολεμικά πλοία με ναύτες και αξιωματικούς που είχαν εκδιωχθεί

από την δικτατορία. Σημαντική είναι η και η μαρτυρία πρώην αξιωματικού της ΥΠΕΑ, Αλέξανδρου Δρεμπέλα στο βιβλίο του *Ο θρήνος του χωροφύλακα*, όπου αναφέρεται ότι, ο τότε αντισυνταγματάρχης της ΚΥΠ Αναστασιάδης, ήταν ενήμερος για την παρουσία 2.000 ανταρτών πόλεων. Η κυβέρνηση Καραμανλή πήρε μέτρα πολιτικής αποδυνάμωσης της ηγεσίας του στρατού όπως ότι αρνήθηκε να κυριαρχήσουν οι στρατιωτικοί στα Υπουργεία Εθνικής Άμυνας, Εσωτερικών και Ασφάλειας, η μεταφορά στα βόρεια σύνορα της χώρας ενός σημαντικού αριθμού στρατιωτικών μονάδων οι οποίες ήταν εγκατεστημένες έξω από την πόλη των Αθηνών, η μη άμεση καταδίωξη των στελεχών της δικτατορίας και των οπαδών της, αναθέτοντας έτσι την πράξη αυτή στους πολίτες και αναθέτοντας στην κυβέρνηση τον ρόλο του διαιτητή και όχι του αντιπάλου, η αύξηση του αμυντικού προϋπολογισμού και η αντικατάσταση των χαμηλόβαθμων αξιωματικών, δίνοντας έτσι επαγγελματική ασφάλεια στους αξιωματικούς.

7.1 Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΕΩΝ ΑΚΡΟΔΕΞΙΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Ενδεικτικό του τρομοκρατικού κλίματος της εποχής ήταν μια σειρά από βομβιστικές επιθέσεις. Συγκεκριμένα, το 1976, εμφανίστηκε η *Εθνική Σοσιαλιστική Οργάνωση Πανελληνίων* (*ΕΣΟΠ*), μια τρομοκρατική και νεοναζιστική οργάνωση η οποία είχε αποστείλει βόμβες κρυμμένες σε δέματα στο *ΚΚΕ*, σε εφημερίδες, στον Σύνδεσμο Ελλήνων Βιομηχάνων, ενώ πραγματοποίησε επιθέσεις και σε μετανάστες. Παράλληλα, κατά τη δεκαετία του 1970, δρούσε και η *Οργάνωση Εθνικής Αποκατάστασης*, τοποθετώντας βόμβες και η οποία παρέμεινε ενεργή μέχρι τα μέσα περίπου της δεκαετίας του 1980.

Τον Δεκέμβριο του 1976, δολοφονήθηκε ο Ευάγγελος Μάλλιος, από την *ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ 17 ΝΟΕΜΒΡΗ*, μια ένοπλη οργάνωση, προερχόμενη από τον χώρο της άκρας αριστεράς που ξεκίνησε τη δράση της κατά τη μεταπολίτευση και σταμάτησε το 2002 έπειτα από την σύλληψη των μελών της. Αμέσως μετά, η *17 Νοέμβρη* κυκλοφόρησε προκήρυξη όπου γνωστοποιούσε ότι ο λόγος της δολοφονίας του Μάλλιου, ήταν η ενεργή συμμετοχή του στα βασανιστήρια πολιτών επί δικτατορίας, χωρίς ποτέ να τιμωρηθεί για αυτή του τη δράση και επίσης, έκανε λόγο για ξεκάθαρη δολοφονία του Παναγούλη, εξαιτίας της έρευνάς του στα αρχεία της ΕΣΑ και του παρελθόντος πολιτικών, για την οποία μεγάλη ευθύνη έφερε η κυβέρνηση Καραμανλή. Το μόνο βέβαιο είναι ότι πρόκειται για μια μεγάλη ήττα της ελληνικής δημοκρατίας, καθώς επέτρεψε να κυκλοφορούν ελεύθεροι πρώην άμεσοι συνεργάτες του δικτατορικού καθεστώτος, που επί χρόνια καταπατούσαν τις ατομικές ελευθερίες και τα ανθρώπινα δικαιώματα, αφήνοντας έτσι ελεύθερο χώρο σε ένοπλες οργανώσεις να πάρουν το νόμο στα χέρια τους και να αντικαταστήσουν με τρόπο ωμό και παράνομο την ελληνική δικαιοσύνη.

Ένα νέο κόμμα, συμμετείχε στις εκλογές του 1977, η *Εθνική Παράταξη,* που είχε δημιουργηθεί κατά τα πρότυπα του ιταλικού ακροδεξιού-φασιστικού κόμματος *MSI* και επιδίωκε επαναφορά της μοναρχίας και εγκαθίδρυση φασιστικού καθεστώτος, συγκεντρώνοντας οπαδούς από τον χώρο των φιλοδικτατόρων και των φιλοβασιλικών, καθώς και διαφόρων άλλων αντιδραστικών στοιχείων. Τελικά, η *Εθνική Παράταξις*, συγκέντρωσε ποσοστό 6,82%, με 349.988 ψήφους και κέρδισε 5 έδρες στο ελληνικό κοινοβούλιο. Η επιτυχία αυτή της *Εθνικής Παράταξης*, απηχεί κυρίως, κατά τον Αναστασιάδη, «τη συγκυριακή δυσαρέσκεια μιας όχι ευκαταφρόνητης μερίδας αντιδραστικών ή φιλοβασιλικών – αντικαραμανλικών ψηφοφόρων της δεξιάς». Λίγο αργότερα, το 1978, σύμφωνα με το Αρχείο Καραμανλή, επανεμφανίστηκαν οι επίδοξοι πραξικοπηματίες στο χώρο του στρατού, αλλά δεν εξασφάλισαν υποστήριξη ούτε από τις Ένοπλες Δυνάμεις ούτε από το εξωτερικό, οπότε δεν μπόρεσαν να κάνουν κάτι.

Τον Ιανουάριο του 1979, η ένοπλη ακροαριστερή οργάνωση *Ιούνης '78*, στην πρώτη και μοναδική ενέργειά της, δολοφόνησε τον Πέτρο Μπάμπαλη, αστυνόμο και βασανιστή. Στην προκήρυξή της, η οργάνωση *Ιούνης '78* αναφέρει ότι δολοφόνησε τον Μπάμπαλη επειδή ήταν υπεύθυνος για βασανιστήρια και εκβιασμούς εις βάρος πολλών πολιτών επί δικτατορίας, ενώ μετά την πτώση της τελευταίας, όχι μόνο δεν καταδικάστηκε αλλά συνέχισε να συνεργάζεται με την Ασφάλεια. Στην προκήρυξη, η οργάνωση «χαιρετίζει» και την δολοφονία του Μάλλιου.

Το 1979, ιδρύθηκε το *Ενιαίο Εθνικιστικό Κίνημα* (*ΕΝΕΚ*), το οποίο, στο πρόγραμμά του, όπως αναφέρει η Έκθεση Ευρυγένη, διακήρυττε το πρωτείο του έθνους, την αξία της δύναμης, τη δημιουργία ενός πολιτισμού βασισμένου στην έννοια της φυλής, ενώ παράλληλα, προέβαλλε μια «ηρωική» αντίληψη για την ζωή και κατηγορούσε για διαφθορά το πολιτικό κατεστημένο. Το *ΕΝΕΚ*, διατηρούσε σχέσεις με ακροδεξιές ομάδες του εξωτερικού, όπως η βρετανική *League St. George*, η οποία ιδρύθηκε το 1974 και ανέλαβε να παίξει το ρόλο του συνδέσμου μεταξύ βρετανικών, αμερικανικών και άλλων ευρωπαϊκών ακροδεξιών οργανώσεων.

Το 1980 ήταν ένα έτος έντονης δραστηριοποίησης ακροδεξιών και φασιστικών στοιχείων. Συγκεκριμένα, τον Απρίλιο του 1980, πληροφορίες για κίνηση στρατιωτικών, οδήγησε στη λήψη αυξημένων μέτρων ασφαλείας. Ένα μήνα αργότερα, τον Μάιο του 1980, ο Καραμανλής εκλέγεται Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας και την θέση του στη *Νέα Δημοκρατία* και στην κυβέρνηση παίρνει ο Γ. Ράλλης. Η *Νέα Δημοκρατία*, για να επιτύχει την οριακή πλειοψηφία στη βουλή, επί τη ευκαιρία της εκλογής Προέδρου της Δημοκρατίας αλλά και αργότερα, θα δεχτεί στους κόλπους της όχι μόνο κεντρώους αλλά και ακροδεξιούς πολιτευτές και βουλευτές. Επίσης, το 1980, ιδρύθηκε η νεοφασιστική οργάνωση *Εθνική Φοιτητική Πρωτοπορία* εκδίδοντας και περιοδικό στη Θεσσαλονίκη.

Το 1981 η είσοδος της Ελλάδας στην τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα ήταν ένας από τους παράγοντες ενίσχυσης του κοινοβουλευτισμού στη χώρα μας.

Την περίοδο 1981-1985, αναλαμβάνει την διακυβέρνηση της χώρας το *ΠΑ.ΣΟ.Κ,*. όπου γνωστοποιούνται τουλάχιστον τρείς ασκήσεις ετοιμότητας για την αντιμετώπιση ενδεχόμενης ανατροπής της δημοκρατίας. Συγκεκριμένα, την 1η Ιουνίου 1982, ο υφυπουργός Άμυνας, Αντώνης Δροσογιάννης κηρύττει την έναρξη συναγερμού, ο Παπανδρέου μεταβαίνει στο Πεντάγωνο, στην ΕΡΤ και στον ΟΤΕ εγκαθίστανται ταγματάρχες ως «σύνδεσμοι» και το σπίτι του Παπανδρέου περικυκλώνεται από ισχυρές δυνάμεις της αστυνομίας.

Η δεύτερη άσκηση πραγματοποιήθηκε στις 26-27 Φεβρουαρίου 1983, όπου αρχικά τα σώματα ασφαλείας τέθηκαν σε επιφυλακή, υπουργοί μετέβησαν στο Πεντάγωνο και ο υφυπουργός Άμυνας Παυσανίας Ζακολίκος επιθεωρεί τις μονάδες της Β. Ελλάδας, ενώ στο δεύτερο στάδιο της άσκησης, αυτή επεκτάθηκε στο στρατό, τα κόμματα ενημερώθηκαν, αξιωματικοί εγκαταστάθηκαν σε ΕΡΤ και ΟΤΕ, ενώ το *ΚΚΕ* και το *ΚΚΕ εσωτερικού* ειδοποιήθηκαν να πάρουν τα μέτρα τους, ενεργοποιώντας τους παράνομους μηχανισμούς τους και τις μικρές αριστερές οργανώσεις. Στη συνέχεια αποστρατεύτηκαν 29 στρατηγοί, 52 ταξίαρχοι και 100 συνταγματάρχες.

Ο τότε φιλοκυβερνητικός τύπος υποστήριξε ότι υπήρχαν πληροφορίες για ύποπτες κινήσεις στρατιωτικών στο Μεγάλο Πεύκο, στην Ξάνθη και στην Αλεξανδρούπολη, τα ευρωπαϊκά δίκτυα *BBC*, *DW*, *RTF* έκαναν λόγο για προσπάθεια πραξικοπήματος αλλά επισήμως ανακοινώθηκε ότι επρόκειτο πάλι για άσκηση.

Την ίδια περίπου περίοδο, η *Εθνική Φοιτητική Πρωτοπορία*, η οποία είχε συγκεντρώσει ορισμένους νέους οπαδούς του Κ4Α, άρχισε να αναπτύσσει ενεργό δράση στο περιβάλλον του πανεπιστημίου.659 Επιπλέον, εμφανίστηκαν και φασιστικά κόμματα όπως για παράδειγμα το *Χρισκέλ*, με ελάχιστη επιρροή αλλά εμποτισμένα με φασιστικές νοοτροπίες και πρακτικές που καθοδηγούνταν από υμνητές των καθεστώτων του Χίτλερ και του Μουσσολίνι και διατηρούσαν δεσμούς με διάφορες τρομοκρατικές ομάδες.

Παράλληλα, κατά την δεκαετία του 1980, εμφανίστηκαν φασιστικές-ακροδεξιές οργανώσεις και στο χώρο του αθλητισμού. Συγκεκριμένα, εμφανίστηκε στα γήπεδα η νεοφασιστική *Ναζιστική Οργάνωση Παναθηναϊκών Οργανώσεων* (*ΝΟΠΟ*), αποτελούμενη από οπαδούς του Παναθηναϊκού. Αργότερα, κατά τη δεκαετία του 1990, στον σύνδεσμο οπαδών του Παναθηναϊκού *Cocneys*, θα εμφανιστούν νεοναζί, φωνάζοντας φασιστικά συνθήματα, φέροντες σβάστικες. Παρόμοια φαινόμενα εμφανίστηκαν και στους οπαδούς του Ολυμπιακού, και συγκεκριμένα στην *Θύρα 7*, υπό την ηγεσία ενός ακροδεξιού με το ψευδώνυμο «Υποβρύχιος», όμως σύντομα το «κίνημα» αυτό διαλύθηκε.

Πίσω στα πολιτικά κόμματα, για τον Milza, η μόνη υπολογίσιμη οργάνωση της εποχής, ήταν *Εθνική Πολιτική Ένωσις* (*ΕΠΕΝ*), ενώ και ο Δημήτρης Ευρυγένης στην Έκθεση του, θεωρεί την *ΕΠΕΝ*, ως την τότε «σημαντικότερη ομάδα εθνικιστικών τάσεων». Εμφανίστηκε το 1984, και συνδέονταν ιδεολογικά και πολιτικά με τη δικτατορία των συνταγματαρχών. Η *ΕΠΕΝ* ήταν εχθρική προς τον κομμουνισμό, υπέρμαχος της θρησκείας και της ηθικής τάξης, υπέρ της συμμετοχής της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ. Επίσης, ζητούσε την εξυγίανση του κοινοβουλευτικού συστήματος, την δημιουργία μιας οικονομίας βασισμένης στην ιδιωτική πρωτοβουλία, την ισόρροπη κοινωνική πολιτική, ενώ παράλληλα, αντιφάσκοντας με την προφανή σύνδεσή της με την δικτατορία των συνταγματαρχών, εξέφραζε την αντίθεσή της προς τον ολοκληρωτισμό. Πρωταρχικός στόχος της *ΕΠΕΝ*, σύμφωνα με την Έκθεση Ευρυγένη, ήταν η ηθική αποκατάσταση της Χούντα και η αποφυλάκιση των πρωταιτίων της, ενώ τα ηγετικά στελέχη της *ΕΠΕΝ*, πρόβαλλαν συνέχεια τις προνομιακές τους σχέσεις με τον δικτάτορα Παπαδόπουλο, του οποίου κρυφά μαγνητοφωνημένο μήνυμα, μεταδόθηκε κατά την συνεδρίαση των ιδρυτικών της *ΕΠΕΝ*.

Μάλιστα, στις ευρωεκλογές του 1984, η *ΕΠΕΝ*, έλαβε ποσοστό λίγο πάνω από 2%, κατακτώντας μια έδρα στο Ευρωκοινοβούλιο. Στις ευρωεκλογές αυτές, συμμετείχε ως κόμμα το *Ενιαίο Εθνικιστικό Κίνημα* (*ΕΝΕΚ*), συγκεντρώνοντας ποσοστό μόλις 0,09%, ενώ στις εθνικές εκλογές του 1985 δεν συμμετείχε. Η *ΕΠΕΝ*, στις εθνικές εκλογές του 1985, συγκέντρωσε ποσοστό κάτω του 1%, χωρίς να εκλεγεί υποψήφιος βουλευτής της στο ελληνικό κοινοβούλιο.

Η Έκθεση Ευρυγένη, εμφανίζεται καθησυχαστική όσον αφορά την άκρα δεξιά στην Ελλάδα κατά τη δεκαετία του 1980. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με αυτήν, δεν φαίνεται να υπήρχαν μέχρι τότε μόνιμοι δεσμοί συνεργασίας μεταξύ ελληνικών ακροδεξιών ομάδων και ξένων κέντρων, ενώ, αν και επισημάνθηκαν κάποιες επαφές μεταξύ Ελλήνων ακροδεξιών και της ιταλικής *Ordine Nuovo* αμέσως μετά την πτώση της Χούντας, δεν υπήρχαν ως τότε πληροφορίες περί διατήρησης των σχέσεων αυτών. Επίσης, στην ίδια Έκθεση, αναφέρεται ότι «ο μικρός αριθμός μεταναστών δεν επιτρέπει να τεθεί σε δοκιμασία η συμπεριφορά τόσο των ατόμων, όσο και του κοινωνικού συνόλου ως προς τις φυλετικές σχέσεις», η «σημαντική παροικία των Αφρικανών σπουδαστών, που φοιτούν από χρόνια στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Ελλάδος, έχει ενταχθεί αρμονικά τόσο στο πανεπιστημιακό, όσο και, γενικότερα, στο κοινωνικό περιβάλλον», ενώ γενικότερα η «στάση του αυτόχθονος πληθυσμού απέναντι στις εθνικές ή θρησκευτικές μειονότητες χαρακτηρίζεται από πνεύμα ανοχής και ξενοφιλίας και στερείται, κατά κανόνα, φυλετικών προκαταλήψεων».

Όμως, η πραγματικότητα είναι διαφορετική. Όσον αφορά την επαφή ελληνικών ακροδεξιών στοιχείων με ομοϊδεάτες τους στο εξωτερικό, αναφέραμε ήδη ότι το *ΕΝΕΚ* είχε επαφές με την *Λίγκα του Αγ. Γεωργ*ίου, ενώ έντονες ήταν οι επιρροές από το εξωτερικό με την *Εθνική Παράταξη* να δημιουργείται κατά τα πρότυπα του ιταλικού *MSI*. Σχετικά με τον ρατσισμό και την ξενοφοβία στη χώρα μας κατά την περίοδο εκείνη, ο Παπαδημητρίου αναφέρει ότι οι Τσιγγάνοι, οι οποίοι κατοικούσαν στην Ελλάδα εδώ και αιώνες, από την ίδρυση του ελληνικού κράτους μέχρι και το 1978, για το ελληνικό κράτος ήταν «ανιθαγενείς αγνώστου υπηκοότητας» και δεν απολάμβαναν τα αναφαίρετα ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα».

Παράλληλα, πολλοί Έλληνες γονείς αντιδρούσαν έντονα στη συστέγαση των παιδιών τους στα σχολεία με τα παιδιά των τσιγγάνων, με αποτέλεσμα να ξεσπάσουν ταραχές στην Λεπτοκαρυά Πιερίας το 1983 και στα Εξαμίλια Κορινθίας το 1986. Επιπλέον το εθνοτικό καθεστώς της μειονότητας των μουσουλμάνων στην Δυτική Θράκη, αριθμεί 120.000 άτομα και προκαλούσε πάντα ουκ ολίγες συγκρούσεις μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, ενώ βάση της Συνθήκης της Λωζάνης (1923), η θρησκευτική πρακτική των Ελλήνων μουσουλμάνων της Θράκης απολαμβάνει ειδικής προστασίας.

Σε ότι αφορά τον πληθυσμό των μεταναστών στη χώρα μας την περίοδο εκείνη, στα τέλη της δεκαετίας του 1980, στην Ελλάδα κατοικούσαν πάνω από 16.000 άνθρωποι, προερχόμενοι από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και περίπου διπλάσιος αριθμός ατόμων από άλλες χώρες – κυρίως Φιλιππίνες, Πολωνία, Αίγυπτο και Ιράν. Θεωρείται ότι ο πληθυσμός των ξένων κατοίκων της Ελλάδας ήταν εξαιρετικά μικρός και επομένως η παρουσία τους δεν γινόταν τόσο αισθητή, οπότε δεν μπορούμε να μιλάμε με σιγουριά για το αν η ελληνική κοινωνία εκείνης της εποχής ήταν πράγματι φιλόξενη και ανοιχτή. Πράγματι, και η Έκθεση Ευρυγένη αναφέρει ότι είναι πολύ μικρός ο αριθμός των μεταναστών ώστε να «δοκιμαστεί» η συμπεριφορά των Ελλήνων, αλλά, πιθανόν σε μια προσπάθεια να ωραιοποιήσει την πραγματικότητα και να «διαφημίσει» τη χώρα μας, καταλήγει στο αστήρικτο συμπέρασμα ότι η ελληνική κοινωνία είναι εξαιρετικά ανεκτική και φιλόξενη.

Κατά τη μεταπολίτευση, τα κόμματα και οι οργανώσεις της άκρας δεξιάς, δεν έβαλαν στο στόχαστρο τους συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, ούτε εξέφραζαν, τουλάχιστον όχι έντονα, κάποιες ρατσιστικές και ξενοφοβικές θέσεις. Ήταν περισσότερο νοσταλγοί του Απριλιανού καθεστώτος, οπαδοί της μοναρχίας, εχθροί του κοινοβουλευτισμού, άνθρωποι της Χούντας, και αυτός θεωρούμε ότι είναι ο κύριος λόγος για τον οποίο τα κόμματα της άκρας δεξιάς βρήκαν ελάχιστη έως ανύπαρκτη ανταπόκριση στο εκλογικό σώμα, και όχι τόσο η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα ή η επίλυση κάποιων μακροχρόνιων προβλημάτων της χώρα μας, πολλά από τα οποία παραμένουν ακόμα και σήμερα άλυτα (π.χ. γραφειοκρατία, διαφθορά, περίθαλψη, εκπαίδευση κλπ.). Κανείς δεν μπορούσε να ξεχάσει τα εγκλήματα των δικτατόρων και των συνεργατών τους, ενώ οι προσπάθειες νεκρανάστασης της δικτατορίας, κινητοποιούσαν άμεσα κυβερνήσεις και λαό και καταπνίγονταν πριν πάρουν έκταση.

8. ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ, 1990 – 2012

Στις εκλογές της 15ης Απριλίου 1990, η *Νέα Δημοκρατία* αναλαμβάνει και πάλι την διακυβέρνηση της χώρας, αλλά με ισχνότατη πλειοψηφία. Τότε επανέρχεται δυναμικά στο προσκήνιο το θέμα της ονομασίας των Σκοπίων και η κυβέρνηση θα αρχίσει να κλυδωνίζεται, καθώς ο Υπουργός Εξωτερικών, Αντώνης Σαμαράς, διαφωνεί με την τακτική Μητσοτάκη στο θέμα και αποχωρεί από τη *Νέα Δημοκρατία* για να ιδρύσει, τον Ιούνιο του 1993, ένα νέο κόμμα, την *Πολιτική Άνοιξη*. Η αλυτρωτική προπαγάνδα και η παραχάραξη της ιστορίας από τις κυβερνήσεις των Σκοπίων, η όξυνση του κλίματος με τη διοργάνωση μεγάλων λαϊκών συλλαλητηρίων στην Ελλάδα αρχές της δεκαετίας και αργότερα με την επιβολή εμπάργκο στα Σκόπια από την κυβέρνηση Ανδρέα Παπανδρέου, η λανθασμένη κίνηση των ελληνικών κυβερνήσεων να αποδεχτούν ονομασία που θα περιέχει τον όρο «Μακεδονία» και στη συνέχεια η επιμονή της γειτονικής χώρας να ονομαστεί Δημοκρατία της Μακεδονίας, χωρίς έστω γεωγραφικό προσδιορισμό («Άνω» ή «Βόρεια» Μακεδονία), συνέβαλλαν στη διαιώνιση ενός σοβαρού εθνικού ζητήματος.

Παράλληλα, οξύνθηκαν και οι σχέσεις με την Τουρκία, καθώς η τελευταία συνεχώς αμφισβητούσε και αμφισβητεί τα σύνορα της χώρας μας. Μάλιστα, το 1996, Τούρκοι δημοσιογράφοι κατέβασαν την ελληνική σημαία από ελληνική βραχονησίδα στα Ίμια, ακολούθησε πολεμικός συναγερμός και έπειτα από την παντελώς γελοία και ανεύθυνη αντιμετώπιση της κυβέρνησης Σημίτη, τουρκικές ειδικές δυνάμεις κατέλαβαν ελληνική βραχονησίδα. Έπειτα από παρέμβαση των ΗΠΑ, Ελλάδα και Τουρκία δεν πολέμησαν μεταξύ τους. Γεγονός όμως είναι ότι δεν αποσύρθηκαν από την ελληνική περιοχή μόνο οι τουρκικές δυνάμεις, ως όφειλαν, αλλά και οι ελληνικές, με αποτέλεσμα η ελληνική κυβέρνηση να κατηγορηθεί για ενδοτισμό και άνευ όρων υποχώρηση.

Επιπλέον, το κλίμα στις σχέσεις με την Τουρκία θα παραμείνει μέχρι σήμερα αρνητικό, καθώς η παράνομη κατοχή της Βόρειας Κύπρου εξακολουθεί ακόμα και σήμερα, το τουρκικό κράτος αμφισβητεί συνέχεια τα σύνορα της χώρα μας κάνοντας λόγο για «γκρίζες ζώνες» στο Αιγαίο.

Ταυτόχρονα, από τις αρχές δεκαετίας του 1990, η χώρα μας, η πιο ανεπτυγμένη των Βαλκανίων και μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα μετατραπεί σε χώρα υποδοχής μεταναστών, βοηθούντος του αιματηρού πολέμου στην τότε Γιουγκοσλαβία, της άθλιας οικονομικής κατάστασης της γειτονικής Αλβανίας και της πρόσφατης κατάρρευσης του κομμουνισμού. Η Ελλάδα, χωρίς κάποιο σχέδιο, χωρίς οργανωμένη μεταναστευτική πολιτική, χωρίς πολιτική ομαλής και γρήγορης ένταξης των μεταναστών που εγκατέλειψαν τις χώρες τους για να ξεφύγουν από την ανέχεια ή (και) τον πόλεμο, θα αρχίσει να δέχεται χιλιάδες μετανάστες, ενώ, όπως είδαμε, παλιότερα, ο συνολικός πληθυσμός ξένων δεν ξεπερνούσε τις λίγες χιλιάδες. Άξιο αναφοράς ότι, σύμφωνα με την

τελευταία απογραφή πληθυσμού του 2001, από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, ο πληθυσμός μόνο των καταγεγραμμένων αλλοδαπών ξεπερνά τους 760.000 ανθρώπους.

Έτσι, στην ελληνική κοινωνία, σε συνδυασμό πάντα και με την ύπαρξη μεγάλων άλυτων εθνικών ζητημάτων και την ήδη υπάρχουσα εχθρότητα προς τους αθίγγανους και τους μουσουλμάνους, θα αρχίσουν να γίνονται ιδιαίτερα ορατές ρατσιστικές και ξενοφοβικές τάσεις. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι, ενώ το 1989, το ποσοστό των Ελλήνων που δήλωνε ότι αριθμός των μεταναστών στην Ελλάδα είναι υπερβολικά μεγάλος ήταν 29%, στη συνέχεια, το 1992 έγινε 45% και το 1993, 57%.

Την ίδια περίοδο, αρχίζουν να διογκώνονται οι ρατσιστικές επιθέσεις στη χώρα μας. Αρχές της δεκαετίας του 1990 ορθόδοξοι χριστιανοί και μουσουλμάνοι, συγκρούστηκαν στην Κομοτηνή, με αποτέλεσμα να χάσει τη ζωή του ένας ορθόδοξος χριστιανός, να τραυματισθούν 19 άτομα και να υποστούν ζημιές καταστήματα μουσουλμάνων. Αφορμή των συγκρούσεων, ήταν η καταδίκη του πρώτου ανεξάρτητου μουσουλμάνου βουλευτή –ο οποίος εξελέγη τον Ιούνιο του 1989– σε 18 μήνες φυλάκιση, με την κατηγορία της διασάλευσης της ειρήνης και της αναμόχλευσης των παθών, όπως και η φυλάκιση ενός άλλου μουσουλμάνου ηγέτη. Γενικά, οι μουσουλμάνοι παραπονούνταν για τα έντονα γραφειοκρατικά εμπόδια που συναντούσαν σε διάφορες δραστηριότητες τους (π.χ. οικοδόμηση κατοικιών) και αποκλεισμούς από διάφορες άλλες υπηρεσίες και δικαιώματα (π.χ. άδεια οδήγησης). Παράλληλα, στην Αθήνα, τον Ιούνιο του 1991 άγνωστοι επιτέθηκαν και κακοποίησαν μουσουλμάνο ιδιοκτήτη βιντεοκλάμπ στο Γκάζι, τον Ιανουάριο του 1992 ένας μαύρος συνάνθρωπος μας ξυλοκοπήθηκε άγρια στο κέντρο της Αθήνας, τον Οκτώβριο του 1993 άγνωστοι ξυλοκόπησαν αλλοδαπούς στους Αμπελοκήπους, στο Γουδί και στην Καισαριανή.

Όλες οι παραπάνω συνθήκες, η διαρκής ένταση στις σχέσεις μας με γειτονικές χώρες και η συνεχής είσοδος μεταναστών στη χώρα μας, χωρίς κανένα ουσιαστικά σχέδιο ομαλής ένταξής τους στην ελληνική κοινωνία, ήταν οι πλέον κατάλληλες για την ανάδυση νέων ακροδεξιών και φασιστικών κομμάτων και οργανώσεων στη χώρα μας, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990.

8.1 ΑΚΡΟΔΕΞΙΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ’90

8.1.1 Η ΧΡΥΣΗ ΑΥΓΗ

Παράλληλα, με την όξυνση των εθνικών μας ζητημάτων και την έναρξη μαζικής εισόδου μεταναστών στην χώρα μας, εμφανίζονται και κάποιες μικρές ακροδεξιές-φασιστικές οργανώσεις. Συγκεκριμένα, το 1991 εξαρθρώθηκε η νεοφασιστική οργάνωση *Νέοι Αθόρυβοι Καταδρομείς* έπειτα από έκρηξη βόμβας στα χέρια μέλους της. Κατά την περίοδο 1992-1995, περίοδο έξαρσης του Μακεδονικού ζητήματος, στο 39ο ΤΕΛ δρούσε η νεοφασιστική οργάνωση *Εθνικό Τάγμα* πραγματοποιώντας επιθέσεις κατά μαθητών. Επίσης, μέχρι τουλάχιστον και το 1997, δρούσε σε σχολικό συγκρότημα των Αθηνών η οργάνωση *Εθνικιστική Φάλαγγα*, η οποία μάλιστα έφτασε στο σημείο να επιτεθεί σε αναρχικό και να τον κουρέψει. Άλλη παρόμοια οργάνωση της δεκαετίας του 1990 ήταν και οι *Άρειοι Πολεμιστές*, αποτελούμενοι από 40 περίπου άτομα που συνήθιζαν να καταδιώκουν Αλβανούς, να γεμίζουν τους τοίχους με συνθήματα και ναζιστικά σύμβολα, ενώ επιτέθηκαν ακόμα και στα γραφεία του Συνασπισμού. Όλες οι παραπάνω οργανώσεις απολάμβαναν της στήριξης της *Χρυσής Αυγής*, της πιο γνωστής και προβεβλημένης ακροδεξιάς, αν όχι καθαρά φασιστικής, οργάνωσης στην Ελλάδα.

Το πλήρες όνομα της οργάνωσης αυτής είναι *Λαϊκός Σύνδεσμος Χρυσή Αυγή*, η οποία εκδίδει το ομώνυμο μηνιαίο περιοδικό και ανά δύο εβδομάδες την ομώνυμη εφημερίδα. Και τα δύο αυτά έντυπα, μπορεί να τα βρει κανείς σε καταστήματα τύπου και πάγκους εφημεριδοπωλών σε ολόκληρη την Ελλάδα και δεν διατίθενται σε εξειδικευμένα καταστήματα ή μόνο σε συνδρομητές όπως – ίσως – θα περίμενε κανείς. Σύμφωνα με τη ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια *Βικιπαίδεια* (*Wikipedia*), το πρώτο περιοδικό *Χρυσή Αυγή* κυκλοφόρησε το 1980, το 1993 θα αρχίσει η οργάνωση την πολιτική της δράση υπό τη μορφή κόμματος και θα κυκλοφορήσει το πρώτο φύλλο της ομώνυμης εφημερίδας, ενώ το 1994 χρυσαυγίτες θα πολεμήσουν εθελοντικά στο πλευρό των Σέρβων της Βοσνίας, γεγονός που θα τους φέρει σε ρήξη με την ηγεσία της οργάνωσης, τον Νίκο Μιχαλολιάκο.

Η ιστορία του Μιχαλολιάκου είναι η εξής: το 1976 προφυλακίστηκε για επεισόδια κατά τη διάρκεια της κηδείας του Μάλλιου, ήταν μέλος του Κ4Α του Πλεύρη και το 1979 κατηγορήθηκε για συμμετοχή σε βομβιστικές ενέργειες νεοφασιστών. Το 1984, σταμάτησε την έκδοση της *Χρυσής Αυγής* για να ενταχθεί στην *ΕΠΕΝ*. Τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, ανέλαβε την ηγεσία της Νεολαίας της *ΕΠΕΝ*, έπειτα μάλιστα από προσωπική εντολή του φυλακισμένου δικτάτορα Παπαδόπουλου, αλλά λίγο αργότερα αποχώρησε και το 1993 ίδρυσε τον *Λαϊκό Σύνδεσμο Χρυσή Αυγή*. Μάλιστα, το 1994, η *Χρυσή Αυγή* συμμετείχε στις ευρωεκλογές ως κόμμα λαμβάνοντας μόλις 7.264 ψήφους.

Επιπλέον, κατηγορούν τον πρόεδρο του ακροδεξιού εκλεγμένου κόμματος *ΛΑ.Ο.Σ.*, Γιώργο Καρατζαφέρη, επειδή συμπλέει και συνεργάζεται με τα άλλα κοινοβουλευτικά κόμματα και επειδή παρευρέθη στην Γιορτή της Δημοκρατίας. Στην ιστοσελίδα της, ο επισκέπτης μπορεί να διαβάσει άρθρα υβριστικά για τον Κομμουνισμό, το *ΚΚΕ* και την δράση του *ΕΑΜ-ΕΛΑΣ*, άρθρα όπου τονίζονται τα εγκλήματα των Συμμαχικών Δυνάμεων κατά την περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου (βομβαρδισμός της Δρέσδης), τα εγκλήματα του καθεστώτος του Στάλιν, ακόμα και ιδεολογικά κείμενα θετικά διακείμενα προς τον εθνικοσοσιαλισμό, τον φασισμό και την θεωρία της «Ελληνικής Φυλής». Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο για το χαρακτήρα αλλά και για τη δράση της *Χρυσής Αυγής* είναι η συμμετοχή της σε Εθνικιστικό Συνέδριο που πραγματοποιήθηκε στη Γαλλία, όπου ανάμεσα στους συμμετέχοντες ήταν και το επιτυχημένο γαλλικό ακροδεξιό κόμμα *Εθνικό Μέτωπο* (*Front National-FN*) του Ζαν Μαρί Λεπέν, ενώ και η *Ελληνική Εθνικιστική Διαδικτυακή Κοινότητα Κυναίγειρος* παραπέμπει στην ιστοσελίδα της οργάνωσης. Μάλιστα, όσον αφορά τις σχέσεις με το γαλλικό *Εθνικό Μέτωπο*, τον Απρίλιο του 2002, μέλη της *Χρυσής Αυγής*, ετοίμαζαν εκδήλωση υποστήριξης του Λε Πεν, στο Πεδίον του Άρεως αλλά τα σχέδια τους τα χάλασαν μέλη αριστερών και ειρηνιστικών οργανώσεων, συγκεντρώθηκαν νωρίτερα στον ίδιο χώρο, φωνάζοντας αντιφασιστικά συνθήματα.

Στην ιστοσελίδα της *Χρυσής Αυγής* υπάρχει το κείμενο για τα ιδεολογικά πιστεύω των μελών της, με συνολικά 12 σημεία. Συγκεκριμένα, τα μέλη της *Χρυσής Αυγής* :

α. διατρανώνουν την αντίθεσή τους στον «διεθνιστικό κομμουνισμό» και στον «φιλελεύθερο οικουμενισμό», **β.** είναι υπέρμαχοι της εθνικιστικής κοσμοθεωρίας και της ανάδυσης μιας νέας κοινωνίας και ενός νέου ανθρώπου, **γ.** εναντιώνονται σε κάθε εξουσία που στηριζόμενη στην πλουτοκρατία, διαιωνίζει την παρακμή των αξιών και γενικά κάθε εξουσία είτε «δικτατορία των στρατιωτικο-οικονομικών συμφερόντων» είτε «δικτατορία του κοινοβουλευτισμού» καθώς και οι δύο αυτές «δικτατορίες» είναι για τους χρυσαυγίτες ένας «αντεθνικός ισοπεδωτισμός», **δ.** για τους χρυσαυγίτες ο εθνικισμός είναι η «μόνη απόλυτη και πραγματική επανάσταση», στόχος της οποίας είναι η ανάδυση νέων ηθικών, πνευματικών, κοινωνικών και ψυχικών αξιών, **ε.** είναι υπέρμαχοι του «Λαϊκού κράτους», όπου την πολιτική εξουσία έχει ο λαός, χωρίς να παρεμβάλλονται κόμματα, ενώ για τον εθνικισμό ο Λαός είναι «μια ποιοτική σύνθεση ανθρώπων με την ίδια βιολογική και πνευματική κληρονομιά, που αποτελεί την πηγή κάθε Δημιουργίας και εκφράζει τη δύναμη του Λαϊκού κράτους», **στ.** για τους χρυσαυγίτες «δημοκρατία σημαίνει κράτος του δήμου δηλαδή του Λαού που αποτελείται από ανθρώπους κοινής καταγωγής», το «Λαϊκό κράτος είναι η μόνη άμεση δημοκρατία» και «η πολιτεία όπου ο Λαός είναι η μόνη πραγματικότητα που δεν χρειάζεται εξουσία αλλά ηγεσία ο Λαός είναι ο πραγματικός άρχοντας, ηγεμονεύει τον εαυτό του μέσα απ' τον Ηγέτη του» και «γι' αυτό το Λαϊκό κράτος μπορεί να πραγματώνει την μοναδική δυνατή ισότητα, (που απορρέει από την Σκέψη και δεν είναι Φυσική, αλλά ανθρώπινο πολιτιστικό-πολιτικό δημιούργημα), την ισότητα ευκαιριών», **ζ.** θεωρούν ότι εντός του «Λαϊκού κράτους» υπάρχει πλήρης ισονομία και πολιτικά ιεραρχημένη κοινωνική ισότητα, δεν υπάρχει κοινωνική διαστρωμάτωση βάσει οικονομικών-εισοδηματικών τάξεων, όλες οι τάξεις του λαού επιτελούν μια συγκεκριμένη λειτουργία και συνεργάζονται μεταξύ τους όπως ένας ζωντανός οργανισμός και κυρίαρχη αξία είναι η αλληλεγγύη, **η.** εναντιώνονται τόσο στη ντόπια όσο και στη διεθνιστική μεγάλη και εκμεταλλευτική ιδιοκτησία.

θ. θεωρούν ότι «το κράτος, το Λαϊκό κράτος είναι η πολιτική οργάνωση του Έθνους και πως το Έθνος υπάρχει αφ' εαυτού χωρίς ν' αποτελεί εφεύρεση». Είναι αυτόματο πνευματικό γεγονός που ξεπηδά από την ύπαρξη του Λαού, είναι μια αντικειμενική πραγματικότητα που εδράζεται στην ύπαρξη του Λαού. Άσχετα αν συνειδητοποιούν σε έκταση και βάθος την ύπαρξη του τα μέλη του Λαού, το Έθνος είναι το ύψιστο πνευματικό γεγονός. Ο Λαός γεννιέται μέσα από τα φύλα, του τύπους μιας Φυλής και η ύπαρξή του γεννά το Έθνος σαν ανώτερη πνευματική της εκδήλωση (ηθική, πολιτιστική, θρησκευτική). Το Έθνος προερχόμενο από τον Λαό-Γένος, χρειάζεται για να ενδυναμώνεται και να αναπτύσσεται κράτος. Μπορεί να υπάρξει χωρίς κράτος αλλά φθίνει διαρκώς..., **ι.** το σύνολο θεωρείται ότι υπερέχει του ατόμου, το οποίο γίνεται πρόσωπο, μορφοποιείται και διαμορφώνει το «εγώ» του εντός του «εμείς» και «τονίζεται ότι» τα άτομα δεν έχουν ιστορική σημασία σε αντίθεση με τα πρόσωπα, τα οποία αποτελούν συμπυκνώσεις χωροχρονικές ιδιαίτερων ποιοτήτων του Λαού και του Έθνους. Πρόσωπο μπορεί να είναι μόνο ένα άτομο που ολοκληρώνεται από την κοινωνικοποίησή του, μέσα από την ικανότητα, σαν αρμονική σύνθεση των κοινωνικών και ατομικών αξιών. «Αυτός ο ανώτερος τύπος ανθρώπου είναι το νέο είδος ανθρώπου που επιδιώκει να πραγματώσει ο Εθνικισμός», **ια.** πρέπει να τιμούμε και να σεβόμαστε τα ήθη, τα έθιμα και τις παραδόσεις μας και στηριζόμενοι σε αυτά να αναζητήσουμε τη συνέχεια, την αέναη εξέλιξη, **ιβ.** θεωρούν ότι η κοινωνική ισότητα στηρίζεται στην αξιοκρατία και ότι μπορεί να χτιστεί μια κοινωνία δικαίου και ισονομίας, σεβόμενοι την εθνική, φυλετική και πνευματική ανισότητα των ανθρώπων, μια ισονομία που «είναι η απόδειξη της ηθικής υπέρβασης του Εθνικισμού και δείχνει πως απ' τη μια δεν συμβαίνει νομική διαφοροποίηση για να προφυλάξει θεσμικά τις φυσικά υπάρχουσες ανισότητες επειδή αυτές αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο της Φύσης και της Ζωής». Αντίθετα το Λαϊκό-Εθνικό κράτος δικαίου δίνει τα ίδια περιθώρια ανάδειξης και επισφράγισης του διαφορετικού στοιχείου της κάθε ύπαρξης.

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές ότι η *Χρυσή Αυγή* είναι μια καθαρά εθνικιστική, φασιστική και ρατσιστική οργάνωση όπου γίνεται μια περίεργη μείξη της δικτατορίας των συνταγματαρχών, του ναζιστικού καθεστώτος, της αθηναϊκής δημοκρατίας του Περικλή και των «επιστημονικών» φυλετικών θεωριών.

Καταρχήν, όπως κάθε ακροδεξιό και φασιστικό μόρφωμα, στρέφεται κατά του κατεστημένου, ντόπιου ή διεθνούς, που εκμεταλλεύεται και πλουτίζει εις βάρος του λαού και στη συνέχει βάλλει εναντίον όλων των πολιτικών τάσεων και ιδεολογιών, του κομμουνισμού, του φιλελευθερισμού, της αριστεράς και της δεξιάς οι οποίες, για την *Χρυσή Αυγή*, είναι ουσιαστικά οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος, που συμβάλλουν στην υποδούλωση της χώρας σε ξένες δυνάμεις και με τις ενέργειες τους στρέφονται κατά του έθνους και του λαού.

Όσον αφορά την «νέα» κοινωνία, αυτή είναι βασική αναφορά στον προγραμματικό/ιδεολογικό λόγο των φασιστικών κομμάτων και καθεστώτων. Η *Χρυσή Αυγή*, όμως δεν υποστηρίζει τη δημιουργία κάποιου ισχυρού κόμματος που με την υποστήριξη του λαού, θα αλλάξει εκ βάθρων

την κοινωνία, όπως για παράδειγμα το ναζιστικό. Αντίθετα, δεν επιθυμεί την ύπαρξη κανενός κόμματος, αλλά την ύπαρξη ενός ισχυρού-χαρισματικού ηγέτη, παραπέμποντας έτσι σε ένα δικτατορικό καθεστώς, όπου η εξουσία ασκείται από τον ηγέτη και τους συνεργάτες του, που ούτε προέρχονται ούτε δημιουργούν κάποιο κόμμα, ούτε επιτρέπουν την ύπαρξη άλλων κομμάτων.

Ειδικά, με την προσέγγιση του όρου «λαός» που κάνει η *Χρυσή Αυγή*, φαίνονται ξεκάθαρα οι ρατσιστικές και αντιδημοκρατικές της αντιλήψεις. Η *Χρυσή Αυγή* ουσιαστικά ζητά άμεσα την άρση θεμελιωδών δικαιωμάτων μιας σειράς κοινωνικών ομάδων, καθώς υποστηρίζει ότι ο λαός αποτελείται μόνο από άτομα κοινής εθνικής και πολιτιστικής καταγωγής και «βιολογικής κληρονομιάς», με άλλα λόγια, αυτοί που έχουν ξένη καταγωγή, ανήκουν σε άλλη φυλή, έχουν άλλα ήθη, έθιμα και παραδόσεις, δεν νοούνται ως ισότιμα μέλη του λαού και επομένως δεν έχουν καμία συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων. Εδώ, η δικτατορία των συνταγματαρχών μπερδεύεται με την αθηναϊκή δημοκρατία του Περικλή, με τον αποκλεισμό μιας σειρά κοινωνικών ομάδων από λήψη αποφάσεων (μέτοικοι, γυναίκες κλπ.).

Παράλληλα, μυθοποιεί και θεοποιεί τον έθνος, το οποίο εμφανίζεται να υπάρχει ανέκαθεν, εμφανίζεται την ίδια ακριβώς στιγμή με το λαό, ο οποίος με τη σειρά του γεννήθηκε μέσα από τα φύλα και του τύπους μιας φυλής. Με άλλα λόγια, η *Χρυσή Αυγή*, σε ένα ρατσιστικό παραλήρημα, ταυτίζει τον κάθε λαό με μια συγκεκριμένη φυλή και υποστηρίζει την διατήρηση μιας «καθαρότητας» και της αναλλοίωτης γενετικής ταυτότητας του έθνους μέσα στους αιώνες, προφανώς επηρεασμένη από την θεωρία του Αρειανισμού στο Ναζιστικό καθεστώς και την προσπάθεια του Χίτλερ και των συνεργατών, για επίτευξη φυλετικής καθαρότητας της Γερμανίας, με μαζική εξόντωση όλων των μη Αρείων (μαύρων, τσιγγάνων κλπ.), τον διαχωρισμό των ανθρώπων σε ανώτερες και κατώτερες φυλές και την εξόντωση των τελευταίων (Εβραίοι) που συνωμοτούν εις βάρος των ανώτερων Άρειων Γερμανών. Παράλληλα, η *Χρυσή Αυγή* υποστηρίζει ανοιχτά και ξεκάθαρα την πνευματική, εθνική και φυλετική ανισότητα μεταξύ των ανθρώπων, ενώ ειδικά για την τελευταία θεωρεί ότι είναι ένα «φυσικό» φαινόμενο, παραπέμποντας στις ψευδοεπιστημονικές φυλετικές θεωρίες του παρελθόντος.

Εκτός από το παραπάνω ιδεολογικό μανιφέστο της *Χρυσής Αυγής*, στην επίσημη ιστοσελίδα της οργάνωσης, υπάρχει και κείμενο με τις βασικές της θέσεις σε διάφορα ζητήματα. Οι θέσεις αυτές είναι οι εξής:

1. αυτονομία της Βορείου Ηπείρου και στη συνέχεια ενσωμάτωση της στο ελληνικό κράτος, **2.** απέλαση όλων των «Σκοπιανών πρακτόρων» και δημιουργία συνόρων με τη Σερβία, **3.** απελευθέρωση της Κύπρου και αντιμετώπιση της Τουρκίας μόνο με τη δύναμη των όπλων για μόνο αυτή τη γλώσσα καταλαβαίνει, **4.** δημιουργία αμυντικής ασπίδας στο Αιγαίο με εξοπλισμό και επάνδρωση των νησιών, **5.** ο πληθυσμός των μουσουλμάνων της Θράκης να είναι τόσος όσος αυτός των Ελληνορθόδοξων της Ίμβρου, της Τενέδου και της Κωνσταντινούπολης, **6.** παροχή κάθε δυνατής βοήθειας στον απόδημο Ελληνισμό, **7.** καταγγελία συμφωνιών όπως η Συνθήκη του

Μάαστριχτ και διεθνών οργανισμών όπως το η ΕΟΚ και το ΝΑΤΟ καθώς δεν εξυπηρετούνται τα ελληνικά συμφέροντα, **8.** υποχρεωτική στράτευση ανδρών και γυναικών στα 18, κατάργηση των «ανθελληνικών» απαλλαγών στράτευσης για διάφορες κατηγορίες πολιτών όπως αντιρρησίες συνείδησης, μάρτυρες του Ιεχωβά κλπ., κάθε δυνατή βοήθεια και εξοπλισμό του στρατού, **9.** πάταξη της διαφθοράς, της τοκογλυφίας και της κερδοσκοπίας, εθνικοποίηση των μονοπωλίων, καταγγελία των συμβάσεων με πολυεθνικές εταιρείες και ιδιοκτησία μόνο στους Έλληνες, **10.** απέλαση των λαθρομεταναστών.

Βάσει των παραπάνω θέσεων, καταρχήν, γίνεται αντιληπτός ο έντονα πολεμοχαρής και μιλιταριστικός χαρακτήρας της *Χρυσής Αυγής*. Συγκεκριμένα υποστηρίζει ένθερμα τον επεκτατικό πόλεμο της Ελλάδας σε βάρος των γειτόνων της, με κατάληψη εδαφών που ανήκουν στην Αλβανία και στα Σκόπια, τον εξοβελισμό της διπλωματίας και την επίλυση των εθνικών ζητημάτων της χώρας με την ισχύ των όπλων και πλήρη στρατικοποίηση της κοινωνίας με υποχρεωτική στράτευση όλων ανεξαιρέτως των Ελλήνων και των Ελληνίδων.

Επίσης, γίνεται αντιληπτός ο έντονα φασιστικός-εθνικιστικός, ρατσιστικός και ξενοφοβικός χαρακτήρας της οργάνωσης. Ζητείται η άμεση απέλαση όλων των λαθρομεταναστών, καθώς σε αυτούς οφείλεται η ύπαρξη πλήθους προβλημάτων όπως η ανεργία, η εγκληματικότητα και η κατάρρευση των ασφαλιστικών ταμείων, η παραοικονομία, ενώ παράλληλα πρέπει να ασκηθούν διώξεις όσων «τολμούν» να απασχολούν ξένους εργάτες, προφανώς λόγω της «αντεθνικής» τους αυτής ενέργειας.

Επιπροσθέτως, η *Χρυσή Αυγή*, υιοθετεί μια έντονα αντιευρωπαϊκή στάση και μια εχθρική στάση απέναντι και σε διάφορους διεθνείς οργανισμούς, ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα των σύγχρονων ακροδεξιών μορφωμάτων, καθώς πίσω από τους ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς και συνθήκες, βλέπει μια επερχόμενη αλλοίωση της εθνικής μας ταυτότητας. Έτσι, ζητά να καταγγελθούν ευρωπαϊκές συμφωνίες και να εναντιωθούμε σε διεθνείς οργανισμούς επειδή δεν εξυπηρετούν τα συμφέροντα της Ελλάδας.

8.1.2 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΘΝΙΚΙΣΤΩΝ ΡΕΘΥΜΝΟΥ (ΟΕΡ)

Η *ΟΕΡ*, που ιδρύθηκε το 1995 στην Κρήτη, αυτοπροσδιορίζεται ως μια εθνική οργάνωση η οποία απέχει από πολιτικές σκοπιμότητες και συγκρούσεις, τονίζοντας μάλιστα ότι τα μέλη της προέρχονται από διάφορους κομματικούς χώρους, προσπαθώντας μάλλον έτσι να εμφανίζεται ως μια υπερκομματική και «ανοιχτή» οργάνωση η οποία δεν προτίθεται να συνεργαστεί με κάποιο κόμμα ή να κατέβει σε εκλογές. Στη συνέχεια, απροκάλυπτα τα μέλη της *ΟΕΡ* δηλώνουν ότι είναι υπέρμαχοι ενός υγιούς ελληνικού εθνικισμού μακριά όμως από γραφικότητες και ξένες επιρροές, σε μια έμμεση δήλωση διαφοροποίησης από το ναζισμό, τον φασισμό και άλλες ακροδεξιές και φασιστικές οργανώσεις και κόμματα.

Επιπλέον, δηλώνουν ότι επιθυμούν μια εθνική ορθόδοξη πίστη, μόνο όμως όταν αυτή διασφαλίζει την κουλτούρα μας όπως για παράδειγμα επί τουρκοκρατίας. Δηλαδή, με άλλα λόγια, ταυτίζουν εμμέσως την ιδιότητα του Έλληνα με αυτή του ορθόδοξου χριστιανού και, παράλληλα, επιθυμούν η ελλαδική Εκκλησία να παρέχει υπηρεσίες πέρα από τα αναμενόμενα καθήκοντά της ως θρησκεία (τέλεση μυστηρίων, κατήχηση, κήρυγμα, παραμυθία και συμβουλές) και μάλιστα κατά αποκλειστικότητα στον Έλληνα και όχι γενικά στους ορθόδοξους χριστιανούς. Η *ΟΕΡ* δηλώνει την αντίθεση της στην παγκοσμιοποίηση και στον πολυπολιτισμό και ζητά την εθνική ανεξαρτησία και την πίστη μας σε ήθη, έθιμα και παραδόσεις, μια θέση αναμενόμενη για ακροδεξιά οργάνωση, καθώς οργανώσεις, φορείς και κόμματα τέτοιων φρονημάτων πάντα κινδυνολογούν για την εθνική ταυτότητα.

Οι προθέσεις και ο χαρακτήρας της *ΟΕΡ* γίνεται ακόμα πιο εμφανής όταν αναφέρεται ότι η οργάνωση αυτή συκοφαντείται «από τα σκοτεινά κέντρα της εξουσία της πόλης και τους υποτακτικούς τους (στέκι μεταναστών, ΜΜΕ, φοιτητικές «αναρχοάπλυτες» οργανώσεις)». Έδω γίνεται σαφής η έντονη εχθρότητα της οργάνωσης προς τους μετανάστες και σε όσους παρέχουν βοήθεια προς αυτούς αλλά και η εχθρότητα προς τα ΜΜΕ που προφανώς έχουν ασχοληθεί μαζί της και, όπως ήταν αναμενόμενο, δεν σχολίασαν θετικά τις θέσεις τους και τις δράσεις τους. Μάλιστα, σύμφωνα με την *Ελευθεροτυπία*, στη δολοφονία 17χρονου Αλβανού στο Ρέθυμνο από μια ομάδα αγνώστων επειδή φορούσε μπλούζα με τη σημαία της πατρίδας του, ίσως εμπλέκεται η *ΟΕΡ* και άλλα ακροδεξιά-νεοφασιστικά στοιχεία, καθώς οι αστυνομικοί της περιοχής κατήγγειλλαν ότι δεν μπορούν να τους ελέγξουν, ενώ κατά τη διάρκεια εμφάνισης της Λιλιάνα Σαλίαϊ, μέλους του Αλβανικού Φόρουμ, σε εκπομπή του τηλεοπτικού καναλιού *ΚΡΗΤΗ TV*, όπου μιλούσε για το θέμα, χρυσαυγίτες τηλεφωνούσαν και εκτόξευαν απειλές κατά των στελεχών της εκπομπής επειδή την φιλοξενούσαν.

Επιπροσθέτως, διαφαίνεται η εχθρότητα προς τις φοιτητικές οργανώσεις αριστερών φρονημάτων, που καταχρηστικά αποκαλούν «αναρχικές» όπως καταχρηστικά αποκαλούσαν

«κομμουνιστές» όλους τους αριστερούς και γενικά τους δημοκρατικούς πολίτες, το παρακράτος της δεξιάς τη δεκαετία του 1950 και του 1960 αλλά και η δικτατορία των συνταγματαρχών. Το βαθύ μίσος της οργάνωσης απέναντι στις φοιτητικές οργανώσεις και ειδικά αυτές που εκφράζουν αριστερές θέσεις τονίζεται και από την διακήρυξή τους ότι σκοπός τους είναι να αφυπνίσουν σε πρώτο στάδιο του Ρεθυμνιώτες σε καθημερινά ζητήματα που τους απασχολούν και να τους «προφυλάξουν» από τη δράση «αναρχοαριστερών» που μολύνουν τη νεολαία, ενώ στηριζόμενοι στην πλειοψηφία των Ρεθυμνιωτών θα αγωνιστούν και για τα δικαιώματα όλων των Ελλήνων εντός της χώρας.

8.1.3 ΔΙΚΤΥΟ 21

Μια άλλη οργάνωση που ξεκίνησε την δραστηριότητα της κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 είναι το *Δίκτυο 21*. Σύμφωνα, με την *Ελευθεροτυπία*, η οργάνωση αυτή ιδρύθηκε το 1997, ενώ η ιστοσελίδα της παραμένει ακόμα ενεργής, καθώς πλήθος άρθρων που παρουσιάζει έχουν γραφτεί τον Ιούνιο και τον Ιούλιο του 2008 και οι τελευταίες εκλογές για ανάδειξη των μελών του διοικητικού της συμβουλίου πραγματοποιήθηκαν τον Ιούνιο του ίδιου έτους. Πηγές χρηματοδότησής της είναι οι εισφορές των μελών της, δωρεές και έσοδα από εκδηλώσεις που διοργανώνει.

Στην ιστοσελίδα της αναφέρεται ότι η πλήρης ονομασία της είναι *Ομάδα 21 Μακεδονίας – Θράκης*, και σύμφωνα με τον Καταστατικό της Χάρτη πρόκειται για μια «αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία με αντικείμενο τη μελέτη, επικοινωνία, συντονισμένη δράση και δημόσιο διάλογο επί των εθνικών προβλημάτων που απασχολούν τον σύγχρονο Ελληνισμό» καθώς και «δίκτυο επικοινωνίας για τα εθνικά θέματα»

Επιπλέον, η οργάνωση μας πληροφορεί ότι ασχολείται με τα «μακροχρόνια εθνικά ζητήματα» τα οποία είναι εκείνα που συγκροτούν την κοινή ταυτότητα του Ελληνισμού ως προς τον έξω κόσμο και ως προς το μέλλον του: Ζητήματα εθνικής εξωτερικής πολιτικής και εθνικών απειλών, η παιδεία, το Δημογραφικό ζήτημα, η Ελληνική Διασπορά, η Γλώσσα, η διάσωση και προβολή της Πολιτισμικής μας κληρονομιάς και η αντιμετώπιση της «Ευρωπαϊκής Πρόκλησης». Συγκεκριμένα παρουσιάζει τα ανοιχτά ζητήματα της χώρας μας με την Τουρκία (Δυτική Θράκη, ιγαίο), με τα Σκόπια (το όνομα της Μακεδονίας) κ.ά., χωρίς όμως να προτείνει κάποια λύση πάνω σε αυτά τα ζητήματα. Επίσης, η οργάνωση δημιουργεί σχέσεις με Έλληνες και «φιλέλληνες του εξωτερικού» για να αντιμετωπιστούν αντιλήψεις «εφησυχασμού, ηττοπάθειας και μοιρολατρίας μέσα στην Ελλάδα, και για την αντιμετώπιση ανθελληνικών απόψεων παντού». Ακόμη, η οργάνωση δηλώνει

ότι δεν ταυτίζεται με κανένα κόμμα αλλά «διατηρεί σχέσεις επιρροής με όλα τα κόμματα» και αξιολογεί όλους όσοι πολιτεύονται βάσει των θέσεων τους πάνω στα εθνικά μας ζητήματα.

Πληροφορίες για το πώς δρα το *Δίκτυο 21* μας δίνει *Το Βήμα*, όπου καταγγέλλει ότι το *Δίκτυο 21* βομβαρδίζει με μηνύσεις και αγωγές πλήθος δημοσιογράφων, ζητώντας ως αποζημίωση υπέρογκα ποσά, όταν θεωρεί ότι δεν συμφωνούν με τις θέσεις της επί των εθνικών ζητημάτων, σε μια προσπάθεια να κυριαρχήσουν οι δικές της ακραίες θέσεις. Επιπλέον, σύμφωνα με την *Ελευθεροτυπία*, ήδη από τις πρώτες μέρες της οργάνωσης γίνεται φανερό ότι αυτή συνεχώς κινδυνολογεί και βλέπει παντού εχθρούς της πατρίδας μας, και σε άλλο άρθρο της *Ελευθεροτυπίας*, επιβεβαιώνεται ότι η οργάνωση συνεχώς καταθέτει μηνύσεις εναντίον δημοσιογράφων που εκφέρουν διαφορετική γνώμη από αυτήν ενώ αποκαλύπτεται ότι το *Δίκτυο 21*, έχει εμπλακεί ενεργά σε σοβαρά ζητήματα, συνεργαζόμενη τις επίσημες κρατικές αρχές, όπως στην υπόθεση της μεταφοράς του ηγέτη των Κούρδων Αμπτουλάχ Οτσαλάν το 1999.

8.2. ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΤΟΥ '90: ΔΙΑΛΥΣΗ ΕΠΕΝ, ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΤΩΠΟ ΚΑΙ ΠΡΩΤΗ ΓΡΑΜΜΗ

Κατά το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1990, η νοσταλγός του Απριλιανού καθεστώτος *ΕΠΕΝ*, θα υποστεί δύο ακόμα και εκλογικές συντριβές και θα αναγκαστεί να διαλυθεί. Συγκεκριμένα, συγκέντρωσε στις εθνικές εκλογές του 1993, ποσοστό κάτω του 1%, κάτι που επαναλήφθηκε και στις εκλογές του 1996. Παρ' όλα αυτά, όπως θα δούμε παρακάτω, τα μέλη της *ΕΠΕΝ* θα επανεμφανιστούν σε νέους ακροδεξιούς-φασιστικούς σχηματισμούς.

Παράλληλα, κατά το πρώτο μισό της δεκαετίας του 1990, θα κάνει την εμφάνισή του ένα νέο κόμμα της άκρας δεξιάς, το οποίο ουσιαστικά θα είναι το πρώτο ελληνικό ακροδεξιό κόμμα που όχι μόνο θα βάλει στο στόχαστρο του τους οικονομικούς μετανάστες που ζουν στη χώρα μας, αλλά θα καταστήσει τα ζητήματα γύρω από την μεταναστευτική πολιτική, κεντρικό θέμα στον λόγο του. Το κόμμα αυτό ήταν το *Ελληνικό Μέτωπο* που, σύμφωνα με την ιστοσελίδα της 'πατριωτικής ηλεκτρονικής εφημερίδας» *Ελληνικές Γραμμές*, φερέφωνο τόσο του κόμματος *Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός* όσο και του *Ελληνικού Μετώπου*, ιδρύθηκε από τον Μάκη Βορίδη, το 1994, αλλά δραστηριοποιήθηκε μόλις το 1998. Σύμφωνα μάλιστα με την ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια *Βικιπαίδεια* (Wikipedia) αλλά και δημοσίευμα της *Καθημερινής*, στο κόμμα μετείχαν μέλη της νεοφασιστικής οργάνωσης *ΕΝΕΚ* και στελέχη της διαλυμένης πλέον *ΕΠΕΝ*.

Σύμφωνα με τις *Ελληνικές Γραμμές*, το *Ελληνικό Μέτωπο* είναι ένα «πατριωτικό κόμμα» που αγωνίζεται ενάντια στην εθνική υποτέλεια της συμμόρφωσης στα ξένα συμφέροντα και επιδιώκει να δημιουργήσει ένα νέο δρόμο κατοχύρωσης της εθνικής μας κυριαρχίας η οποία με τη σειρά της θα οδηγήσει στην ελευθερία, στη δημιουργία και στην ανάπτυξη. Επίσης, σύμφωνα πάντα με την ίδια πηγή, το κόμμα του Βορίδη, αγωνίζεται κατά του πολιτικού κατεστημένου, κατά της ύπαρξης 1.500.000 λαθρομεταναστών στη χώρα μας, αγωνίζεται κατά της υποταγής μας στην Τουρκία και εναντιώνεται στον «αφελληνισμό» της εκπαίδευσης από τους Μαρξιστές και δηλώνει υπέρ της απελευθέρωσης της οικονομίας μας από το ξένο κεφάλαιο και εναντιώνεται στην ταπείνωση της Ορθοδοξίας,.

Ακόμα, σύμφωνα με το ίδιο μανιφέστο, το *Ελληνικό Μέτωπο* υποστηρίζει ότι αγωνίζεται για την 'προστασία των Ελλήνων εντός της Ελλάδος», ζητά την «αντιμετώπιση της τουρκικής απειλής» και την «οικοδόμηση ισχυρού εθνικού στρατού», υποστηρίζει τον νόμο και την τάξη και ζητά την επαναφορά της ποινής του θανάτου για τους εμπόρους ναρκωτικών, ζητά την άμεση απέλαση των λαθρομεταναστών, ζητά την κατάργηση ευρωπαϊκών συνθηκών όπως αυτή του Μάαστριχτ, ζητά να απαλλαχθεί η κατώτερη και μέση εκπαίδευση από το «αριστερό καθηγητικό κατεστημένο», υποστηρίζει θερμά τον πατριωτισμό ο οποίος «ταυτίζεται με την ελευθερία και τα ανθρώπινα δικαιώματα» και εναντιώνεται στον διεθνισμό ο οποίος έχει άμεση σχέση με την «καταπίεση της εθνικής ταυτότητας και την αποκοπή των δομών του Ανθρώπου με το έθνος, την ιστορία, τη

γλώσσα, τη θρησκεία και τον πολιτισμό του», καταγγέλλει «το διεθνιστικό πείραμα του κομμουνισμού που άφησε πίσω του εκατομμύρια νεκρούς και αφάνισε δεκάδες έθνη κάτι το οποίο συνεχίζεται σήμερα από τη Νέα Αριστερά, που καταργεί τα σύνορα και καταδιώκει ξανά το εθνικό στοιχείο, στο όνομα μιας απροσδιορίστου πολυ-πολιτισμικής κοινωνίας».

Από τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι το *Ελληνικό Μέτωπο*, ως ένα τυπικό κόμμα του ακροδεξιού χώρου, λαϊκίζοντας επιτίθεται κατά του κατεστημένου και κατά της παρουσίας των μεταναστών στη χώρα μας, τους οποίους όχι μόνο τους παρουσιάζει υπεράριθμους αλλά και αποκαλεί «λαθρομετανάστες».

Βέβαια, το *Ελληνικό Μέτωπο* όχι μόνο ταυτίστηκε με πολλές θέσεις ξένων ακροδεξιών κομμάτων και υιοθέτησε πρακτικές τους, αλλά είχε και επίσημες επαφές μαζί τους. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια *Βικιπαίδεια* (*Wikipedia*), τον Οκτώβριο του 1997, το *Ελληνικό Μέτωπο* διοργάνωσε *Ευρωπαϊκή Εθνικιστική Διάσκεψη*, στην οποία συμμετείχαν το γαλλικό ακροδεξιό κόμμα *Εθνικό Μέτωπο* με τον γενικό γραμματέα του Καρλ Λανγκ και τον ευρωβουλευτή του Ρασινέλ, καθώς και το ακροδεξιό *Φλαμανδικό Μπλόκ* (*Vlaams Blok*) με τον πρόεδρο του Frank Vanheke και το ισπανικό ακροδεξιό *Εθνικό Μέτωπο* (*Frente Nacional*)[38].

---

38. Το *Frente Nacional* (*FN*) συγκροτήθηκε το 1986 γύρω από τον Μπλας Πινάρ με πρότυπο την εμπειρία του Le Pen με το *Front National* στη Γαλλία. Πρόκειται για ένα κίνημα νεοφασιστικής εμπνεύσεως που εξέφραζε το παραδοσιακό ρεύμα της ισπανικής άκρας δεξιάς, εχθρίκο απέναντι σε κάθε ιδέα ιδεολογικής ανανέωσης. Ο Πινάρ αυτοπροβάλλονταν ως ένας από τους «τελευταίους σταυροφόρους της δεκαετίας του ’30», πολεμώντας τον άθεο υλισμό. Στραμμένο προς το παρελθόν παρά προς τη σύγχρονη άκρα δεξιά, το *FN* δεν κατάφερε να συγκεντρώσει παρά μόνο μερικές εκατοντάδες μέλη. Στις ευρωεκλογές του 1989 συγκέντρωσε μόλις το 0,38% των ψήφων και το 1994 ουσιαστικά διαλύθηκε. Μέλη του, μαζί με στελέχη άλλων ακροδεξιών-νεοφασιστικών ισπανικών κομμάτων δημιούργησαν την *Εθνική Δημοκρατία* (*Democracia Nacional*), υιοθετώντας ένα εθνολαϊκιστικό πρόγραμμα (στο *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης–η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, όπ.π., σ. 502-504).

Το 1999, ο γνωστός μας Πλεύρης, ίδρυσε το νεοναζιστικό κόμμα *Πρώτη Γραμμή*, το οποίο συμμετείχε στις ευρωεκλογές του ίδιου έτους. Στις εθνικές εκλογές του 2000, η *Πρώτη Γραμμή* συγκέντρωσε ποσοστό μόλις 0,18. Σύμφωνα με την διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια *Βικιπαιδεία* (*Wikipedia*), στις ευρωεκλογές του 1999, υποψήφιος με την *Πρώτη Γραμμή* ήταν και ο επίσης γνωστός μας Μιχαλολιάκος. Από την ίδια πηγή πληροφορούμαστε ότι μετά τις εθνικές εκλογές του 2000, η *Πρώτη Γραμμή* διαλύθηκε και πολλά από τα μέλη της εντάχθηκαν στο κόμμα *Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός*, ενώ άλλα μέλη ίδρυσαν το κόμμα *Πατριωτική Συμμαχία*.

8.3. ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ ΚΟΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ’00: Ο ΛΑΙΚΟΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ ΚΑΙ Η ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ

Το κόμμα *Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός* (*ΛΑ.Ο.Σ.*), ιδρύθηκε το 2000, από τον πρώην βουλευτή της *Νέας Δημοκρατίας*, Γιώργο Καρατζαφέρη. Σύμφωνα με την προσωπική ιστοσελίδα του Καρατζαφέρη, ο αρχηγός του *ΛΑ.Ο.Σ.*, ουσιαστικά ξεκίνησε την ανάμειξή του στην πολιτική το 1980, όταν η *Νέα Δημοκρατία* του ανέθεσε την αρθογραφία της κομματικής εφημερίδας *Νέα Πορεία*.791 Το 1990 δημιούργησε τον ραδιοφωνικό σταθμό *Radio City* και τον τηλεοπτικό σταθμό Telecity όπου αργότερα μετάφρασε σε Τηλεάστυ.

Σύμφωνα με το καταστατικό του *ΛΑ.Ο.Σ.*, που μπορεί εύκολα να δει κανείς στην επίσημη ιστοσελίδα του κόμματος, σκοπός του είναι «η ανάληψη της εξουσίας με δημοκρατικά και νόμιμα μέσα», ενώ μέλη του μπορούν να γίνουν «κάθε Έλληνας πολίτης ή Έλληνας το γένος χωρίς διακρίσεις». Όμως, η ταύτιση του *ΛΑ.Ο.Σ.* με τον ακροδεξιό χώρο και η σύνδεσή του με νεοφασιστικά στοιχεία, δεν θ’ αργήσει να γίνει οφθαλμοφανής, ακόμα και στους πλέον αφελείς.

Όταν ακόμα ο Καρατζαφέρης ήταν βουλευτής της *Νέας Δημοκρατίας* είχε δείξει τις διαθέσεις του κάνοντας δημόσια ανοίγματα στη νεοφασιστική – ακροδεξιά οργάνωση *Χρυσή Αυγή*. Συγκεκριμένα, στις 16 Ιανουαρίου 1998, σε εκπομπή του στο κανάλι *Telecity*, είχε υποστηρίξει ότι η *Νέα Δημοκρατία* θα έπρεπε να συνεργαστεί με την *Χρυσή Αυγή*, διότι η τελευταία ήταν «δεξιότερα» της *Νέας Δημοκρατίας*, άρα πιο κοντά της και επειδή είναι πιο δραστήρια από τη Νεολαία του *Νέας Δημοκρατίας*. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι, εκτός από τον Καρατζαφέρη, και άλλοι βουλευτές της *Νέας Δημοκρατίας* εξέφραζαν ρατσιστικές και φασιστικές θέσεις, όπως για παράδειγμα ο βουλευτής Απόστολος Ανδρεουλάκος, γνωστός για το φιλοβασιλικό του φρόνημα, ο οποίος ζητούσε να σταλούν όλοι οι Αλβανοί λαθρομετανάστες στα ξερονήσια.
Επιπλέον, ο Καρατζαφέρης, σε ομιλία του στις 28 Μαΐου 2002 στην Κόρινθο, ευθαρσώς δήλωσε : ¨ Πρώτον, δεν είμαι Εβραίος. (...) Δεύτερον, δεν είμαι κομμουνιστής. (...) Τρίτον, δεν είμαι ομοφυλόφιλος.

Ακόμα και από τα στελέχη του *ΛΑ.Ο.Σ.*, μπορούμε να καταλάβουμε τι είδους κόμμα είναι το *ΛΑ.Ο.Σ.* και τι προσβεύει. Σε δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές, για νομαρχιακοί σύμβουλοι στην υπερνομαρχία Αθηνών, ήταν υποψήφιοι τέσσερα μέλη της *Χρυσής Αυγής* : Β. Κολιός, Μ. Παπαδημητρίου, Ν. Σκάντζος και Η. Παναγιώταρος, κάτι που επιβεβαιώνει και ο *Ιός* της *Ελευθεροτυπίας*. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι δε Κολιός και Παναγιώταρος, ήταν κατά το παρελθόν και υποψήφιοι με το ακροδεξιό κόμμα *Πατριωτική Συμμαχία* (με το οποίο θα ασχοληθούμε στη συνέχεια). Επίσης, σύμφωνα με την *Ελευθεροτυπία*, στους εκλογικούς συνδυασμούς του *ΛΑ.Ο.Σ.* συμμετείχαν τότε ο δημοσιογράφος της εθνικιστικής-ακροδεξιάς εφημερίδας *Στόχος*, Χρήστος Βίρλας και ο εκδότης Ιωάννης Σχοινάς.

Ο Καρατζαφέρης για να διασκεδάσει τις εντυπώσεις, δήλωσε τότε ότι στον συνδυασμό συμπεριλαμβάνονταν δύο ομοφυλόφιλοι και ένας τσιγγάνος, προξενώντας έτσι την οξύτατη αντίδραση του προέδρου της *Χρυσής Αυγής*, Νίκου Μιχαλολιάκου, ο οποίος δεν μπορούσε να ανεχτεί στο πλευρό του «κίναιδους» και «γύφτους», όπως χαρακτηριστικά δήλωσε. Επίσης, ένα άλλο στέλεχος του *ΛΑ.Ο.Σ.* ήταν, σύμφωνα με την *Ελευθεροτυπία*, ο γνωστός μας Πλεύρης, ο οποίος εντάχθηκε στον *ΛΑ.Ο.Σ.* από την ίδρυσή του, ως «απλός μαχητής» και ιδεολογικός καθοδηγητής. Εντούτοις, ο Καρατζάφερης ως υποψήφιος Υπερνομάρχης Αθηνών και Πειραιώς στις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές του 2002, κατάφερε να συγκεντρώσει ποσοστό 14%, εκλέγοντας υποψηφίους στο νομαρχιακό συμβούλιο.

Στην τότε ιδεολογική πλατφόρμα του *ΛΑ.Ο.Σ.*, υπάρχει ένα απόσπασμα σύμφωνα με το οποίο «όσοι αλλοδαποί επιθυμούν να γίνουν μόνιμοι κάτοικοι και πολίτες της χώρας μας και εφ' όσον αυτό εξυπηρετεί τις ανάγκες της χώρας, θα πρέπει να υπηρετούν στον Ελληνικό Στρατό σε **επικουρικό σώμα** και μάλιστα με διπλή θητεία, προκειμένου να αποδείξουν τη δέσμευση τους στην Ελλάδα», και συνεχίζει με θέσεις για πάταξη της λαθρομετανάστευσης μέσω εκσυγχρονισμού των λιμανιών και εγκατάστασης συστήματος ελέγχου της ναυσιπλοΐας, «πάταξη του αθέμιτου ανταγωνισμού που προκαλείται από παράνομους πλανόδιους μικροπωλητές (Πάγκοι Λαθρομεταναστών)». Στην ίδια ιστοσελίδα, φιλοξενείται και το *Πρόγραμμα για τις Εθνικές Εκλογές του 2004* του *ΛΑ.Ο.Σ.*, στο οποίο οι λαθρομετανάστες παρουσιάζονται ως η «σοβαρότερη πληγή που ταλανίζει αυτή τη στιγμή την ελληνική κοινωνία», καθώς δεχόμαστε λαθρομετανάστες από γειτονικές χώρες οι οποίες έχουν και εδαφικές διεκδικήσεις εις βάρος μας, απειλείται η ασφάλεια και η ακεραιότητα των παραμεθόριων περιοχών ενώ προτεινόμενα μέτρα είναι ότι για την παραμονή κάποιου λαθρομετανάστη «θα πρέπει να εγγυηθεί κάποιος Έλληνας πολίτης».

Στις 5 Φεβρουαρίου 2004, ο τότε πρωθυπουργός και πρόεδρος του *ΠΑ.ΣΟ.Κ.*, κ. Κώστας Σημίτης, απέστειλε επιστολή προς τον τότε πρόεδρο της Δημοκρατίας, κ. Κωνσταντίνο Στεφανόπουλο, ζητώντας τη διάλυση της Βουλής στις 11 Φεβρουαρίου, την προκήρυξη εκλογών στις 7 Μαρτίου και τη σύγκληση της νέας Βουλής στις 18 Μαρτίου. Ο τότε πρόεδρος της Δημοκρατίας αποδέχθηκε το αίτημα της κυβέρνησης με απαντητική επιστολή με ημερομηνία 6 Φεβρουαρίου. Οι εκλογές γίνονται, αλλά το *ΛΑ.Ο.Σ.* δεν κατορθώνει να εισέλθει στο κοινοβούλιο. Στις εθνικές αυτές εκλογές, με το *ΛΑ.Ο.Σ.*, ήταν υποψήφιος και ο Πλεύρης.

Στις 21 Απριλίου 2004, μέρα επετείου της εγκαθίδρυσης της δικτατορίας των συνταγματαρχών, ιδρύεται η *Πατριωτική Συμμαχία*. Το κόμμα αυτό είναι, μεταξύ άλλων, προϊόν της συνεργασίας της φασιστικής οργάνωσης *Χρυσή Αυγή* και πρώην μελών του *ΛΑ.Ο.Σ.* Κατά την διάρκεια της εορταστικής ατμόσφαιρας που επικρατούσε στο ξενοδοχείο *TITANIA*, όπου είχαν συγκεντρωθεί οι παραπάνω για την ίδρυση του κόμματος, διαβάστηκε μήνυμα του πραξικοπηματία Παττακού, ενώ την συμπάθεια και την στήριξη τους εξέφρασαν το μέλος της χουντικής *Επαναστατικής Επιτροπής* Ηλίας Παππάς, ο Γιάννης Σχοινάς της *ΕΝΕΚ*, ο πρώην αρχηγός της και πρώην ευρωβουλευτής της

ΕΠΕΝ Σπυρίδων Ζουρνατζής, ενώ η *Χρυσή Αυγή* εκπροσωπήθηκε από τον Μιχαλολιάκο, τον γενικό γραμματέα της *Πατριωτικής Συμμαχίας* Δημήτρη Ζαφειρόπουλο και τον Βασίλη Κολιό. Επίσης, στο πρώτο συνέδριο του κόμματος, που πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2004 στο ξενοδοχείο *President*, παρευρέθησαν στελέχης του *NPD*, του ναζιστικού κόμματος της Γερμανίας και της *Alternativa Sociale*, της ιταλικής ακροδεξιάς.

Εν τω μεταξύ, στις 13 Ιουνίου 2004, είχαν πραγματοποιηθεί οι εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Σε αυτές, αναδείχτηκαν οι 24 νέοι ευρωβουλευτές που θα εκπροσωπούσαν τη χώρα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αλλά η αποχή ήταν αρκετά μεγάλη, φτάνοντας στο 37%. Ο *ΛΑ.Ο.Σ.*, κατορθώνει με ποσοστό 4,11% να εκλέξει έναν ευρωβουλευτή, τον πρόεδρο του Γιώργο Καρατζαφέρη. Σε δηλώσεις του, μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων, ο Καρατζαφέρης δήλωσε ότι: «Το ΛΑΟΣ δεν είναι ακροδεξιό, αλλά βαθιά δημοκρατικό κόμμα», ευχαρίστησε τον «...ελληνικό δημοκρατικό λαό...» και υποσχέθηκε ότι θα προασπιστεί τα εθνικά συμφέροντα στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, συνεργαζόμενος με όλες τις δυνάμεις.

Ο Καρατζαφέρης, παρά τα λεγόμενα και τις πράξεις του, ουδέποτε παραδέχτηκε ότι είναι ακροδεξιός. Μάλιστα, έφτασε στο σημείο να απειλεί με ανοιχτά με μηνύσεις οποιονδήποτε θα τον χαρακτήριζε έτσι. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι μήνυσε τον Δημοσιογραφικό Οργανισμό Λαμπράκη, επειδή ο δημοσιογράφος Βασίλης Χιώτης, σε άρθρο του στην εφημερίδα *Το Βήμα*, χαρακτήρισε τον πρόεδρο του *ΛΑ.Ο.Σ.* «ακροδεξιό».

Την αντίδραση του Καρατζαφέρη μπορούμε να την «δικαιολογήσουμε», καθώς οι όροι όπως «ακροδεξιός», «φασίστας», «εθνικιστής» και «νεοφασίστας», είναι όροι αρνητικά φορτισμένοι, καθώς έχουν συνδεθεί με αγώνες κατά της δημοκρατίας και με εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας.

8.3.1. Η ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΤΟΥ ΛΑ.Ο.Σ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ- Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ Η ΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΝΕΑΣ ΑΚΡΑΣ ΔΕΞΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Το 2005 επιτυγχάνεται η σύναψη μιας ανίερης συμμαχίας ακροδεξιών στην Ελλάδα. Το *Ελληνικό Μέτωπο*, που εν τω μεταξύ συνέχιζε να συμμετέχει σε εκλογές αναμετρήσεις πάντα με πενιχρά αποτελέσματα (στις Δημοτικές εκλογές του 2002 σε πέντε περιφέρειες με μέσο όρο 1,4% και τέλος στις Εθνικές εκλογές του 2004 με ποσοστό μόλις 0,1%) αποφάσισε, τον Μάιο του 2005, στο δεύτερο συνέδριο του κόμματος, την αναστολή της λειτουργίας του και την ένταξη των μελών του στον *ΛΑ.Ο.Σ.*. Τον Μάκη Βορίδη ακολούθησαν και υποψήφιοι βουλευτές του *Ελληνικού Μετώπου*, όπως ο Εμμανουήλ (Μάνος) Μεϊμαράκης, ο οποίος ήταν υποψήφιος με κόμμα του Βορίδη στις ευρωεκλογές του 2004.

Τον Σεπτέμβριο του 2007 πραγματοποιούνται εθνικές εκλογές και το *ΛΑ.Ο.Σ.* κατορθώνει να εισέλθει στη βουλή, καταλαμβάνοντας δέκα έδρες. **Πρόκειται για ένα σταθμό στην ιστορία της άκρας δεξιάς καθώς για πρώτη φορά ένα «καθαρόαιμο» ελληνικό ακροδεξιό κόμμα πετυχαίνει την είσοδο του στο ελληνικό κοινοβούλιο και μάλιστα με την αξιόλογη δύναμη των δέκα βουλευτών**.

Σύμφωνα με τη Διακήρυξη του *ΛΑ.Ο.Σ.* της 11ης Αυγούστου 2007, την οποία εντοπίσαμε στην επίσημη ιστοσελίδα του κόμματος, το *ΛΑ.Ο.Σ.*, στρέφεται ανοιχτά κατά του Ευρωσυντάγματος και ζητά να πραγματοποιούνται δημοψηφίσματα για σημαντικά ζητήματα, δηλώνει και ζητά τον σεβασμό στον πολιτισμό, στη γλώσσα, στην ιστορία κάθε έθνους, δηλώνει την εναντίωσή του σε κάθε μορφή μισαλλοδοξίας, ρατσισμού και αντισημιτισμού καθώς και τον σεβασμό του προς κάθε θρησκεία και κάθε έθνος, ζητά την οριοθέτηση της μετανάστευσης και την θέσπιση συγκεκριμένων κανόνων πάνω σε αυτό το ζήτημα, δηλώνει ότι αποδέχεται πλήρως τη συνταγματική νομιμότητα και την δημοκρατία, παίρνει θέση υπέρ της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του πολιτισμού και του φυσικού περιβάλλοντος, και τέλος δηλώνει ότι αγκαλιάζει όλους τους Έλληνες ανεξαρτήτως κομματικής προέλευσης.

Από την Διακήρυξη αυτή συμπεραίνουμε ότι το *ΛΑ.Ο.Σ.* υιοθετεί πολλές από τις τυπικές θέσεις των σύγχρονων ακροδεξιών κομμάτων: έντονη επιφυλακτικότητα αν όχι εναντίωση στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στους θεσμούς της, πραγματοποίηση δημοψηφισμάτων για κάθε κρίσιμο, για την πορεία της χώρας, θέμα. σε μια προσπάθεια να «κολακέψει» έτσι τον λαό, περιορισμούς στη μετανάστευση, αποδοχή της δημοκρατικής νομιμότητας, επιχείρηση αυτοπροβολής ως ενός πολυσυλλεκτικού κόμματος προτάσσοντας και την κοινή εθνική καταγωγή των ψηφοφόρων, εχθρότητα και δαιμονοποίηση της παγκοσμιοποίησης και κάνει λόγο περί «νέας τάξης πραγμάτων», από την οποία κινδυνεύει η εθνική μας ταυτότητα και ο πολιτισμός μας. Επίσης,

δηλώνεται ρητά ότι το *ΛΑ.Ο.Σ.* αντιτίθεται σε κάθε μορφή ρατσισμού, μισαλλοδοξίας και αντισημιτισμού και δηλώνει ότι σέβεται όλες τις θρησκείες και όλα τα έθνη.

Σύμφωνα λοιπόν με το Πρόγραμμα του κόμματος που εντοπίσαμε στην επίσημη ιστοσελίδα του *ΛΑ.Ο.Σ.*, με ημερομηνία Αυγούστου του 2007, υπογεγραμμένο από τον Γιώργο Καρατζαφέρη, παραμονές των εκλογών, αναφέρεται ότι το *ΛΑ.Ο.Σ.* δημιουργήθηκε για να αποκατασταθεί η λαϊκή κυριαρχία και για να ανατραπεί το «σάπιο κατεστημένο» το οποίο καταδυναστεύει τη χώρα μας και την οδηγεί σταδιακά στον «αφελληνισμό» και στην «υποδούλωση».

Παράλληλα, αυτοπροσδιορίζεται ως ένα «ορθόδοξα λαϊκό κόμμα», που δεν είναι λαϊκιστικό και έχει ως στόχο του να προστατέψει όλους τους μη προνομιούχους Έλληνες, υπενθυμίζοντας διαρκώς ότι η ονομασία του κόμματος είναι «Λαός» και όχι «Λάος». Επίσης, το *ΛΑ.Ο.Σ.*, είναι κόμμα «ανθρωποκεντρικό», δηλαδή υποστηρίζει την εφευρετικότητα, την εργατικότητα και το επιχειρηματικό πνεύμα παράλληλα με τον σεβασμό των μη προνομιούχων, ένα κόμμα «εκσυγχρονιστικό» που αντιμάχεται την διαφθορά, την αναξιοκρατία, την οικογενειοκρατία και την παραοικονομία, είναι κόμμα «ελληνοκεντρικό» που προασπίζεται την ελληνική παιδεία, την ελληνική κουλτούρα και τις αξίες.

Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα πάντα με το Πρόγραμμα του Αυγούστου του 2007, το *ΛΑ.Ο.Σ.* δεν είναι κόμμα «αντι-αμερικανικό» χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η Ελλάδα θα υποτάσσεται διαρκώς στις επιθυμίες των ΗΠΑ, δεν είναι κόμμα «αντι-ευρωπαϊκό» χωρίς αυτό να σημαίνει ότι θα δεχτεί την εκχώρηση της εθνικής μας κυριαρχίας, δεν είναι κόμμα «εθνικιστικό» αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι θα δεχτεί την απαξίωση της προσφοράς του ελληνικού πολιτισμού στην ανθρωπότητα, δεν είναι κόμμα «ακροδεξιό» αλλά πρέπει να τονιστεί η κατάρρευση του κομμουνισμού και τα προβλήματα που δημιούργησε όπου αυτός επιβλήθηκε, δεν είναι κόμμα «ρατσιστικό» αλλά δεν πρέπει να υποβαθμίζονται τα προβλήματα που προκύπτουν από τους λαθρομετανάστες, δεν είναι κόμμα «θρησκευτικό-φονταμενταλιστικό» αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να παραβλέπουμε ότι ο Ορθόδοξος Χριστιανισμός είναι η επικρατούσα θρησκεία.

Το *ΛΑ.Ο.Σ.* καταγγέλλει την ύπαρξη διαφθοράς και διαπλοκής στη χώρα μας, θεωρεί ότι η χώρα μας έχει μετατραπεί σε «ξέφραγο αμπέλι» από την ανεξέλεγκτη είσοδο των πολυεθνικών εταιρειών και των μεταναστών, οι οποίοι προκαλούν την ανεργία και την φτώχεια στην Ελλάδα και κάνει λόγο για εξάρτηση της χώρας μας από τις ΗΠΑ και για την ύπαρξη οικογενειοκρατίας. Επίσης, το *ΛΑ.Ο.Σ.* ζητά να διασφαλιστεί η εθνική μας ανεξαρτησία και κυριαρχία, να δοθούν ίσες ευκαιρίες σε όλους και να επικρατήσει η ισονομία, η ισοτιμία και η κοινωνική δικαιοσύνη για όλους.

Ειδικά σε ότι αφορά τους μετανάστες και τις άλλες μειονότητες στη χώρα μας, το *ΛΑ.Ο.Σ.* θεωρεί ότι: **1.** όσοι μετανάστες επιθυμούν να γίνουν πολίτες θα πρέπει πρώτα να υπηρετήσουν την στρατιωτική τους θητεία, **2.** πρέπει οι μετανάστες να πληρώνουν φόρους χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι έτσι θα εξασφαλίζεται η νομιμοποίηση τους, **3.** πρέπει όλοι οι Έλληνες πριν

αναθέσουν οποιαδήποτε έκτακτη εργασία (π.χ. βάψιμο σπιτιού) να σκεφτούν πρώτα αν αυτός που θα κερδίσει θα είναι Έλληνας, μετανάστης ή κάποιος άλλος σε ξένη χώρα, **4.** πρέπει να εφαρμοστεί αυστηρή μεταναστευτική πολιτική και να μην χρησιμοποιηθεί ο πληθυσμός των μεταναστών για την κάλυψη του δημογραφικού μας προβλήματος διότι έτσι θα αλλοιωθεί ο ελληνικός πληθυσμός και η πολιτιστική μας ταυτότητα, **6.** αν συνεχιστεί η τωρινή μεταναστευτική πολιτική, οι Έλληνες το έτος 2050 θα είναι μειοψηφία στη χώρα τους, **7.** στην χώρα μας παρατηρείται εισαγόμενη εγκληματικότητα που έχει άμεση σχέση με τον μεγάλο αριθμό παράνομων μεταναστών, **8.** ο πληθυσμός των μουσουλμάνων της Θράκης θα πρέπει να είναι τόσος όσο ο αντίστοιχος πληθυσμός των ορθόδοξων χριστιανών της Ίμβρου, της Τενέδου και της Κωνσταντινούπολης, **9.** το ελληνικό κράτος βοηθά σε υπερβολικό βαθμό του Αθίγγανους και τους μουσουλμάνους, με αποτέλεσμα αυτές οι δύο ομάδες να μην χρειάζεται καν να δουλεύουν, την ίδια στιγμή που η ελληνική οικογένεια υποφέρει.836 Τέλος, σε κείμενο υπό τον τίτλο *Τα Ντοκουμέντα της Ντροπής*, το οποίο μπορεί να αναγνώσει όποιος επιθυμεί στην ιστοσελίδα του *ΛΑ.Ο.Σ.*, το κόμμα αυτό κατηγορεί εμμέσως πλην σαφώς την ανθελληνική στάση των ελλήνων ευρωβουλευτών των άλλων κομμάτων επειδή ψήφισαν υπέρ της παροχής δικαιώματος ψήφου στους μετανάστες και επιτρέπουν να βάλλονται τα εθνικά μας συμφέροντα όσον αφορά την Μακεδονία, το Αιγαίο κλπ.

Πίσω στο Πρόγραμμα της 11ης Αυγούστου του 2007 του *ΛΑ.Ο.Σ.*, το κόμμα πέφτει σε αντιφάσεις καθώς εμφανίζεται να υποστηρίζει την απρόσκοπτη φοίτηση των ξένων μαθητών σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης και ζητά να προωθηθεί η διαπολιτισμική εκπαίδευση. Σύντομα, όμως θα επανέρθει στις ξενοφοβικές θέσεις του και στην υιοθέτηση πολιτικής αποκλεισμού, καθώς στον τομέα της υγείας, αφού πρώτα ζητά την θεσμοθέτηση ηλεκτρονικής κάρτας υγείας.

Ακόμα, υποστηρίζει ότι δεν είναι λαϊκιστές, αλλά συνεχώς κάνει επίκληση στο συναίσθημα του λαού και προσπαθεί να ταυτιστεί μαζί του, με φτηνά λαϊκιστικά επιχειρήματα όπως το ίδιο το όνομα του κόμματος. Επίσης, καταγγέλλει συνεχώς το κατεστημένο που έχει φέρει τη χώρα στο χείλος της καταστροφής, αναφέρεται διαρκώς στους μη προνομιούχους, υπόσχεται τα πάντα στους πάντες, ομολογεί διαρκώς την πίστη του προς την Ανατολική Ορθόδοξη Εκκλησία επιχειρώντας να κολακέψει το θρησκευτικό συναίσθημα των Ελλήνων και τονίζει ότι για τα προβλήματα των Ελλήνων φταίει το απροσδιόριστο κατεστημένο, οι μετανάστες, οι ΗΠΑ και οι γειτονικές μας χώρες.

Το *ΛΑ.Ο.Σ.* υποστηρίζει ότι δεν είναι ούτε ρατσιστές, ούτε εθνικιστές, ούτε φονταμενταλιστές. Πράγματι, από το Πρόγραμμα του *ΛΑ.Ο.Σ.* δεν προκύπτουν στοιχεία στα οποία μπορούμε να στηριχτούμε για να τους κατηγορήσουμε ως ρατσιστές, καθώς δεν αναπτύσσει θεωρίες φυλετικών ή πολιτισμικών ανισοτήτων. Είναι όμως ένα κόμμα βαθιά ξενοφοβικό. Θεωρεί τους μετανάστες πηγή πλήθους κοινωνικών προβλημάτων όπως ανεργία, φτώχεια, εγκληματικότητα και σοβαρή απειλή για την εθνική συνοχή και τη διαφύλαξη της εθνικής μας ταυτότητας.

Όσον αφορά τώρα τους Μουσουλμάνους και τους Αθίγγανους, θεωρώντας ότι τους έχουν παραχωρηθεί τόσα προνόμια που δεν χρειάζεται καν να δουλέψουν, ενώ οι ελληνικές οικογένειες υποφέρουν, εμμέσως πλην σαφώς τους χαρακτηρίζει ως «άχρηστους» πολίτες που δεν προσφέρουν τίποτα στη χώρα καθώς και οκνηρούς που ζουν εις βάρος των άλλων Ελλήνων. Ειδικά τους Μουσουλμάνους, τους θεωρεί μη Έλληνες.

Στη συνέχεια, το *ΛΑ.Ο.Σ.* αυτοπροσδιορίζεται ως κόμμα «εκσυγχρονιστικό» και «ανθρωποκεντρικό». Βέβαια, οι αντιφάσεις στον ιδεολογικό-πολιτικό λόγο και ο λαϊκισμός του *ΛΑ.Ο.Σ*, δεν ξεκίνησαν ούτε σταμάτησαν στο Πρόγραμμα και στη Διακήρυξη του κόμματος, τον Αυγούστο του 2007, ούτε και αναδύονται μόνο από αυτά τα δύο κείμενα. Για παράδειγμα, παραμονές των εθνικών εκλογών του 2007, ο Καρατζαφέρης προχωρεί σε ένα ακόμα παραλήρημα λαϊκισμού, λέγοντας ότι ο αντίπαλός του «στις εκλογές θα είναι η οικογενειοκρατία και το τραπεζικό κατεστημένο», υποστηρίζοντας ότι «οι ελληνικές τράπεζες είναι οι πιο κερδοφόρες στην ευρωζώνη την ώρα που οι Έλληνες κατατάσσονται στους φτωχότερους Ευρωπαίους».

Ο Καρατζαφέρης έχει επενδύσει πολλά στην Ελλαδική Εκκλησία, για να παραμένει ζωντανός στο πολιτικό παιχνίδι και τελικά, να καταφέρει να εισέλθει ξανά στη βουλή. Από το κανάλι που ελέγχει ο ίδιος, το *ΤΗΛΕΑΣΤΥ*, προβάλλονταν με κάθε ευκαιρία επισκέψεις του σε μοναστήρια και ορθόδοξους ναούς ανά την Ελλάδα, οι συναντήσεις του με τον Αρχιεπίσκοπο και άλλους ιεράρχες, ακόμα και στιγμιότυπα από εκκλησιασμό του και μετάληψη των Αχράντων Μυστηρίων.

Τον Σεπτέμβριο του 2007, γίνονται οι εθνικές εκλογές και το ξενοφοβικό, ρατσιστικό, μισαλλόδοξο και εθνικιστικό *ΛΑ.Ο.Σ.*, εισέρχεται στο κοινοβούλιο με δέκα βουλευτές. Από τα γραφεία του κόμματος στο Παγκράτι, ο Καρατζαφέρης ευχαρίστησε τους πολίτες για την ψήφο τους και –πιστός στην λαϊκιστική τακτική– δήλωσε : «Ο κύριος ρόλος μας θα είναι να παραμείνει η Ελλάδα στους Έλληνες».

Οι βουλευτές αυτοί, εκτός από τον πρόεδρο Γιώργο Καρατζαφέρη, είναι ο Κωνσταντίνος Αϊβαλιώτης, ο Βαΐτσης Αποστολάτος, η Δήμητρα Αράπογλου, ο Κυριάκος Βελόπουλος, ο γνωστός μας Μάκης Βορίδης, ο Άδωνης–Σπυρίδων Γεωργιάδης, ο Αθανάσιος Πλεύρης, ο Ηλίας Πολατίδης και ο Αστέριος Ροντούλης. Όσον αφορά τώρα κάποιους από τους εκλεγμένους αυτούς βουλευτές του *ΛΑ.Ο.Σ.*, υπάρχουν αρκετά στοιχεία για το παρελθόν τους και την πολιτική τους πορεία που κρίνουμε σκόπιμο να αναφέρουμε, καθώς θα μας διαφωτίσουν ακόμα περισσότερο για την ιδεολογία και τις αντιλήψεις του *ΛΑ.Ο.Σ.*.

Ο Κυριάκος Βελόπουλος ήταν υποψήφιος νομάρχης Πέλλας στις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές του 2006 καθώς και υποψήφιος βουλευτής με το *ΛΑ.Ο.Σ.*, στις εθνικές εκλογές του 2004. Επίσης, και ο Ηλίας Πολατίδης ήταν υποψήφιος βουλευτής με τον *ΛΑ.Ο.Σ.* στις βουλευτικές εκλογές του 2004 όπως και για τη νομαρχία Σερρών το 2006, ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι προέρχεται από τον χώρο της καθεστηκυίας δεξιάς, της *Νέας Δημοκρατίας*, καθώς, πριν ενταχθεί στο *ΛΑ.Ο.Σ.*, ήταν μέλος της φοιτητικής παράταξης της *ΔΑΠ* και της *ΟΝΝΕΔ*, είχε διατελέσει πρόεδρος της Νομαρχιακής Επιτροπής της *ΟΝΝΕΔ* του Νομού Σερρρών. Ακόμα, ήταν βοηθός– συνεργάτης του ευρωβουλευτή της *Νέας Δημοκρατίας*, Γιάννη Μαρίνου, του ευρωβουλευτή της *Πολιτικής Άνοιξης* και σημερινού δημάρχου Αθηνών, Νικήτα Κακλαμάνη, καθώς και της *Νέας Δημοκρατίας*, Σταύρου Ξαρχάκου. Όσον αφορά τη στάση του Πολατίδη για τις αποκλεισμένες κοινωνικές ομάδες, ενδεικτικά αναφέρουμε ότι, στις 13–12–2007, με ερώτησή του στη βουλή, ψέγει το υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας επειδή «σπατάλησε» χρήματα σε διαφήμιση, στην οποία ζητούνταν να δοθούν ίσα δικαιώματα στους Αλβανικής καταγωγής συμπολίτες μας, προωθώντας έτσι, σύμφωνα με τα λεγόμενα του βουλευτή «την νεοταξική προπαγάνδα».

Ο Άδωνης–Σπυρίδων Γεωργιάδης προέρχεται από την φοιτητική παράταξη της *Νέας Δημοκρατίας ΔΑΠ*, ενώ ήταν και μέλος του κόμματος *Πολιτική Άνοιξη*. Επιπλέον, ο Άδωνις Γεωργιάδης διατηρεί μαζί με τον αδερφό του Λεωνίδα ομώνυμο εκδοτικό οίκο κυρίως με βιβλία αρχαίας ελληνικής γραμματείας τα οποία διαφημίζει και πουλά (και) μέσω της εκπομπής του *Ελλήνων Έγερσις* από το κανάλι *Τηλεάστυ* του Γιώργου Καρατζαφέρη. Το ζήτημα εδώ είναι ότι ο Γεωργιάδης δεν παραλείπει μέσω της τηλεοπτικής εκπομπής του, εκτός από το να σχολιάζει την πολιτική επικαιρότητα και να προβάλλει το έργο του ως βουλευτής, να επιτίθεται διαρκώς στον κομμουνισμό και στην αριστερά, να πανηγυρίζει για την ήττα του ΕΑΜ στον εμφύλιο πόλεμο, να χαρακτηρίζει του αντάρτες εγκληματίες, φασίστες και προδότες. Με τον τρόπο αυτό ο Γεωργιάδης όχι μόνο μας υπενθυμίζει ότι για τον ελληνικό ακροδεξιό-νεοφασιστικό χώρο ο εμφύλιος πόλεμος του 1944-1949 δεν λέει να τελειώσει, αλλά και συνεχίζει την μεγάλη παράδοση της συντηρητικής-ακροδεξιάς σκέψης των δεκαετιών του 1950 και του 1960, σύμφωνα με την οποία ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος δεν έλαβε τέλος το 1944 αλλά το 1949, ταυτίζοντας έτσι τους Γερμανούς Ναζί, τους Ιταλούς φασίστες και τους Βούλγαρους συμμάχους τους με την Εθνική Αντίσταση. Προσφάτως,

προσχώρησε ξανά στους κόλπους της Νέας Δημοκρατίας, αφού ψήφισε υπέρ του 2ου μνημονίου και διαγράφηκε από το κόμμα αφού δεν ακολούθησε την γραμμή του κόμματος για καταψήφιση του μνημονίου.

Ο πρώην βουλευτής του *ΛΑ.Ο.Σ.*, (προσχώρησε στη Νέα Δημοκρατία, μετά την ήττα του ΛΑ.Ο.Σ στις βουλευτικές εκλογές της 6ης Μαΐου 2012), Θανάσης Πλεύρης είναι γιός του Κωνσταντίνου Πλεύρη. Δικηγόρος στο επάγγελμα, υπερασπίστηκε σε δίκη τον πατέρα του Κωνσταντίνο, ο οποίος κατηγορούνταν για αντισημιτισμό λόγω του βιβλίου του *Εβραίοι : Όλη η Αλήθεια* (Εκδόσεις Ήλεκτρον, Αθήνα, 2006) στο οποίο στρέφεται εναντίον των Εβραίων και υπέρ του δικτάτορα Αδόλφου Χίτλερ. Συγκεκριμένα, ο Κωνσταντίνος Πλεύρης, σύμφωνα με την ειδησεογραφική ιστοσελίδα *in gr*, υποστήριζε ότι η εβραϊκή θρησκεία είναι μισαλλόδοξη και περιφρονητικά δήλωνε ότι οι Εβραίοι εκμεταλλεύονται το Ολοκαύτωμα για να λαμβάνουν αποζημιώσεις από το γερμανικό κράτος. Πρόκειται για την πρώτη αυτεπάγγελτη δίωξη στη χώρα μας για αντισημιτική προπαγάνδα, ενώ το κατηγορητήριο έχει συνταχθεί τόσο κατά του Πλεύρη όσο και κατά της εφημερίδας *Ελεύθερος Κόσμος* με την κατηγορία ότι «προέτρεψαν σε πράξεις και ενέργειες δυνάμενες να προκαλέσουν διακρίσεις, μίσος και βία κατά προσώπων και ομάδων προσώπων, εκ μόνου του λόγου της φυλετικής και εθνικής καταγωγής αυτών, ενώ εξέφρασαν και ιδέες προσβλητικές κατά ομάδας προσώπων, λόγω της φυλετικής και εθνικής καταγωγής των, και δη των Εβραίων».

Σύμφωνα με την ειδησεογραφική ιστοσελίδα *in gr*, ένα από τους μάρτυρες υπεράσπισης ήταν και ο υπουργός, επί Χούντας, Σπύρος Ζουρνατζής. Επιπλέον, το βιβλίο αυτό διαφήμιζε και ο νυν βουλευτής του *ΛΑ.Ο.Σ.*, Άδωνις Γεωργιάδης, σε εκπομπή του τηλεοπτικού καναλιού *ΤΗΛΕΑΣΤΥ*, που ελέγχεται από τον πρόεδρο του *ΛΑ.Ο.Σ.*, Γιώργο Καρατζαφέρη, ενώ, φυσικά πρόσωπα μετέχουν τόσο σε επιχειρήσεις του Γεωργιάδη όσο και στις εκδόσεις του Πλεύρη. Τέλος, ο Γεωργιάδης, υπήρξε μάρτυρας υπεράσπισης του Πλεύρη στην δίκη για το επίμαχο βιβλίο.

.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι βασικά στελέχη του *ΛΑ.Ο.Σ.*, προέρχονται από ακροδεξιά κόμματα όπως η *ΕΠΕΝ* και το *Ελληνικό Μέτωπο*, διατηρούν φιλικές σχέσεις με τον δεδηλωμένο χουντικό, ρατσιστή και αντισημίτη Κωνσταντίνο Πλεύρη, ενώ εκφράζουν θέσεις και προχωρούν σε ενέργειες που μόνο τα δημοκρατικά τους φρονήματα δεν αποδεικνυούν. Πρόσφατα, σε μια προσπάθεια του *ΛΑ.Ο.Σ.* να διασκεδάσει τις εντυπώσεις, δημιουργήθηκε αντιρατσιστική επιτροπή του κόμματος, με επικεφαλής τον Γάλλο δημοσιογράφος Jean Daniel Colobanie, ο οποίος είναι εκδότης πολλών εφημερίδων που απευθύνονται σε ξένους κατοίκους της Ελλάδας και μέλη της επιτροπής είναι η Αΐσα Ροντρίγκο-Τζιτζώκου από τη Σρι Λάνκα, η Ιέβα Πριέντιτε από τη Λεττονία, ο Χουσεΐν Αλσικσίκ από την Παλαιστίνη και η Ευανθία Τσάκο από την Αλβανία. Όμως, το *ΛΑ.Ο.Σ.*, παρά τις προσπάθειες αποστασιοποίησής του από τον ρατσισμό, την ξενοφοβία και τη μισαλλοδοξία, φροντίζει, όπως θα δούμε παρακάτω, να αυτοαναιρείται επιστρέφοντας στα γνώριμα μονοπάτια της ελληνικής άκρας δεξιάς.

9. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ύπαρξη σοβαρών και άλυτων εθνικών ζητημάτων, αλλά κυρίως η μετατροπή της Ελλάδας σε χώρα υποδοχής μεταναστών από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, σηματοδότησαν την ανάδυση νέων ακροδεξιών και φασιστικών μορφωμάτων στη χώρα μας: από τη μια πλευρά, νεοναζιστικών φασιστικών και τρομοκρατικών οργανώσεων με πρώτη και κύρια την *Χρυσή Αυγή* και από την άλλη ακροδεξιά κόμματα, τα οποία χωρίζονταν σε δύο κατηγορίες: σε αυτά που εμφανίζονταν ως αποδεχόμενα τη δημοκρατική νομιμότητα, τον *ΛΑ.Ο.Σ.* και το *Ελληνικό Μέτωπο*, και από την άλλη κάποιοι εναπομείναντες νοσταλγοί του Απριλιανού καθεστώτος και -τουλάχιστον- φίλα προσκείμενοι προς το Ναζισμό, την *Πρώτη Γραμμή* και την *Πατριωτική Συμμαχία*.

Όλες οι παραπάνω οργανώσεις έχουν δύο σημαντικά κοινά σημεία. Το πρώτο έχει να κάνει με τον πρωταγωνιστικό ρόλο των ζητημάτων της μετανάστευσης στον προγραμματικό/ιδεολογικό τους λόγο και το δεύτερο με τον επίσης σημαντικό ρόλο των εθνικών ζητημάτων στον λόγο τους. Απ ’όλα όμως τα κόμματα, που εμφανίστηκαν από το 1990 και μετά, μόνο το *ΛΑ.Ο.Σ.* κατόρθωσε να έχει κάποιες εκλογικές επιτυχίες, σε νομαρχιακές-δημοτικές, ευρωπαϊκές και κυρίως στις εθνικές εκλογές του 2007. Θεωρούμε ότι αυτές οι επιτυχίες και κυρίως η είσοδος στη βουλή του *ΛΑ.Ο.Σ.* οφείλεται στους εξής λόγους:

α. ο αρχηγός του *ΛΑ.Ο.Σ.*, Γιώργος Καρατζαφέρης, ήταν ένας επιτυχημένος και προβεβλημένος βουλευτής ενός από τα δύο ισχυρότερα ελληνικά κόμματα, οπότε είχε σχετικά εύκολη πρόσβαση στη μεγάλη δεξαμενή των ψηφοφόρων της Δεξιάς, **β**. σε αντίθεση με τα άλλα ακροδεξιά-φασιστικά κόμματα και οργανώσεις, ούτε το *ΛΑ.Ο.Σ.* ούτε ο Καρατζαφέρης προσωπικά, τουλάχιστον άμεσα, δεν είχε κάποια σχέση με το παρακράτος της Δεξιάς, το Απριλιανό καθεστώς, ή παλαιότερα ακροδεξιά-φασιστικά κόμματα, οπότε δεν αντιμετωπίστηκε απ’ όλο το εκλογικό σώμα ως ένας ακόμα «γραφικός» «φασίστας» ή νοσταλγός της χούντας, μιας ιδιαίτερα σκοτεινής και απωθητικής για του πολίτες περιόδου, ενώ σε αυτό τον βοήθησε και οι συνεχείς δηλώσεις πίστης του στη δημοκρατική νομιμότητα, **γ**. ο Καρατζαφέρης, σε αντίθεση με τα άλλα ακροδεξιά στοιχεία, ελέγχει εφημερίδα, τηλεοπτικό κανάλι και ραδιοφωνικό σταθμό με πανελλήνια εμβέλεια, δίνοντας του τη δυνατότητα να αυτοπροβάλλεται και να διαφημίζει το κόμμα του διαρκώς, γρήγορα και εύκολα.

Ένας από τους κύριους λόγους, που το *ΛΑ.Ο.Σ.* κατόρθωσε να εισέλθει στη βουλή, ήταν ότι επένδυσε προεκλογικά στην έντονη παρουσία ξενοφοβικών και ρατσιστικών τάσεων και συμπεριφορών στην ελληνική κοινωνία. Ο Καρατζαφέρης πρόβαλλε συνεχώς τα ζητήματα της μετανάστευσης, άμεσα και έμμεσα, ως πηγή πλήθους προβλημάτων της κοινωνίας μας, ενώ ήταν το *ΛΑ.Ο.Σ.* ήταν το μόνο κόμμα που έκανε ανοιχτά λόγο για μείωση του αριθμού τους και για απελάσεις.

Ενδεικτικά στοιχεία για τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν οι Έλληνες τους οικονομικούς μετανάστες, είναι τα αποτελέσματα πανελλαδικής δημοσκόπησης που διεξήγαγε η εταιρεία *Κάππα Research*, σε δείγμα 10.000 πολιτών το 2007, όπου το 70% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι ο αριθμός των μεταναστών στην Ελλάδα είναι υπερβολικά μεγάλος, το 60% θεωρεί ότι ευθύνονται οι μετανάστες για την ανεργία και την συμπίεση των μισθών, ενώ το 48% ζητά την απέλασή τους, ενώ το 15,9% θεωρεί τους μετανάστες ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα. Την ευθύνη για την ύπαρξη και ταυτόχρονα διόγκωση των ρατσιστικών και ξενοφοβικών αντιλήψεων της ελληνικής κοινωνίας, φέρουν οι ελληνικές κυβερνήσεις εξαιτίας της ανυπαρξίας πολιτικής γρήγορης και ομαλής ένταξης των χιλιάδων οικονομικών μεταναστών.

Το ΛΑ.Ο.Σ, **κατάφερε το αδύνατον**, να περικλείει **όλα τα χαρακτηριστικά του ακροδεξιού κόμματος**, που συνοπτικά αναφέρονται παρακάτω, μαζί με ένα **κράμα λαϊκισμού και καιροσκοπίας**

Τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά του μορφώματος ΛΑ.Ο.Σ, **σε λεπτομέρειες μόνο διαφέρουν από τα χαρακτηριστικά των φασιστικών κινημάτων του μεσοπολέμου**:

- **Ρατσισμός**, εκλεπτυσμένος βέβαια, βασιζόμενος όχι πάνω στη φυλετική ανωτερότητα, αλλά στη δήθεν πολιτιστική ανωτερότητα του ελληνισμού και των Ελλήνων εν γένει. Οι δικοί μας ένδοξοι πρόγονοι έχουν, ως γνωστόν, δώσει τα φώτα του πολιτισμού σε όλο τον κόσμο. Ως γνωστόν, όλοι οι υπόλοιποι είναι βάρβαροι.
- **Αντισημιτισμός**, ο οποίος καταδικάζεται φραστικά, αλλά και πάλι «ο εβραίος στάζει αίμα» (Καρατζαφέρης, Γενάρης '09).
- Κολακεία και ενθάρρυνση των πιο **φοβικών αντανακλαστικών** των πολιτών με στόχο την αυταρχικοποίηση του κράτους. Επίθεση στις πιο **ευάλωτες κοινωνικές ομάδες,** οι οποίες είναι ρίζα κάθε κακού (μετανάστες, «άπλυτοι»).
- **Αντικομμουνισμός** στην πιο πρωτόγονή του μορφή. Η Ελλάδα είναι το «τελευταίο κομμουνιστικό κράτος της Ευρώπης» (φράση κλισέ στην ακροδεξιά αργκό), οι αριστεροί επικρατούν ιδεολογικά και έχουν κατακλύσει όλους τους θεσμούς, την εκπαίδευση, τον πολιτισμό. Ακόμα και η κυβερνούσα δεξιά, όπως και όποιος δεν προσεγγίζει ιδεολογικά το φασισμό, είναι κι αυτή πάνω κάτω κρυφο- και φιλο-αριστερή.
- Καταγγελία του «**εκφυλισμού**» της σημερινής κοινωνίας. Ως εκφυλισμός νοείται πρωτίστως η επιστήμη και ο πολιτισμός που δε χωρούν στα ελληνορθόδοξα καλούπια τους, αλλά και φαινόμενα, τα οποία κατά τα άλλα βρίσκονται σε πλήρη ιδεολογική ευθυγράμμιση με την ακροδεξιά
- . Καταγγελία των γειτονικών κρατών, που είναι έτοιμα… από στιγμή σε στιγμή να επιτεθούν (και ως γνωστόν η καλύτερη άμυνα είναι η επίθεση, κάπως έτσι ξεκίνησε ο Β' Παγκόσμιο Πόλεμος). Διεκδίκηση του ελληνικού lebensraum (ζωτικός χώρος), **μεγαλοϊδεατισμός**.

Γιατί ανέβηκε το ΛΑΟΣ στις ευρωεκλογές και στη Βουλή; Ένας βασικός λόγος είναι η προκλητική υπέρ-προβολή του από τα ΜΜΕ. Δίνει την εντύπωση ιδεολογικού και άκρως

συγκροτημένου κόμματος, όμως σε κάθε ευκαιρία, ειδικά μέσα από τα ΜΜΕ, καθώς επίσης, και από το μικρό μεν, ουσιαστικό δε, διάστημα συγκυβέρνησης με Ν.Δ και ΠΑ.ΣΟ.Κ, οι περισσότεροι κατάλαβαν το μισαλλόδοξο, λαϊκιστικό και καιροσκοπικό χαρακτήρα του ΛΑ.Ο.Σ και φυσικά του αρχηγού του και των μεγάλο- στελεχών του.

9.1 ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Αμέσως μετά την πτώση του Απριλιανού καθεστώτος, οι φασίστες νοσταλγοί του και παλαιοί συνεργάτες του, δημιούργησαν εφήμερους πολιτικούς συνδυασμούς στους οποίους συστεγάζονταν όλα τα φασιστικά και υπερσυντηρητικά στοιχεία της ελληνικής κοινωνίας: νοσταλγοί της δικτατορίας, βασιλόφρονες, ναζιστές. Παράλληλα, έγιναν πλήθος κινήσεων στον ελληνικό στρατό, οι οποίες αντιμετωπίστηκαν άμεσα από τις μεταπολιτευτικές κυβερνήσεις, αλλά τα φασιστικά στοιχεία συνέχιζαν τις δραστηριότητες τους σχηματίζοντας οργανώσεις και προχωρώντας σε τρομοκρατικές-βομβιστικές ενέργειες.

Ο κυριότερος λόγος που τα ακροδεξιά κόμματα της εποχής δεν κατάφεραν να πετύχουν κάποιο θετικό αποτέλεσμα στις διάφορες εκλογικές αναμετρήσεις – με μόνες εξαιρέσεις την εκλογή πέντε υποψηφίων της *Εθνικής Παράταξης* στις εθνικές εκλογές του 1977 και μόλις ενός υποψηφίου της *ΕΠΕΝ* στις ευρωεκλογές του 1984 – ήταν ότι ουσιαστικά αποτελούσαν την «κομματική» συνέχεια του Απριλιανού καθεστώτος, με θέσεις περί επαναφοράς της μοναρχίας, αμνήστευσης των δικτατόρων και επιβολής ενός υπερσυντηρητικού αν όχι φασιστικού καθεστώτος. Έτσι, δεν μπόρεσαν να βρουν ανταπόκριση στους ψηφοφόρους, ενώ όποτε βρήκαν, αυτή ήταν εξαιρετικά μικρή, καθώς ο ελληνικός λαός δεν μπορούσε να ξεχάσει τις πικρές εμπειρίες της δικτατορικής περιόδου. Επιπλέον, ο λαός διψούσε για δημοκρατία, διότι ουσιαστικά αυτό το αρτιότερο όλων πολίτευμα, είχε ουσιαστικά καταλυθεί από την περίοδο της δικτατορίας του Ιωάννη Μεταξά και συνεχίστηκε και μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και με την κυριαρχία του παρακράτους.

Αλλά, στις αρχές της δεκαετίας του 1990, η μετατροπή της Ελλάδας σε χώρα υποδοχής μεταναστών, κυρίως από τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες και έπειτα από τις χώρες του Τρίτου Κόσμου, σε συνδυασμό με την έλλειψη οργανωμένου σχεδίου μεταναστευτικής πολιτικής και πολιτικής ένταξης εκ μέρους του ελληνικού κράτους και της όξυνσης των σχέσεων της χώρας μας με τη γειτονική Τουρκία και τα Σκόπια, έδωσε ανάσα ζωής στον ελληνικό ακροδεξιό χώρο. Νέες οργανώσεις, καθαρά φασιστικού χαρακτήρα και νέα ακροδεξιά κόμματα, άλλα φασιστικών τάσεων και άλλα αποδεχόμενα της δημοκρατική νομιμότητα, έκαναν την εμφάνισή τους. Στον προγραμματικό/ιδεολογικό λόγο όλων αυτών των πολιτικών μορφωμάτων τα ζητήματα της μετανάστευσης έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο.

Στην Ελλάδα, ήδη υπήρχαν ρατσιστικές και ξενοφοβικές τάσεις, ιδιαίτερα κατά των Μουσουλμάνων της Θράκης και των αθίγγανων, αλλά ο μικρός πληθυσμός των μεταναστών στη χώρα μας, δεν επέτρεπε να φανεί ιδιαίτερα ο φόβος του «άλλου» και η συμπεριφορά απέναντι του ως «κατώτερου». Με τη μαζική είσοδο χιλιάδων μεταναστών, βοηθούσης της κρατικής ολιγωρίας, άρχισαν να γίνονται ιδιαίτερα ορατές οι ρατσιστικές και ξενοφοβικές αντιλήψεις των ντόπιων, να

καταγγέλλονται συνεχώς ρατσιστικές συμπεριφορές και κρούσματα ρατσιστικής βίας, ενώ ο αναγεννημένος ακροδεξιός χώρος, πέρα από τα αντιευρωπαϊκά, εθνικιστικά και αποφασιστικά του επιχειρήματα, βρήκε στο πρόσωπο των οικονομικών μεταναστών και των προσφύγων τον αποδιοπομπαίο τράγο που ευθύνεται σχεδόν για κάθε πρόβλημα της ελληνικής κοινωνίας.

Παρ' όλα αυτά, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, κανένα ακροδεξιό κόμμα δεν κατόρθωσε να εκλέξει έστω και έναν υποψήφιο του στις διάφορες εκλογικές αναμετρήσεις. Ο λόγος γι' αυτό ήταν η σταθερή ιδεολογική σύνδεσή τους με παλαιότερα φασιστικά κόμματα και το Απριλιανό καθεστώς καθώς και η οργανική, όπως για παράδειγμα ο ηγέτης της *Πρώτης Γραμμής* και παλιός συνεργάτης της χούντας Πλεύρης και ο ηγέτης του *Ελληνικού Μετώπου* και πρώην βασικού στελέχους της *ΕΠΕΝ* Βορίδης. Ήταν αναμενόμενο να αντιμετωπίζονται από το εκλογικό σώμα ως θλιβερά απομεινάρια ενός σκοτεινού παρελθόντος και γραφικοί φωνασκούντες κινδυνολόγοι και φασίστες.

Η κατάσταση άλλαξε, όταν ο προβεβλημένος και επιτυχημένος βουλευτής του κόμματος εξουσίας *Νέα Δημοκρατία*, Γιώργος Καρατζαφέρης, ίδρυσε το ΛΑ.Ο.Σ. Στα πρώτα του βήματα, το *ΛΑ.Ο.Σ.* εξέφρασε τις ομοφοβικές, αντισημιτικές και σκληροπυρηνικές του θέσεις για τους μετανάστες, όπως είχαν κάνει παλαιότερα και τα ακροδεξιά πολιτικά μορφώματα της δεκαετίας του '90, αλλά στη συνέχεια, έκανε «αριστερά» ανοίγματα προς αποκλεισμένες κοινωνικές ομάδες όπως οι ομοφυλόφιλοι και παράλληλα υποστήριζε και κολάκευε διαρκώς τις αποκλεισμένες ομάδες των οικονομικά ασθενέστερων: των χαμηλοσυνταξιούχων, των φτωχών αγροτών, των ανέργων κλπ. Ταυτόχρονα, απομακρύνθηκε από ανοιχτά ρατσιστικές θέσεις, υιοθετώντας μια φαινομενικά πιο «ήπια» στάση απέναντι στο μεταναστευτικό ζήτημα, κάνοντας πλέον λόγο για οργανωμένη μεταναστευτική πολιτική και εφαρμογή πολιτικής ποσοστώσεων.

Το παράδοξο είναι ότι ένα ακροδεξιό κόμμα επενδύει προεκλογικά στους κοινωνικά αποκλεισμένους αυτόχθονες, δηλαδή στα χαμηλότερα κοινωνικά και οικονομικά στρώματα, εκφράζοντας την ανάγκη αποκλεισμού των «ξένων», ώστε να λυθούν δια μαγείας όλα σχεδόν τα προβλήματα του τόπου. Με άλλα λόγια, ο αποκλεισμένος ντόπιος, ο οικονομικά ασθενής, ο πολιτικά αδύναμος, το θύμα της ανυπαρξίας του κοινωνικού κράτους, με την ψήφο του σε ένα ακροδεξιό κόμμα, ζητά ουσιαστικά τον αποκλεισμό, αν όχι τον ολοκληρωτικό εξοβελισμό του από τη χώρα, του ήδη κοινωνικά αποκλεισμένου και ανυπεράσπιστου μετανάστη και πρόσφυγα, καθώς αυτός ευθύνεται για την ανεργία, τις χαμηλές συντάξεις, τη μείωση των παροχών, την εγκληματικότητα.

Η ουσία όμως, είναι ότι το ΛΑ.Ο.Σ έχει εξ επιλογής ένα ρόλο ομπρέλας. Στεγάζει παλαιά σχήματα της άκρας Δεξιάς που έφθιναν και μόνα τους δεν είχαν μέλλον, με την προϋπόθεση προφανώς ότι όλοι οι εκπρόσωποί τους θα υπάρξουν με γνώμονα την προστασία της ομπρέλας, που τους δίνει το δικαίωμα και την ευκαιρία να υφίστανται πολιτικά και να αρθρώνουν λόγο. Το πρότεινε ο ίδιος, το δέχτηκαν ευχαρίστως για τους παραπάνω λόγους οι στεγαζόμενοι. Άρα, η

έκφραση ακραίων θέσεων θα είναι όσο πιο ελεγχόμενη γίνεται, προκειμένου να μη φοβηθούν πολίτες που βλέπουν με καλό μάτι (είτε για να διαμαρτυρηθούν στα «καθεστωτικά» κόμματα είτε για να δοκιμάσουν «αλλιώς») την περίπτωση του ΛΑΟΣ. Οι λόγοι που συνέβη αυτό είναι πασιφανείς.

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο ΛΑΟΣ κατόρθωσε να ενσωματώσει εθνικιστικούς κομματικούς σχηματισμούς όχι με τη μορφή ομοσπονδίας -κάτι που προϋπέθετε τη διατήρηση της φυσιογνωμίας και μιας σχετικής αυτονομίας τους, όπως συμβαίνει στον ΣΥΡΙΖΑ με τις πολλές συνιστώσες- αλλά μέσω της διάλυσης και ένταξής τους σε αυτόν. Μέχρι τις εκλογές της 6^{ης} Μαΐου 2012, ο Γιώργος Καρατζαφέρης κατόρθωνε να συνθέτει επιτυχημένα τις διαφορετικές απόψεις που έχουν αυτοί οι σχηματισμοί, αλλά και να ελέγχει (ή και να καταστέλλει) τις φιλοδοξίες των επικεφαλής τους. Παρότι στην Ευρώπη τα ακροδεξιά κόμματα κερδίζουν έδαφος, παράδειγμα τα υψηλά ποσοστά στις τελευταίες εκλογές στη Γαλλία με το κόμμα της Λεπέν, στην Ελλάδα συνέβη το ακριβώς αντίθετο με το ΛΑ.Ο.Σ, ίσως όπως προαναφέραμε, δεν είχε το κατάλληλο υπόβαθρο και ο καιροσκοπικός του χαρακτήρας φάνηκε εν μέσω της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα. Αξιοσημείωτη, είναι η άνοδος της φασιστής οργάνωσης Χρυσή Αυγή στις τελευταίες εκλογές. Η αναδιοργάνωση του κόμματος και οι επόμενες κινήσεις του θα κρίνουν το μόνιμο ή όχι της πολιτικής του ύπαρξης.

10. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αναστασιάδης Γιώργος, *Σύγχρονη Ελληνική Πολιτική και Συνταγματική Ιστορία (1940 – 1986)*, Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, 1998

• Βακαλοπούλου Μπέττυ, *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα*, στο Gaddi Giussepe, *Ο Νεοφασισμός στην Ευρώπη*, μετάφρ. Βακαλοπουλου–Τζουλιάνο Μπέττυ, Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1975.

• Γεωργιάδου Βασιλική, *Πρόλογος στην Ελληνική Έκδοση*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ–Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα*, επιμ. Hainsworth Paul, πρόλ.–επιμ. ελληνικής έκδοσης Γεωργιάδου Βασιλική, μετάφρ. Αθανασίου Θανάσης, Παπαζήσης, Αθήνα, 2004.

• Gaddi Giussepe, *Ο Νεοφασισμός στην Ευρώπη*, μετάφρ. Βακαλοπουλου – Τζουλιάνο Μπέττυ, Νέα Σύνορα, Αθήνα, 1975.

• Gellner Ernest, *Έθνη και Εθνικισμός*, μετάφρ. Λαφαζάνη Δώρα, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 1992.

• Hainsworth Paul, *Εισαγωγή: η ακροδεξιά*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ–Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα*, επιμ. Hainsworth Paul, πρόλ.–επιμ. ελληνικής έκδοσης Γεωργιάδου Βασιλική, μετάφρ. Αθανασίου Θανάσης, Παπαζήσης, Αθήνα, 2004.

• Hainsworth Paul, *Το Εθνικό Μέτωπο: από την άνοδο στον κατακερματισμό της γαλλικής ακροδεξιάς*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ–Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα*, επιμ. Hainsworth Paul, πρόλ.–επιμ. ελληνικής έκδοσης Γεωργιάδου Βασιλική, μετάφρ. Αθανασίου Θανάσης, Παπαζήσης, Αθήνα, 2004.

• Διαμαντόπουλος Θανάσης, *Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΞΗ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ–Από το Κόμμα των Εθνικοφρόνων του Γούναρη στη Ν.Δ. του Έβερτ*, Παπαζήσης, Αθήνα, 1994.

• Δώδος Δ. – Καφετζής Π. – Μιχαλοπούλου Α. – Νικολακόπουλος Η., *Ξενοφοβία και ρατσισμός στην Ελλάδα, 1988 – 1992*, στο *ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ – Κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής*, επιστημονικός υπεύθυνος Κατσούλης Ηλίας, επιμ. Καραντινός Δ. – Μαράτου – Αλιμπράντη Λ. – Φρονίμου Έ., Τόμος Β΄, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα, 2002.

• Ζορμπαλάς Σταύρος, *Ο Νεοφασισμός στην Ελλάδα (1967-1974)*, Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα, 1978.

• Καβουνίδη Τζένη, *Κοινωνικός αποκλεισμός : Έννοια, κοινοτικές πρωτοβουλίες, ελληνική εμπειρία και διλήμματα πολιτικής*, στο *ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ – Κύρια θέματα και προσδιορισμός προτεραιοτήτων πολιτικής*, Τόμος Α΄, επιστημ. υπεύθ. Κατσούλης Ηλίας, Επιμ. Καραντινός Δ., Μαράτου–Αλιμπράντη Λ., Φρονίμου Ε., Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα, 1999.

• Καράμπελας Γιώργος, *Το Ελληνικό Ανταρτικό των Πόλεων 1974-1985*, Γραφές, Αθήνα, 2002.

• Καραμπελιάς Γεράσιμος, *Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ–Συγκριτική ανάλυση των μεταπολεμικών στρατιωτικών επεμβάσεων, 1945–1980* , Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001.
• Κάτρης Α. Γιάννης, *Η Γέννηση του Νεοφασισμού–(Ελλάδα 1960–1974)*, Παπαζήσης, 1974.

- Καφφές Γεώργιος, *ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ – Μαθήματα*, Παπαζήση, Αθήνα, 1999.
- Κυριαζή Νότα, *Η Κοινωνιολογική Έρευνα – Κριτική Επισκόπηση των Μεθόδων και των Τεχνικών*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2003.
- Λεντάκης Ανδρέας, *Παρακρατικές Οργανώσεις και 21η Απριλίου*, Καστανιώτης, Αθήνα, 1975.
- Λυριτζής Χρήστος, *Λαϊκισμός: Η Έννοια και οι Πρακτικές*, στο *ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΚΟΜΜΑΤΑ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '80-Εξελίξεις και προοπτικές του πολιτικού συστήματος*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1990.
- *Μετανάστες στην Ελλάδα*, επιμ. Μαρβάκης Αθ., Παρσανόγλου Δ., Παύλου Μ., Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001.
- Meynaud Jean – Μερλόπουλος Π. – Νοταράς Γ., *Οι Πολιτικές Δυνάμεις στην Ελλάδα 1946 – 1965*, Τόμος Α΄, μετάφρ. Μερλόπουλος Π., Σαββάλας, Αθήνα, 2002.
- Meynaud Jean, *Οι Πολιτικές Δυνάμεις στην Ελλάδα–Βασιλική Εκτροπή και Στρατιωτική Δικτατορία*, Τόμος Β΄, μετάφρ. Μερλόπουλος Π., Σαββάλας, Αθήνα, 2002.
- Milza Pierre, *Οι μελανοχιτώνες της Ευρώπης–η ευρωπαϊκή ακροδεξιά από το 1945 μέχρι σήμερα*, μετάφρ. Καυκιας Γιάννης, επιμ. Βουλελης Νικόλας, Scripta, Αθήνα, 2004.
- Μοσχονάς Γεράσιμος, *Η Διαιρετική Τομή Δεξιάς-Αντιδεξιάς στη Μεταπολίτευση (1974-1990)–Περιεχόμενο της Τομής και όψεις της Στρατηγικής των Κομμάτων του «Αντιδεξιού Υποσυστήματος»*, στο *Η Ελληνική Πολιτική Κουλτούρα Σήμερα*, εισαγ.-επιμ. Δεμερτζής Νίκος, Οδυσσέας, Αθήνα, 1995.
- Μουσούρου Μ.Λ., *Κοινωνικός Αποκλεισμός και Κοινωνική Προστασία*, στο *Κοινωνικός Αποκλεισμός : Η Ελληνική Εμπειρία*, εισάγ. – επιμ. Κασιμάτη Κούλα, Gutenberg, Αθήνα, 1998.
- Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η Εκλογική Επιρροή των Πολιτικών Δυνάμεων*, στο *ΕΚΛΟΓΕΣ ΚΑΙ ΚΟΜΜΑΤΑ ΣΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '80-Εξελίξεις και προοπτικές του πολιτικού συστήματος*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1990.
- Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η καχεκτική δημοκρατία – κόμματα και εκλογές, 1946 – 1967*, Αθήνα, Πατάκης, 2001.
- Paxton O. Robert, *Η Ανατομία του Φασισμού*, μετάφρ. Χαλμούκου Κατερίνα, Κέδρος, Αθήνα, 2006.

- Παπαδημητρίου Δ. Ζήσης, *Ο Ευρωπαϊκός Ρατσισμός – Εισαγωγή στο φυλετικό μίσος*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2000.
- Παπαδημητρίου Ι. Δέσποινα, *Από τον λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνικοφρόνων–Η ΣΥΝΤΗΡΗΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1922–1967*, Σαββάλας, Αθήνα, 2006.
- Πέιν Στάνλεϊ, *Η Ιστορία του Φασισμού 1914 – 1945*, μετάφρ. Γεωρμάς Κώστας, πρόλογος Ροζάνης Στέφανος, Φιλίστωρ, Αθήνα, 2000.
- Swyngedouw Marc, *Βέλγιο: εξηγώντας τη σχέση μεταξύ του Vlaams Blok και της πόλης της Αμβέρσας*, στο *Η ΑΚΡΟΔΕΞΙΑ-Ιδεολογία–Πολιτική–Κόμματα*, επιμ. Hainsworth Paul, πρόλ.–επιμ. ελληνικής έκδοσης Γεωργιάδου Βασιλική, μετάφρ. Αθανασίου Θανάσης, Παπαζήσης, Αθήνα, 2004.
- Τσαούσης Γ. Δημήτρης, *Πολιτισμός, Ελεύθερος Χρόνος και Κοινωνικός Αποκλεισμός*, στο *Κοινωνικός Αποκλεισμός : Η Ελληνική Εμπειρία*, εισάγ. – επιμ. Κασιμάτη Κούλα, Gutenberg, Αθήνα, 1998.
- Τσουκαλάς Κωνσταντίνος, *Κράτος, Κοινωνία, Εργασία στη Μεταπολεμική Ελλάδα*, Θεμέλιο, Αθήνα, 1999.
- *Υδρία-Cambridge-Ήλιος*, Γενική Εγκυκλοπαίδεια Σύγχρονων Γνώσεων, Τόμος 3, Τέσσερα Έψιλον, Αθήνα, 1992

Ειδικές Εκδόσεις

21η Απριλίου 1967-2007 40 Χρόνια Από το Πραξικόπημα της Χούντας, κείμενα-έρευνα Πελώνη Αριστοτελία, Ειδικές Εκδόσεις της εφημερίδας *ΤΑ ΝΕΑ*, Αθήνα, 2007.

2007 Πολιτικά Γεγονότα, Γενική Γραμματεία Επικοινωνίας–Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης, Αθήνα, 2008.

Αναστασιάδης Γιώργος, *Η Μεταπολίτευση και ο Κ. Καραμανλής*, στο *ΧΟΥΝΤΑ–«ΑΤΤΙΛΑΣ» - ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ–Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, Ε Ιστορικά, Χ. Κ. Τεγόπουλος, χ.χ.

Αναστασόπουλος Ν. Γεώργιος, *Όταν η Δικτατορία Κατέρρεε και η Δημοκρατία Ξαναγεννιόταν*, στο *ΧΟΥΝΤΑ–«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ–Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, Ε Ιστορικά, Χ. Κ. Τεγόπουλος, χ.χ.

ΕΚΘΕΣΗ εξ ονόματος της Εξεταστικής Επιτροπής για το Ρατσισμό και την Ξενοφοβία, εισηγητής Ford M. Glyn, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Βρυξέλλες, 1991.

Η Δίκη της Χούντας: 25 Καταθέσεις που Έκαψαν του Δικτάτορες, κείμενα-επεξεργασία ιστορικού υλικού Ρενιέρης Αντώνης, Ειδικές Εκδόσεις της εφημερίδας *ΤΑ ΝΕΑ*, χ.χ.

Μαγκάκης Γεώργιος-Αλέξανδρος, *Η Δίκη των Χουντικών*, στο *ΧΟΥΝΤΑ–«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ–Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, Ε Ιστορικά, Χ. Κ. Τεγόπουλος, χ.χ.

Οι 300 της Βουλής, ειδική έκδοση της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία*, Αθήνα, 2007.

Σαμπατακάκης Θεόδωρος, *Η Πτώση της Δικτατορίας*, στο *ΧΟΥΝΤΑ–«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ–Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, Ε Ιστορικά, Χ. Κ. Τεγόπουλος, χ.χ.

Σαμπατακάκης Θεόδωρος, *Η Νομιμοποίηση του ΚΚΕ*, στο *ΧΟΥΝΤΑ–«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ–Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, Ε Ιστορικά, Χ. Κ. Τεγόπουλος, χ.χ.

Σταματελάτος Μιχάλης, *Ο Φασισμός και ο Ρατσισμός στη Σημερινή Ευρώπη – Επισημάνσεις, Συμπεράσματα, Συστάσεις της Εκθέσεως του Δημ. Ευρυγένη προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*, Εκδόσεις Καθημερινής, 1987.

Χατζηβασιλείου Ευάνθης, *Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας*, στο *ΧΟΥΝΤΑ–«ΑΤΤΙΛΑΣ»-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ–Το Θερμό καλοκαίρι του 1974*, Ε Ιστορικά, Χ. Κ. Τεγόπουλος, χ.χ.

Ζαμπαρλούκου Στέλλα, *Συνδικαλιστικό Κίνημα και Κρατικός Παρεμβατισμός στη Μεταπολίτευτική Ελλάδα: Μια Συγκριτική Προσέγγιση*, στο *Κοινωνία και Πολιτική–Όψεις της Γ΄ Ελληνικής Δημοκρατίας 1974-1994*, επιμέλεια Λυριτζής Χρ.–Νικολακόπουλος Ηλ.-Σωτηρόπουλος Δ., Θεμέλιο, Αθήνα, 1996.

Αρθρογραφία

«Αντιπαγκοσμιοποιημένοι» κατά «Χρυσαυγιτών», *Η Καθημερινή*, 30 Απριλίου 2002, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_2_30/04/2002_23593

Βαγενάς Νάσος, *Οι μεταμφιέσεις του λαϊκισμού*, *Το Βήμα*, 22 Οκτωβρίου 2006, σ. Α51.

Γιαννακά Σοφία, *ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΛΑΟΣ–«Εγώ δεν είμαι από σατέν»*, *Το Βήμα*, 3 Ιουνίου 2007, σ. Α22.

Darkroom, *Η αντιρατσιστική επιτροπή του Γιώργου Καρατζαφέρη*, *Πρώτο Θέμα*, 1 Ιουνίου 2008, σ. 33.

Δημητράκος Δημήτρης, *Η εκλογική επιβράβευση*, *Το Βήμα*, 22 Οκτωβρίου 2006, σ. Α51–Α52.

Νέδος Βασίλης, *Έργα και Ημέρες της Χρυσής Αυγής*, *Η Καθημερινή*, 5 Φεβρουαρίου 2008, http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles?politics_2_05/02/2008_258168

Νέδος Βασίλης, *Το κλούβιο «αβγό του φιδιού»-Ο «Χάρτης» των φασιστικών και νεοναζιστικών ομάδων και οι σχέσεις τους με τις ομοειδείς ευρωπαϊκές οργανώσεις*, *Το Βήμα*, 11 Σεπτεμβρίου 2005, http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=14562&m=A44&aa=1

Καμπύλης Τάκης, *Χορεύοντας με τη σκληρή Ακροδεξιά..., Η Καθημερινή*, 14 Οκτωβρίου 2007, σ. 10.

Καραμανώλη Εύα, *Κάθειρξη 21 ετών στον «Περίανδρο», ένταση στη δίκη*, *Η Καθημερινή*, 26 Σεπτεμβρίου 2006, http://kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_politics_2_26/09/2006_199090

Κόλλια Ελευθερία, *Οι «λοιποί» των εκλογών-Τι είναι το ΑΚΥΡΟ, τι κάνει ο κ. Λεβέντης και ποιο κόμμα θεωρεί υποψήφιους βουλευτές του όλους τους έλληνες εκλογείς*, *Το Βήμα*, 9 Σεπτεμβρίου 2007, http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=15159&m=A28&aa=1

Μανη Μαρίνα, *Χέρι χέρι με τον Μεταξά, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 14 Οκτωβρίου 2007, σ. 24.

Μπίτσικα Παναγιώτα, *Τα ξυρισμένα «μυαλά» του νεοφασισμού-Υπάρχουν παιχνίδια στα οποία κερδίζει όποιος βάλει περισσότερους Εβραίους σε φούρνους ή θαλάμους αερίων*, *Το Βήμα*, 26 Ιουλίου 1998, http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=12491&m=CO8&aa=1

Νικολακόπουλος Δ., *Η ελληνική Ακροδεξιά στον δρόμο του Λεπέν-Τρομοκρατικό «παιχνίδι» με τον ρατσισμό και την ανεργία*, *Το Βήμα*, 17 Μαΐου 1998, http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=12481&m=A59&aa=1

Νούτσος Παναγιώτης, *Μορφές λαϊκισμού*, *Το Βήμα*, 10 Ιουνίου 2007, σ. Α61.

Ρουτζούνης Κ. Αλέξης, *Τι θέλουν οι Έλληνες*, *Το Βήμα*, 9 Δεκεμβρίου 2007, σ. 28.

Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *ΕΝΑ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ ΜΕΤΑΞΥ Ν.Δ.-ΛΑΟΣ-ΚΚΕ-Η Νέμεσις του κ. Κυδωνιάτη*, *Ελευθεροτυπία*, 4 Μαΐου 2008, http://www.iospress.gr/ios2008/ios20080504.htm

Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Η ΡΑΤΣΙΣΤΙΚΗ ΔΟΛΟΦΟΝΙΑ ΤΟΥ 17ΧΡΟΝΟΥ ΣΤΟ ΡΕΘΥΜΝΟ-Για ένα πουκάμισο αδειανό*, *Ελευθεροτυπία*, 19 Μαρτίου 2006, http://www.iospress.gr/ios2006/ios20060319.htm

Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΠΛΕΥΡΗ ΜΕ ΤΟΝ ΛΑΟΣ-Το μαύρο DVD*, *Ελευθεροτυπία*, 13 Ιανουαρίου 2008, http://www.iospress.gr/ios2008/ios20080113.htm

Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *«Ο Αγών του!»*, *Ελευθεροτυπία*, 20 Οκτωβρίου 2002, http://www.iospress.gr/ios2002/ios20021020a.htm

Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Ο «εσωτερικός εχθρός» της ΕΛ.ΑΣ.*, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 23 Μαρτίου 2008, σ. 42.

Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Ο Έλλην Γκέμπελς και οι θαυμαστές του*, *Σαββατιάτικη Ελευθεροτυπία*, 1 Δεκεμβρίου 2007, σ. 68.

Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Ο Μακάρθι και το ¨Δίκτυο 21¨*, *Ελευθεροτυπία*, 20 Δεκεμβρίου 1997, http://www.iospress.gr/mikro1997/mikro19971220htm

Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Ο ΠΛΕΥΡΗΣ ΚΑΙΕΙ ΤΟΝ ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗ-Ολίγον ακροδεξιοί;*, 16 Ιανουαρίου 2005, http://www.iospress.gr./ios2005/ios20050116a.htm

Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΙΚΕΣ ΝΕΟΥ ΤΥΠΟΥ-Οι εθνικές αγωγές ενός δικτύου*, *Ελευθεροτυπία*, 9 Ιανουαρίου 2000, http://www.iospress.gr/ios2000/ios20000109b.htm

Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, *Τα τάνκς της Μεταπολίτευσης*, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 22 Ιουλίου 2007, σ. 41.

Παπαχρήστου Νίκος, *Πολιτικοί στη μάχη του «ιερού σταυρού»*, *Η Καθημερινή*, 19 Αυγούστου 2007, σ. 8.

Σωμερίτης Ριχάρδος, *Για την ελευθερία του Τύπου*, *Το Βήμα*, 2 Ιουλίου 2000, http://tovima.dolnet.gr/print_article.php?e=B&f=12979&m=A62&aa=3

Traynor Ian, *Χορεύοντας με...τους νεοναζί*, *The Guardian*, αναδημοσίευση στην εφημερίδα *Καθημερινή*, 5 Οκτωβρίου 2008, σ. 19.

Τσιμπούκης Π., *Ο Πεισίστρατος, ο Μεταξάς και ο «Νέος Φασισμός»*, *Το Βήμα*, 14 Οκτωβρίου 2007, σ. Α45.

Φυλάκιση 14μηνών με αναστολή επιβλήθηκε στον Κ. Πλεύρη για το βιβλίο του, *In gr*, 13 Δεκεμβρίου 2007, http://www.in.gr/news/article.asp?IngEntityID=857047

Ψαρά Μαρία, *Αρμονική συνύπαρξη με παρόν,παρελθόν και μέλλον – **Ο μακρύς κατάλογος** των περιστατικών που ΕΛ.ΑΣ. και Χρυσή Αυγή έγιναν ένα*, *Έθνος της Κυριακής*, 10 Φεβρουαρίου 2008, σ. 34-35.

Ψαρά Μαρία, *Συγκοινωνούντα...δοχεία-Μέλος της «Χρυσής Αυγής»* υπηρετεί *ως ειδικός φρουρός στην ΕΛ.ΑΣ.*, *Έθνος της Κυριακής*, 10 Φεβρουαρίου 2008, σ. 33.

Δικτυακοί Τόποι

Βικιπαίδεια, διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια, http://el.wikipedia.org

Δίκτυο 21, http://www.diktyo21.gr

Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, http://www.statistics.gr, τελευταία είσοδος 30 Ιουλίου 2008.

Ελληνική Εθνικιστική Διαδικτυακή Κοινότητα Κυναίγειρος, http://clubs.pathfinder.gr/kynaigeiros2

Ελληνικές Γραμμές, ηλεκτρονική εφημεριδα, http://www.e-grammes.gr/who.php

Η Καθημερινή, διαδικτυακή έκδοση της ομώνυμης εφημερίδας, http://www.kathimerini.gr

In gr, ειδησεογραφική ιστοσελίδα του Δημοσιογραφικού Οργανισμού Λαμπράκη, http://www.in.gr

Καρατζαφέρης Γιώργος, προσωπική ιστοσελίδα του βουλευτή του κόμματος *ΛΑ.Ο.Σ.*, http://www.karatzaferis.gr

Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός, επίσημη ιστοσελίδα του κόμματος *ΛΑ.Ο.Σ.*, http://www.laos.gr

Λαϊκός Σύνδεσμος Χρυσή Αυγή, επίσημη ιστοσελίδα της οργάνωσης, http://xryshaugh.wordpress.com

Μη Πολιτικώς Ορθή Υποκίνηση Μαθητών, επίσημο ιστολόγιο της μαθητικής οργάνωσης του *ΛΑ.Ο.Σ.*, http://mpoum.blogspot.com

Νεολαία Ορθόδοξου Συναγερμού, επίσημη ιστοσελίδα της νεολαίας *ΛΑ.Ο.Σ.*, http://www.neolaialaos.gr

Ο «Ιός» της *Ελευθεροτυπίας*, διαδικτυακή έκδοση της ομώνυμης στήλης της εφημερίδας *Ελευθεροτυπία*, http://www/iospress.gr

Οργάνωση Εθνικιστών Ρεθύμνου, επίσημη ιστοσελίδα της οργάνωσης, http://www.rethimno.org

Πλεύρης Θάνος, προσωπική ιστοσελίδα του βουλευτή του κόμματος *ΛΑ.Ο.Σ.*, http://www.thanos-plevris.gr

Πολατίδης Ηλίας, προσωπική ιστοσελίδα του βουλευτή του κόμματος *ΛΑ.Ο.Σ.*, http://www.polatidis.gr

Το Βήμα, διαδικτυακή έκδοση της ομώνυμης εφημερίδας, http://tovima.dolnet.

Φοιτητική Οργάνωση Συναγερμού, επίσημη ιστοσελίδα της νεολαίας *ΛΑ.Ο.Σ.*, http://www.fos-edu.gr